

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

3 —

2023 ▶ 2,50 €

rozhovor: Rudolf Urc o Viktorovi Kubalovi

téma: Umenie v ére opakovateľnosti

novinky: Mimi — Turnus — Villa Lucia — Poznámky z Eremocénu —

Il Boemo — Běžná selhání — Banditi pre Baladu

recenzia: Slůžka — Invalid — Korzet — Duchovia Inisherinu — Tár

slovenský film storočia: 66 sezón

FEBIOFEST Bratislava

30. medzinárodný filmový festival

Program a vstupenky na cinepass.sk/febiofest

Zaostrené na dobrý film.

15. – 19. 3. 2023

Kino Mladost, SNG, Kino KLAP VŠMU, Jurkovičova Tepláreň

úvodník

Správa o smrti Juraja Jakubiska nás v redakcii zastihla po uzávierke marcového čísla. Režisérovi, ktorý dokázal osloviť kritikov aj pritiahnúť divákov sa preto venujeme len stručne a jeho dielo viac pripomenieme v aprílovom vydaní *Film.sk*.

Keď mala začiatkom osemdesiatych rokov premiéru Kubalova *Krvavá pani*, diváci na ňu stáli rady. O Viktorovi Kubalovi hovorí v rozhovore čísla pri príležitosti storočnice jeho narodenia Rudolf Urc a Kubalovi sa venuje aj Mária Ferenčuhová v rubrike *Z filmového archívu do digitálneho kina*.

To, ako sa slovenským filmom darilo vlani v kinách, si môžete pozrieť v rubrike *Aktuálne* v materiáli, v ktorom sa Miro Ulman na štyroch stranách venuje vlaňajšej kinodistribúcii na Slovensku. V uplynulom roku sa do slovenských kín dostala pomerne silná zostava domácich filmov. Rekapituláciu toho, čo sa vlani podarilo, ponúkajú aktuálne nominácie na národnú filmovú cenu Slnko v sieti, ktoré Slovenská filmová a televízna akadémia zverejnila koncom februára. Sčasti kopírujú pozitívne kritické prijatie viacerých domácich snímok, sčasti by sa o niektorých dalo polemizovať. Napríklad minuloročné animované filmy by si možno zaslúžili nomináciu aj v iných kategóriách než v tej „svojej“.

Sľubne pre slovenské filmy sa začal aj rok 2023. Ohlasy kritiky na prvé dve domáce novinky v kinách sú pomerne priaznivé. Dobová *Slúžka* Mariany Čengel Solčanskej má na slovenské pomery aj slušnú návštevnosť a ešte viac divákov sa vybralo na ambicióznou komédiu Jonáša Karáska *Invalid*. Tri nové slovenské filmy mali v polovici februára premiéru na festivale v Berlíne. Dva z nich môžete už v marci vidieť v slovenských kinách, a teda o nich píšeme aj v rubrike *Novinky*. (Po uzávierke čísla prišla správa o tom, že *Mimi* režisérky Míry Fornay získala v Berlíne v sekcii Generation Kplus Grand Prix!) Z domácich noviniek sa v marci dostane k divákovi aj český oscarový kandidát *Il Boemo*, sci-fi mystériom završujúca minorita *Běžná selhání*, premiérovaná vlani v paralelnej sekcii festivalu v Benátkach, aj ďalšia domáca komédia *Villa Lucia* v réžii Michala Kollára.

Ako sa bude novinke od tvorcov *Červeného kapitána*, ktorého Roberta Tóthová kedysi označila za „*mílnik slovenskej žánrovky*“, dariť v kinách, ukáže marec. Konkurencia je silná. Je tu napríklad nový pohľad na príbeh milovanej rakúskej šľachtickej Sissi v rakúskej snímke *Korzet*, do klubov sa vracia kolekcia filmov Larsa von Triera (viac v texte Zuzany Gindl-Tatárovej) a v čísle recenzujeme ešte pred oscarovým verdiktom dlhoočakávaný koncert Cate Blanchett *Tár* či *Duchov Inisherinu*, ktoré patria podľa hlasovania amerických filmových akademikov k desiatke najlepších snímok uplynulého roka. Udelenie pozlátenej sošky k nim môže prilákať ďalších divákov. Snímky nominované na Slnko v sieti už síce v kinách nie sú, aj národná filmová cena však môže pritiahnúť trochu viac pozornosti k domácej tvorbe a motivovať diváka, aby sa obzeral po slovenskej ponuke v kinách. ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 24. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: film.sk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Barbora Nemčeková

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Maroš Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: ULTRA PRINT, s.r.o.

Uzavierka čísla 3/2023: 24. 2. 2023

Snímka na titulnej strane:

Mimi – Mirafox

Objednávania Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

— foto: Miro Nóta —

In memoriam

Juraj Jakubisko (30. 4. 1938 – 24. 2. 2023)

Keď sme začiatkom roka 2022 zverejnili výsledky našej ankety *Film.sk – slovenský film storočia*, Juraj Jakubisko bol jediný režisér, ktorý sa v Top 20 najlepších slovenských filmov v histórii umiestnil hneď s tromi svojimi snímkami.

Do rebríčka sa dostali jeho filmy zo 60. rokov. Debutové *Kristove roky* (1967), ktoré, ako nedávno písala pre *Film.sk* Eva Filová, „sú na hony vzdialenému i českému filmu toho obdobia, nemajú nič spoločné ani s ťažkotónazným slovenským intelektualizmom a úporným hľadacstvom pravdy, ani s formanovskou roztomilou trápnosťou či menzelovsko-hrabalovským ‚pábitelstvom‘. Existenciálna a formálna ľahkosť (...), autorská odvaha a drzosť vyvierajú z celkom iného inšpiračného zdroja, ktorým prekračujú lokálnu malosť smerom von, do sveta. Tým zdrojom je francúzska nová vlna.“

V novej vlne našiel Jakubisko inšpiračný zdroj, ktorý umožnil, aby na plátne explodoval jeho svet plný silnej autorskej imaginácie a vizuálnej originality, bláznov, alegórií, spontaneity, anarchie, asociácií. Tak ako vo *Vtáčkoch*, *sirotách* a *bláznoch* (1969) o trojici mladých ľudí na bratislavskej Vydrici. „Tým, že tento film nakrútili, navždy zachovali pre ďalšie generácie správu o svete, ktorý bol fascinujúci, a predsa bol od začiatku odsúdený na zánik. Našťastie po ňom zostal filmový príbeh,“ napísal vo februári pre *Film.sk* Peter Michalovič.

Tretou snímkou v našej Top 20 boli *Zbehovia a pútnici* (1968), ktorými v slovenskom filme vyvrcholilo obdobie prehodnocovania postoja k druhej svetovej vojne; podľa Jany Dudkovej tento film „spomedzi ostatných trezorových filmov istým spôsobom vyčleňuje veľmi neobvyklá, vizuálne bohato nasýtená forma, ako aj spôsob, akým ideologicky uchopuje tému“. Podľa nej patrí „medzi najucelenejšie a významovo najvyváženejšie diela Juraja Jakubiska, ako aj celej slovenskej kinematografie“.

A to sú len tri filmy z nášho rebríčka. Okrem nich je tu *Perinbaba* (1985), ktorá formovala obrazotvornosť niekoľkých generácií detí, sú tu jeho najdiváckejšie hity, ako *Tisícročná včela* (1983), komediálna televízna miniséria *Nevera po slovensky* (1979) či *Bathory* (2008), ktorá patrí k najvýpravnejším slovenským snímkam a dlho kráľovala rebríčku návštevnosti ponovembrových slovenských diel. Je tu aj film *Sedím na konári a je mi dobre* (1989), *Nejasná správa o konci sveta* (1997), ďalšie hrané filmy, ale i dokumenty a v neposlednom rade pokračovanie *Perinbaby*, ktoré bude mať premiéru až po smrti režiséra.

Zomrel Juraj Jakubisko. Odišiel výnimočný slovenský filmár, ktorý nakrúcal svetové diela. Viac sa mu budeme venovať v aprílovom čísle *Film.sk*. ◀

- 3 **In memoriam**
- 4 — 7 **téma:** Umenie v ére opakovateľnosti
- 8 — 11 **aktuálne:** Obnovená premiéra filmov Larsa von Triera / 30. MFF Febiofest Bratislava
- 12 **správy z filmového diania**
- 13 — 17 **aktuálne:** Nominácie na národné filmové ceny Slnko v sieti za rok 2022 / Kinodistribúcia na Slovensku v roku 2022
- 18 — 19 **premiéry v kinách**
- 20 — 28 **novinky:** Mimi / Turnus / Villa Lucia / Poznámky z Eremocénu / Il Boemo / Běžná selhání / Banditi pre Baladu
- 29 **aktuálne:** 10. Visegrad Film Forum
- 30 — 35 **rozhovor:** Rudolf Urc
- 36 — 41 **recenzia:** Slůžka / Invalid / Korzet / Duchovia Inisherinu / Tár
- 42 **z filmového archívu do digitálneho kina**
- 43 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 44 — 45 **slovenský film storočia:** 66 sezón
- 46 **profil:** Helena Slavíková-Rabarová
- 47 **správy z filmového diania**
- 48 — 49 **dvd / blu-ray / čo robia**
- 50 **knižná recenzia:** Abecedár slovenského filmu 1921 – 2021
- 51 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 52 **výročia / stalo sa za 30 dní**

— mak —

— text: Marcel Šedo / filmový teoretik,
predseda Klubu filmových novinárov —
foto: Film Europe, ASFK —

Umenie v ére opakovateľnosti

Muž s kinoaparátom (r. Dziga Vertov) —

Žijeme v ére návratov. Postmoderná situácia už síce nedominuje tak ako v 90. rokoch, ale jej špecifické dozvuky a ozveny rezonujú ešte aj dnes. Dôležitým prejavom je predovšetkým presun dôrazu z originality na kreatívnu prácu so staršími dielami, žánrovými pravidlami či s rôznymi kontextmi. Spomeňme si len na Greenawayove podnetné reflexie a komentáre k barokovým majstrom, prácu s „nájdennými materiálmi“ (staršími filmami) v hnutí found footage, prípadne na stále nové remaky starších diel. Mohli by sme to zhrnúť aj tak, že v postmodernej situácii akoby sa priznávalo, že všetko dôležité sa už povedalo, že modernistický prístup ku kultúre založený na originalite zlyhal a nám tak nezostáva nič iné, len reflexia kultúrneho dedičstva.

— Aj tento aspekt viedol mnohých k tomu, aby hovorili o smrti umenia. Jedným nich bol Arthur Danto, ktorý prevzal od Hegela tézu o sebauvedomení absolútneho subjektu. Umenie si v istej fáze uvedomilo svoje dejiny a dejiny sa do jeho myslenia integrovali. Tým umenie dospelo do svojej finálnej posthistorickej fázy. Tou je premena na filozofiu a zároveň „smrť“ samotného umenia. Nastal vek teórie.

— A práve sem vstupuje aj táto úvaha o obnovených

premiérach a filmových opakovaníach. Tento rok sa do kinodistribúcie vracia hneď niekoľko filmov, ktoré sa už v kinách objavili pred mnohými rokmi. Spomeňme aspoň trilógiu *Dealer* od Nicolasa Windinga Refna, Cameronov *Titanic*, Vertovovho *Muža s kinoaparátom*, *Janu z Arku* Cecila B. DeMilla, Griffithovo *Zrodenie národa*, *Podivný prípad doktora Jekylla a pána Hyda* z roku 1920 alebo kolekciu filmov Larsa von Triera.

Recyklácia umenia

— Ale netýka sa to len obnovených filmových premiér. Týka sa to napríklad aj monumentálnych blockbusterových fiktívnych svetov – Marvel Universe, Star Wars universe, DC Universe atď. –, ktoré chrlia každý rok ohromné množstvo audiovizuálneho materiálu. Ale aj *remakov*, *spin-offov* a pokračovaní. Nejde pritom len o produkciu, ale aj o divácke návyky. Minuloročnými a tohtoročnými diváckymi hitmi sú pokračovania *Avatara*, *Top Gun*, *Mimoňov*, *Čierneho Pantera*, *Doktora Stranga* atď. V prvej desiatke amerického rebríčka najnavštevovanejších filmov minulého roka nenájdeme film, ktorý by nebol pokračovaním alebo aspoň súčasťou niektorého zo spomenutých univerz.

— A tu je namieste otázka: Prečo? Prečo dnes sledujeme takú záľubu v recyklácii a v opakovaní? Prípadne sa môžeme pýtať ešte konkrétnejšie: Ako to súvisí a súvi-

by to dokladoval aj Fredric Jameson, ústi do kultúrnej situácie menom postmoderna.

— A netýka sa to len umenia, ale aj inštitúcií. HBO, Netflix, Amazon Prime, ale aj MUBI ukazujú iný model vytvárania programov, ktorý sa viac podobá na videopožičovňu, encyklopédiu, prípadne galériu než na klasické lineárne kino a televíziu. Už nejde len o neustály prísun novinek, ale aj o trvalú prítomnosť starších filmov či starších diel. To, pochopiteľne, opätovne potvrdzuje už spomenutý trend iného utvárania diváckych návykov. Takýto divák už netuší len po neustálom prísune novinek, ale aj po istom algoritme alebo, ešte lepšie, po kurátorskom výbere, ktorý mu nelineárne, v trsoch, podsúva skupinu podobných tém a kľúčových slov. Aj tu už teda prestala platiť maxima originality a novosti za každú cenu. Opätovne ide skôr o kreatívne prepájanie rôznych diel, a to na strane kurátora i diváka. A keďže to masív-

Antikrist (r. Lars von Trier) —

sí to vôbec s Dantovou tézou o konci umenia, prípadne s (post)modernitou? A predovšetkým: Čo to vypovedá o nás, o našej súčasnej situácii, o súčasnej kultúre a umení, o dominantnej paradigme?

— Prečo teda sledujeme takú záľubu v recyklácii a v opakovaní? Tu sa akosi automaticky ponúka viaceré odpovedí. Hneď prvá sa týka neskorého kapitalizmu a kapitalizácie. Opakovanie a recyklácia umožňujú relatívne jednoducho mať zisky bez nutnosti náročne vytvárať nové statky, ktorých zisk je navyše neistý. Repetícia a serializácia kultúry je z tohto hľadiska prirodzená, pretože to, čo sa overilo a získalo si popularitu, je možné systematicky speňažovať ďalšími a ďalšími opakovaniami a pokračovaniami, ako aj vytváraním transmediálnych univerz (napr. Star Wars, Harry Potter, Pokémon). Kultúra tak smeruje ku generovaniu rozsiahlych fiktívnych svetov, pretože práve tie umožňujú výbornú kapitalizáciu v podobe návratov, serializácie a mnohých naratívov. Neskorý kapitalizmus teda prirodzene, ako

ne funguje, aj kiná sa čoraz viac snažia o aspoň trochu podobný model, prípadne sa aspoň neboja opakovania. A sme späť pri postmodernej situácii.

Zmeny v spoločnosti, zmeny v umení

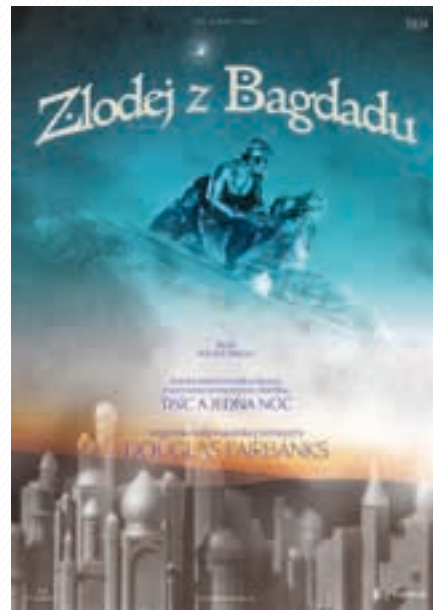
— Poďme však hlbšie. Využívanie tohto princípu, samozrejme, nie je len záležitosťou (post)modernej situácie. Siahodlhé príbehy na pokračovanie, románové série a rôzne fantastické svety fungujú v kultúre už stáročia, no masívne sa začali rozrastať v období romantizmu – najmä na stránkach novín. Tu môžeme hľadať súvis s väčšou dostupnosťou takéhoto typu umenia a s väčšou ľudovosťou, ktorá súvisí s rozširovaním školskej dochádzky a s rozrastaním obchodníckej triedy. Zdá sa teda – no môžem sa mýliť –, že tento typ umenia aj z historického hľadiska úzko súvisí s nastupujúcou modernitou a kapitalizmom, pretože práve tie vniesli do sveta umenia masovosť a podujali sa nivelizovať tradičný, hierarchic-

ky radený spoločenský systém, kde stála na čele spoločnosti božská, prípadne vo svete „dobrého vkusu“ aristokratická maxima. Cieľom bolo vytvoriť produkt, ktorý zasiahne a udrží pri sledovaní, čítaní či počúvaní čo najväčší počet konzumentov kultúry, nie oslava Boha a cností určená pre úzku skupinu vkusovo vytrénovaných a na pokojnú pozornosť zameraných aristokratov.

— Toto preklápanie sa k inej časti spoločnosti zrodilo román. Postupom času, čo súvisí s ďalším a ďalším rozkladom aristokratickej triedy a náboženstva, sa tento trend naďalej posilňoval a začali sa rodí spomenuté inštitúcie. Obchodnícka trieda ako jeden zo spoločenských ťažných koňov osvietenstva sa čoraz menej potrebovala prispôbovať aristokratickým maximám, a to aj v rovine vkusu, a vytvorila si vlastnú kultúru, ktorá však musela obsahovať skepsu, keďže umenie postavené na často nekapitalizovateľných a neutilitaristických hod-

Umenie ako manna

— Čo teda môžeme vidieť, ak na umenie nazeráme z pohľadu opakovania a teoretizácie? Zdá sa mi, že odpoveď na túto otázku ponúka Theodor W. Adorno. Adorno dáva umenie do súvislosti s mágiou kúzelníka, ktorý si ohraničuje priestor od profánneho. Umenie vníma ako zjavenie sa celku vo zvláštnom, a to v podobe udalosti, čo je v jeho ponímaní pozostatok pôvodného chápania sveta ako manny. Manna je tu preanimistickým a premýtickým náboženstvom, ktoré vzniká z hrôzy výkriku pri stretnutí s prírodou. Tento výkrik sa potom transformuje do okolitého sveta ako manna – zvláštna, božská a pritom ešte neantropomorfovaná moc, energia, ktorej sme vydaní na milosť. Človek je tu v područí prírody-manny a pri rituáloch sa snaží splynúť s týmto božským elementom. Táto manna sa v priebehu stáročí mení na mýty a náboženstvá a po smrti Boha na umenie, ktoré sa sna-

notách predstavuje istého nepriateľa. A keďže umenie – ak nechcelo zostať čistým obchodným artiklom – sa už nemohlo upnúť na Boha, morálku a aristokraciu a dominantná obchodnícka trieda preň predstavovala istú hrozbu, muselo sa zacykliť do seba a stať sa pre seba tou najvyššou maximou. Práve toto je dôvod nástupu dantovsko-hegelovského absolútneho subjektu v umení a vstupe teoretizácie doň. Umenie sa oslobodilo a stalo sa v sebe a v priestore pre seba vymedzenou oblasťou čirej autonómie, čiastočne vytrhnuť z obchodníckej, utilitaristickej každodennosti. Aj preto tu máme dva svety – na jednej strane konceptuálne tendencie, happeningy, kurátorský prístup, umenie ako udalosť atď. a na strane druhej film ako súčasť populárnej, ale aj zberateľskej kultúry, smerovaný ku kapitalizácii. Dve strany tej istej mince. A tu je zároveň aj odpoveď na otázku o opakovaní – umenie je svet sám osebe a pre seba a práve preto sa v sebe nutne muselo začať cykliť.

ží, ako už bolo povedané, práve vymedziť si autonómny priestor, kde sa ešte môže prejaviť celok vo zvláštnom, nezávislý od ovládania a inštrumentálneho rozumu. Prekrásnym príkladom tohto prístupu sú umelecké happeningy.

— A keďže západné umenie po smrti Boha sčasti prevzalo aj náboženský aspekt manny – čo potvrdzuje aj magická efemérnosť filmovej hviezdy a trend (super)hrdinov ako náhradiek božstiev –, prevzalo aj jeho tendencie. Z umenia sa stáva náboženstvo, ktoré má svoju teológiu v podobe teórie, liturgiu v podobe neustáleho opakovania a večného návratu toho istého (remakov, obnovených premiér, nových častí), raj v podobe fiktívnych svetov, do ktorých chceme uniknúť, svätých v podobe génirov, hviezd a superhrdinov. Má svojich teológov (teoretikov) a kňazov (umelcov), ale aj praktizujúcich laikov, čo chodia na nedelné omše a berú náboženstvo aj s jeho teóriou vážne (elitárskych divákov), ako aj takých tých

sviatočných, prípadne pasívnych veriacich (konzumentov). Človek proste nie je len obeťou ľubovôle kapitalizmu pri opakovaní, tento náboženský aspekt je tu motorom, ktorý človeka poháňa a ktorý mu zároveň umožňuje z kapitalistickej každodennosti uniknúť práve prostredníctvom vytvárania a následne i konzumovania umenia ako sveta autonómie.

— Zároveň tu môžeme kontrovať Walterovi Benjaminovi, ktorý hovorí o strate aury umeleckého diela, čo je podľa neho jav prichádzajúci s reprodukovateľnosťou. Je to bezpochyby tak. Umelecké dielo prestáva byť animistickým totemom a vstupuje do abstraktnejšej éry,

optikou, ale práve tým, že celok umenia sa snaží hľadať sám seba v čoraz širšej škále foriem, a bezpochyby aj tým, že v situácii neskorého kapitalizmu veľmi na výber nemá. V situácii definitívneho víťazstva obchodníckeho a osvietenského ducha, ktorý už nemá žiadnych súperov, nemôže viac tohto ducha ignorovať. Otázkou je, či to pre umenie nie je aj priznaním si porážky.

— Obnovené premiéry a návrat starších filmov do kín sa tak odohrávajú v tomto svete. Kino, galéria, divadlo sa stali chrámom, magickou inštitúciou, ktorá čoraz viac slúži na oslavu umenia ako sveta autonómie. Opakované premiéry tak nie sú len snahou zarobiť, prípadne snahy

Podivný prípad doktora Jekylla a pána Hyda (r. John S. Robertson) —

kde sa stáva abstraktnejším, monoteistickým Bohom. Už nejde o predmet ako taký, ktorý by sprítomňoval nejaké božstvo. Dôraz sa presunul na celok umenia, ktoré sa stalo autonómnym absolútnom – Bohom.

Oslava sveta autonómie, nielen snaha zarobiť

— Zacyklenie sa v sebe absolútny subjekt následne posväcuje a oceňuje, a to často aj diela, ktoré boli čiastočne vytvorené ako obchodné artikly. Týka sa to nielen podnetnejších a veľkolepejších blockbusterov typu *Avatar* a *Titanic*, ale aj poklesnutých, brakových diel, posväcovaných v našich končinách Festivalom otrlého diváka. Stále v nich totiž zotrúva aj to autonómne, a teda to, čo sa vytrháva z každodennosti. Umenie uzatvorené do seba sa tak skrátka snaží posväcovať všetky diela, ktoré sa k umeniu hlásia. *Titanic* a *Avatar* sa nevracajú do kín a nepovyšujú sa na kult len akousi historickou

reflektovať sa, a pre divákov nejde len o nostalgické pripomínanie si starých časov, prípadne pripomínanie si dejín kinematografie. Sú aj oslavou filmu a umenia a tým aj oslavou toho, čo na ľudskom živote nie je inštrumentalizovateľné. Sú teda akousi formou happeningu, respektíve udalosti či dokonca sviatku, ktorý sa odohráva práve v tomto autonómnom svete. ◀

— text: Zuzana Gindl-Tatárová /
scenáristka a dramaturgička
— foto: ASFK —

Subverzívny svet Trierových melanchólií

Melancholia (2011) —

Nájsť si cestu k Larsovi von Trierovi a jeho filmom, zničiť ich skryté provokácie a jeho deklamovaný cynizmus nie je jednoduché. Aj postuláty Dogmy 95, sľubu „filmárskej čistoty“, ktorý spísal spolu s kolegom Vinterbergom, akoby skúšal len preto, aby ich po *Idiótoch* okamžite porušil. Je to filmár, pri ktorom nikdy neviete, kam sa nanovo obráti, aká téma vyprovokuje jeho skrúšenú, premýšľavú a pritom hlboko intuitívnu myseľ.

— Hovoria o ňom ako o enfant terrible európskeho filmu. Pre mňa je to jeden z mála svetových režisérov, ktorý sa komplexne zaoberá základnými rozmermi (súčasného) človeka a chátraní medziľudských vzťahov, a to vo filmových príbehoch jemu vlastných, formálne nesmierne osobitých, krutých, no invenčných a pravdivých. A ktorého režijný rukopis a štruktúru výpovede si nikdy nepomýlite, ako ostatne pri väčšine veľkánov svetovej kinematografie.

— Pamätám si plagát k Trierovmu filmu *Dogville*. Bol celý strieborný a odrážalo sa v ňom všetko okolo. Najmä diváci, ktorí pred ním stáli v pobavenom úžase. Slogan znel: „Film, v ktorom sa uvidíte ako v zrkadle.“ Štyri Trierove filmy, ktoré sa vracajú do našich kín, podobné plagáty nepotrebujú. Vyzývajú totiž každého tak, že sa dokonale uvidí zo všetkých (svetových) strán.

— Slávna vlaková scéna z *Tanečnice v tme*, skvele zaranžovaná a zostrihaná, navyše presne sociálne a drama-

ticky zasadená do Trierovho filmu, je popri scéne vraždy policajta v nezáväznom hudobnom balení jasným kľúčom, ktorý nám výstredný dánsky mág ponúka ako pomôcku pri čítaní svojho diela. Zneužíva únikové americké žánre – sacharínovú melodrámu a muzikál – ako základný skelet svojej výpovede, aby tak skompromitoval „najdemokratickejšiu a najslobodnejšiu krajinu sveta“, ktorá stále vykonáva trest smrti ako kruté stredoveké divadlo. V tanečnom rytme doviedol ústrednú tému materinskej obete do reálnych dôsledkov, bez šance na nový život, ktorú ten skutočný tak zriedka ponúka. Prepísal text piesne Björk *I've Seen It All*, aby zdôraznil iluzivnosť amerického sna a jeho symbolov a ukázal, čo je v skutočnosti pre ľudský život podstatné.

— Vo filme *Manderlay*, ktorý po *Tanečnici v tme* a *Dogville* uzatvára skutočnú Trierovu „americkú trilógiu“, sa režisér v ďalšej programovej provokácii venuje otroctvu a ľudskej slobode v „krajine neobmedzených

možností“. Divadelná štylizácia, plantáž lemovaná antikými stĺpmi odkazujúcimi na zrod demokracie, ironický komentár ako incipit každej kapitoly, scudzujúce nástroje v rukách majstra emočnej drobnokresby a nečakané dejové zvraty, to všetko nás robí bezmocnými voči filozofickej hĺbke jeho šarády. Hrdinka Grace – po radikálnom závere filmu *Dogville* predchtnutá novým idealizmom – sa rozhodne zrušiť otroctvo na južanskej plantáži 30. rokov a nastoliť nový, demokratický poriadok. Ale aj otroci sú len ľudia. Keby po takejto spoločenskej zmene mali pocit, že slobodou niečo získali a že hmatateľne zlepšil a ich životy, nemuseli by demokraticky hlasovať o tom, že potrebujú novú paniu...

— Katastrofické filmy a dramatické momenty ohrozenia planéty patrili kedysi k vítaným rozptýleniam väčšinového diváka, vďaka ich obetavým hrdinom sa však zánik sveta nikdy nekonal. Samolúba filmová krása *Melancholie* predchtnutá Wagnerom, s akou Trier definitívne odpovedá týmto zväčša hollywoodskym produktom, je nielen poctou európskej kultúre, ale aj akousi *hommage* Resnaisovi či Tarkovskému. Vznikla už v dobe, keď matku Gaiu sužovali reálne katastrofy jedna po druhej a nastal posun vo vnímaní možnosti definitívneho konca ľudstva. A predsa sa Trier v *Melancholii* odkláňa od všeobecného k intímnemu, aby vytvoril o to väčší kontrast k chladnej ľahostajnosti vesmíru, pred ktorou sa niet kam schovať.

Tanečnica v tme (2000) —

— Škandalózný *Antikrist* znamená Trierov opätovný návrat k intímite mužsko-ženských vzťahov. V jeho rukách sa telesnosť, ktorá nás ženie k sebe, stretáva s antagonizmom pohlaví a vinou za prvotný hriech. Zložitý Trierov vzťah k ženám sa cez hrdinu prelieva do pygmalionskej terapie manželky. Rozjatrenej ženy, ktorá syna i manžela premyslene spúta, aby ju neopustili. Stredoveká gyno-cída prenesená do súčasnosti, ktorá však nečakane dáva obom pohlaviám v čomsi za pravdu. Krásna Händlova hudba nedokáže krutý tón tohto odvekého zápasu utlmiť.

Egocentrická, depresívna hrdinka však nakoniec pomôže svojim blízkym dôstojne prečkať posledné okamihy pred zrážkou planét. Aj napriek svojskej štylizácii odrážajú všetky filmy Larsa von Triera to „naozaj“. Čo nám prinesie táto pochmúrna predpoveď? ◀

Pamfir —

Febiofest s novinkami z Berlína aj digitalizovanou klásikou Extase

Už 15. marca odštartuje Asociácia slovenských filmových klubov v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom v Bratislave jubilejný, 30. ročník Medzinárodného filmového festivalu Febiofest Bratislava. Po piatich dňoch projekcií poputuje Febiofest do vybraných kín a filmových klubov po celom Slovensku.

Podujatie otvorí *Pamfir*, predposledný film ukrajinského režiséra Dmytra Sucholytkého-Sobčuka, nositeľa Európskej filmovej ceny 2022 v kategórii objav roka. Jeho najnovší film, krátkometrážny dokument *Liturgy of Anti-Tank Obstacles* premietnu v sekcii V strede Európy, ktorá je kľúčovou programovou sekciov Febiofestu. Filmy z krajín Vyšehradskej štvorky, Rakúska a Ukrajiny doplnia diskusie s tvorcami po premietaní. Bratislavské publikum sa na Febiofeste môže stretnúť s domácimi aj so zahraničnými hosťami a hostkami „Prídu napríklad Vica Kerekes, Martin Huba či ukrajinský režisér Dmytro Sucholytkyj-Sobčuk,“ hovorí programový riaditeľ festivalu Ondrej Starinský. V strede Európy uvedie v slovenskej premiére najnovší film Viery Čákanyovej *Poznámky z Eremocénu*, ktorý mal svetovú premiéru vo februári na festivale Berlinale. Odtiaľ príde na Febiofest aj ďalšia slovenská novinka – štvrtý celovečerný film Miry Fornay *Mimi*. Febiofest uvedie aj najnovší, hraný film Zuzany Piussi *Zošaliet*.

Sekcia Film+ je zase zameraná na klubový film a autorov, ktorí ho v posledných rokoch výrazne ovplyvňujú. V slovenskej premiére sa publiku predstaví najnovší

film Darrena Aronofského *Veľryba*, ktorého hlavný predstaviteľ, herec Brendan Fraser si počas svetovej premiéry na festivale v Benátkach vyslúžil od publika šesťminútový potlesk postojáčky.

Zatiaľ čo sekcia Bez limitov prezentuje experimentálnejšiu časť programu, neočakávané žánrové spojenia, herecké obsadenia či dejové zvraty, v Zrkadle minulosti ide o digitálne zreštaurované archívne filmy. „Osobne sa teším aj na legendárny československý erotický film *Extase*, ktorý premietneme so živou hudbou od Dalibora Kociana alias Stroona,“ hovorí Starinský.

Osmičku programových sekcií doplnia Kino-Ikon+, zostavená redakčnou radou filmologického časopisu *Kino-Ikon* z výnimočných titulov filmovej histórie, Planet Dark uvádza – „polnočná“ sekcia určená fanúšikom temných žánrov a pre detské publikum špeciálna sekcia Filmový kabinet detom. Tento rok je okrem tradične organizovaných školských projekcií pre deti zo základných škôl a pre študentstvo stredných škôl rozšírená o ďalšie projekcie detských a mládežníckych filmov pre verejnosť v popoludňajších hodinách a cez víkend.

Dôležitou súčasťou MFF Febiofest je aj program

Vica Kerekes predstaví na Febiofeste film *Běžná selhání*. —

Bratislava Industry Days (BID). Počas nich sa v novo zrekonštruovaných priestoroch Slovenskej národnej galérie uskutoční aj prezentácia pripravovaných slovenských filmov Works in Progress. Budú medzi nimi nové projekty najmladšej generácie autorov a autoriek – Alice Bednárikovej, Kateřiny Hroníkovej či Pauly Ďurinovej, ako aj už skúsenejších, napríklad Rastá Boroša alebo Daniela Riháka.

„Bratislava Industry Days je miesto, kde môžu medzinárodné profesionálky a profesionáli systematicky spoznávať súčasnú slovenskú kinematografiu v jej rozmanitosti. Od roku 2016 sme dali priestor desiatkam projektov, z ktorých už vyše 50 malo úspešnú premiéru: Cenzorka, Obet, Služobníci, Správa, Hotel Úsvit, Dobrá smrť, Neviditeľná, Skutok sa stal, Tvojazem či Bolo raz jedno more... Veríme, že ich účasť na BID prispela svojou troškou k tomu, že sa tieto filmy dostali na množstvo medzinárodných festivalov a k zahraničnému publiku,“ hovorí Tomáš Hudák, vedúci BID.

Partnerom BID je Midpoint Institue, ktorý počas MFF Febiofest v Bratislave organizuje dva workshopy – Midpoint Intensive SK 2023 a medzinárodný Intensive Queer 2023.

V rámci Industry Days udelia tri ceny – o hlavnom ocenení Best Febio Pitch Award pre „najperspektívnejší projekt“ rozhodne trojčlenná medzinárodná porota v zložení Barbara Orlicz-Szczypuła (Krakovský filmový festival), Xavier Henry-Rashid (Film Republic) a Paolo Bertolin (MFF Benátky). Cena Cineuropa Work in Progress Award pozostáva z mediálneho pokrytia vývoja a distribúcie filmu a jeden z projektov vyhrá Pop Up Film Residency Visegrad Award – trojtýždňový rezidenčný pobyt vo Varšave s mentoringovým programom a účasťou ďalších štyroch filmárov z krajín V4. Organizátori Bratislava Industry Days plánujú aj diskusiu s novozvoleným riaditeľom Audiovizuálneho fondu Petrom Badačom o fondoch, možnostiach zmien a koprodukciami.

MFF Febiofest bude v Bratislave prebiehať do 19. marca v kine Mladosť, kine Klap na FTF VŠMU, SNG a Jurkovičovej Teplárni. Aj tento rok sa koná súbežne a spolupracuje s medzinárodným vzdelávacím a networkingovým podujatím Visegrad Film Forum (viac na strane 27). ◀

Creative Europe Desk Slovensko informuje

V marci bude mať uzávierky niekoľko podporných schém MEDIA, vo viacerých z nich sme už v minulosti zaznamenali slovenských žiadateľov. Viac informácií nájdete na www.cedslovakia.eu a, samozrejme, sme vám k dispozícii na konzultácie.

Výzva CREA-MEDIA-2023-FEST, European festivals / Európske festivaly

Uzávierka: 9. 3. 2023, 17.00

Podporuje určená pre audiovizuálne festivaly hraných, dokumentárnych, animovaných a krátkych filmov – európske audiovizuálne festivaly, ktoré sa zameriavajú na zvýšenie záujmu publika o neeurópsky audiovizuálny obsah a podporu jeho cirkulácie a viditeľnosti.

Oprávneným žiadateľom je festival, ktorý spĺňa nasledovné podmienky:

- minimálne 50 % programu je venovaných európskym zahraničným filmom a audiovizuálnym dielam (pochádzajúcim z členských krajín MEDIA);
- tieto diela musia zastupovať aspoň 15 rôznych členských krajín MEDIA;
- festival musí mať za sebou aspoň 3 ročníky, ktoré sa konali do 31. decembra 2022.

Prípustné aktivity:

Stratégie zamerané na celoročné aktivity, ktoré pomôžu rozšíriť a obnoviť publikum implementáciou inovatívnych aktivít aj na oslovenie mladého publika. Žiadosti by mali predstaviť primerané stratégie na zabezpečenie udržateľnejšieho a environmentálne ohľadupľejšieho prostredia, ktoré zabezpečí rodovú rovnováhu, začlenenie rozmanitosti a reprezentatívosti.

Financovanie:

Paušálna suma závisiaca od počtu európskych filmov v programe festivalu vo výške 27 000 – 75 000 eur za rok, v prípade festivalu krátkych filmov 19 000 – 33 000 eur za rok.

Financovanie je na 2 roky (2 ročníky festivalu).

Výzva CREA-MEDIA-2023-FILMOVE, Films on the move / filmy v pohybe

(výberová distribúcia)
Uzávierky: 14. 3. 2023, 17.00

4. 7. 2023, 17.00

Podpora distribúcie zahraničných európskych filmov v kinách a/alebo online. Oprávnený žiadateľ:

Európsky sales agent, ktorý koordinuje minimálne 7 rôznych prípustných distribútorov pôsobiacich v rôznych krajinách, pričom dvaja musia pochádzať z krajín s nižšou audiovizuálnou kapacitou.

- sales agent musí byť oprávnený predávať filmy do min. 15 členských krajín MEDIA;

- filmy musia mať distribučnú premiéru najskôr 10 týždňov po podaní žiadosti.

Prípustné projekty:

- Film: musí to byť hraný, animovaný alebo dokumentárny film s minimálnou dĺžkou 60 minút;

- európske filmy (na výrobe filmu sa musia významnou mierou podieľať spoločnosti a profesionáli z krajín MEDIA);

- rok výroby (copyright) nesmie byť starší ako 2021;

- výrobný rozpočet filmu z krajín s vysokou produkčnou kapacitou musí byť nižší ako 15 mil. eur.

Financovanie: maximálne 90 % oprávnených nákladov (sales agent); max. 70 % nákladov na P&A (jednotliví distribútori);

maximálne sumy na distribútora: 150 000 eur (FR, IT, EC, DE), 60 000 eur (AT, BE, PL, NL), 30 000 eur (CZ, DK, FI, EL, HU, NO, PT, SE), 10 000 eur (ostatné územia).

Výzva CREA-MEDIA-2023-AUDFILMEDU, Audience development and film education / Vývoj publika a filmová výchova

Uzávierka: 30. 3. 2023, 17.00

Podpora práce s publikom a filmového vzdelávania s cieľom zvýšiť záujem publika a povedomie o európskych audiovizuálnych dielach. Môžu sa prihlásiť organizácie so sídlom v členských štátoch MEDIA.

Finančná podpora je určená na: zvýšenie vedomostí a záujmu publika o európske audiovizuálne diela (vrátane programov filmového dedičstva); projekty zamerané na celoeurópsky dosah a vplyv na divákov, ktoré majú mechanizmy na celoeurópsku spoluprácu; projekty zvyšujúce prínos európskych audiovizuálnych diel (vrátane katalógov vybraných filmov) pri práci s publikom a filmovej výchove;

projekty musia mať celoeurópsky dosah, zahŕňajúci aspoň 5 členských štátov MEDIA avýznamný podiel európskych filmov a audiovizuálnych diel (min. 50 %).
Financovanie:
70 % uznateľných nákladov.

Výzva medzisektorovej oblasti CREA-CROSS-2023-MEDIALITERACY, News – Media Literacy

Uzávierka: 30. 3. 2023, 17.00

Prípustné sú projekty spolupráce s jasne definovaným cieľom (cieľmi) na podporu/zacielenie na konkrétnu oblasť (oblasti)/cieľ (ciele) v oblasti mediálnej gramotnosti, ktoré sa týkajú aspoň dvoch z týchto oblastí činností:

- činnosti, ktoré vychádzajú z osvedčených postupov inovatívnych projektov mediálnej gramotnosti, uplatňujú ich a rozširujú, pričom zohľadňujú meniaci sa mediálny ekosystém, najmä prekráčajúc kultúrne, národné alebo jazykové hranice;

- vývoj inovatívnych, interaktívnych online súprav nástrojov na poskytovanie riešení súčasných a budúcich výziev v online prostredí vrátane dezinformácií;

- vypracovanie materiálov a súborov nástrojov, ktoré občanom umožnia rozvíjať kritický prístup k médiám, rozpoznávať dezinformácie a primerane na ne reagovať.

Všetky návrhy by mali zohľadňovať inkluzívnosť občanov, občiansku angažovanosť a participatívnu kultúru ako svoj základný aspekt.

Projekt musí predložiť konzorcium najmenej troch žiadateľov (príjemcov, nie pridružených subjektov), ktoré spĺňa tieto podmienky:

minimálne 3 subjekty z 3 rôznych oprávnených krajín.

Podporuje vo výške maximálne 70 % uznateľných nákladov.

Výkonná agentúra EACEA uverejnila výsledky niekoľkých výziev, z ktorých nás najviac zaujímali výsledky výzvy CREA-MEDIA-2022-DEVMINISLATE, v ktorej získali 3 slovenské produkčné spoločnosti celkovo 435 000 eur. Mená spoločností a sumy ich podpory zverejníme po podpise zmlúv spoločností s Európskou komisiou. Úspešným žiadateľom srdečne blahoželáme.

Piargy zlomili rekord, majú 16 nominácií na Slnko v sieti

Čiernobiely folk-horor s vojnovou drámou v úzadí podľa novely Františka Švantnera Piargy v réžii českého režiséra Iva Trajkova vedie nominácie na národné filmové ceny Slnko v sieti za rok 2022. V súťaži o najlepšie hraný film sa o cenu spolu s ním uchádza gangsterka režiséra a producenta Rasta Boroša Čierne na bielom koni a dráma Obeť – kinodebut Michala Blaška (producenti Jakub Viktorín, Pavla Janoušková Kubečková).

Piargy producentov Silvie Panákovéj a Erika Panáka majú rekordný počet nominácií – spolu až šesťnásť; sú nominované v každej kategórii, v ktorej sa o cenu mohli uchádzať. Cien však môžu získať maximálne pätnásť, keďže v kategórii ženský herecký výkon vo vedľajšej úlohe nominovali za Piargy až dve herečky – Janu Kvantiková za postavu Johanky a Janu Olhová za postavu tety Ule. Nominovaná je aj Iva Bittová ako slobodomyselná Otyla zo Svetlonoci v réžii Terezy Nvotovej. Snímke, ktorá vlani priniesla cenu z prestížneho Locarna, nedali členovia Slovenskej filmovej a televíznej akadémie, ktorá o cenách rozhoduje, dostatok hlasov, aby sa uchádzala o Slnko v sieti ako najlepší film, za réžiu či scenár, no získala spolu deväť nominácií v technických a hereckých kategóriách.

V kategórii réžia konkurujú Piargom, ktoré vznikali viac než desať rokov, Michal Blaško s Obeťou a Peter Bebjak s Tieňohrou. Oba filmy majú po šesť nominácií. Za scenár ocenia buď Jakuba Medveckého (Obeť), alebo Janu Skořepovú a Iva Trajkova (Piargy), alebo Rasta Boroša, ktorého Čierne na bielom koni má spolu päť nominácií. O cenu za kameru sa uchádzajú Peter Bencsík (Piargy), Federico Cesca (Svetlonoc) a Martin Žiaran (Tieňohra).

Najlepším dokumentárnym filmom roka sa stane buď jeden z dvoch portrétov Dežo Hoffmann – fotograf Beatles v réžii Patrika Lančariča (producent Patrik Pašš) a Odpočítavanie – posledný film Ivana Palúcha režiséra Martina Palúcha (producent Peter Nevedal), alebo dokumentaristická mozaika ±90 v réžii Mareka Kuboša (producenti Marek Kuboš, Peter Dubecký, Roman Genský). Dežo Hoffmann – fotograf Beatles má spolu dve nominácie, o cenu sa

uchádza aj v kategórii strih (Alena Spustová). Za strih sú nominovaní aj Pavel Hrdlička a Thibault Hague Bensimon (Svetlonoc), Marek Královský (Tieňohra) a Michal Reich (Piargy). Dve nominácie na Slnko v sieti majú aj filmy Arvéd (r. Vojtěch Mašek) a Kryštof (r. Zdeněk Jiráský).

O Slnko v sieti pre animovaný film roka sa uchádzajú krátkometrážna Milost' režisérky a producentky Ivany Laučíkovéj a celovečerné snímky Tvojazem v réžii Petra Budinského (producenti Peter Badač, Barbora Budinská, Jan Hameeuw) a Websterovci vo filme (réžia Katarína Kerekesová, producenti Katarína Kerekesová, Anna Vášová, Jiří Mika).

Trojicu nominovaných v novej kategórii televízny film, miniséria alebo seriál tvoria Jozef Mak (r. Peter Bebjak, prod. Roman Genský, Peter Bebjak, Rastó Šesták), Kôň (r. Martin Šulík, prod. Rudolf Biermann, Martin Šulík) a Krakonošovo tajomstvo (r. Peter Bebjak, prod. Rastó Šesták, Peter Bebjak, Sláva Adamíková).

To, koľko zo 16 nominácií premenia Piargy na cenu, sa verejnosť dozvie 15. apríla v priamom prenose RTVS.

Doteraz mali najviac, štrnásť nominácií Muzika Juraja Nvotu v roku 2008 a Toman v réžii Ondřeja Trojana v roku 2019. Muzika získala nakoniec deväť cien, Toman dve. Vlani sa odovzdávali ceny Slnko v sieti spoločne za roky 2020 a 2021. Najviac nominácií, dvanásť, mali Služobníci Ivana Ostrochovského, najviac cien si odniesli filmy Cenzorka Petra Kerekesa a Muž so zajačimi ušami – každý po štyri, oba mali jedenásť nominácií.

Kompletný zoznam nominácií na Slnko v sieti za rok 2022 nájdete na www.film.sk v rubrike Aktuálne. ◀

— text: Miro Ulman / Audiovizuálne informačné centrum SFÚ
 — foto: Šťastný nový rok 2: Dobro došli – Continental film
 Mimoni 2: Zloduch prichádza – CinemArt SK
 Avatar: Cesta vody – CinemArt SK —

Rok 2022:

DLHÁ CESTA K NÁVRATU

Rok 2022 bol prvý bez opatrení na ochranu zdravia návštevníkov kín. Teda s výnimkou prvých deviatich januárových dní. To sa muselo prejavíť aj na dátach. Vlni malo Slovensko štvrtý najvyšší medziročný nárast počtu divákov v Európskej únii (EÚ).

— Európske audiovizuálne observatórium pravidelne pred Berlinale zverejňuje predbežné výsledky za predchádzajúci rok. Tie tohtoročné ukázali, že v roku 2022 prišlo do kín v EÚ a Spojenom kráľovstve 648,4 milióna divákov. Je to medziročný nárast o 65 % a 254,32 milióna vstupeniek v porovnaní s rokom 2021. Treba si uvedomiť, že v roku 2021 boli kiná mnoho týždňov zatvorené. Ale aj tak sa nárast počtu divákov v EÚ a Spojenom kráľovstve v roku 2022 pohybuje 34 % pod priemerom z rokov 2017 až 2019. Audiovizuálny sektor sa ešte stále nezotavil z krízy. Môže za to vážnosť divákov s návštevou kina a iné vedľajšie dôsledky pandémie.

— Najväčší medziročný nárast zaznamenali v Lotyšsku (241 %, 1,2 milióna divákov), Slovinsku (143 %, 1 milión), Litve (124 %, 1,7 milióna) a na Slovensku (112 %, 2,3 milióna).

— V EÚ sa najrýchlejšie spamätávajú Dánsko a Česko. V roku 2022 tam návštevnosť dosiahla 82 %, resp. 81 % z priemernej návštevnosti v rokoch 2017 až 2019.

— Ale darilo sa aj domácim filmom. Ich podiel na celkovej návštevnosti vzrástol v polovici z 24 krajín EÚ, pri ktorých boli dostupné predbežné výsledky. A v 16 krajinách bol dokonca vyšší než priemerná hodnota za roky 2017 až 2019. Najvyšší v EÚ bol vo Francúzsku (41 %), nasledovanom Českom (37 %) a Dánskom (30 %).

Aký bol rok 2022 v slovenských kinách?

— Vlni prišlo do slovenských kín 4 335 250 návštevníkov, teda o 112,73 % viac než v roku 2021. Prvých desať divácky najúspešnejších filmov tvorilo z celkovej návštevnosti 39,30 % a prvých 20 až 58,50 %.

— Celkové hrubé tržby vzrástli medziročne o 116,57 % na 27 985 001 eur. Počet predstavení vzrástol o 94,22 % na

190 261, čo je štvrtý najvyšší v ére samostatnosti. Priemerná návštevnosť na predstavenie síce stúpila z 20,80 diváka v roku 2021 na 22,79, ale aj tak je druhá najnižšia od roku 1993. Vzrástla aj priemerná cena vstupenky (o 6,51 %) na 6,46 eura.

— Slovenské kiná vlni uviedli 861 filmov (648 v roku 2021), z toho 291 premiér (171 v roku 2021) z ponuky 17 distribučných spoločností. Divácky najúspešnejším titulom roku 2022 sa stal animovaný film **Mimoni 2: Zloduch prichádza**, ktorý videlo 293 466 divákov. Druhá priečka patrila filmu **Avatar: Cesta vody** s 220 783 divákmi a tretia domácejmu titulu, romantickej komédii **Šťastný nový rok 2: Dobro došli** so 190 516 divákmi. Do Top 10 sa dostala i ďalšia slovenská romantická komédia **V lete ti poviem, ako sa mám**. So 125 478 divákmi obsadila deviatu priečku. Najúspešnejším európskym titulom bola animovaná **Princezná rebelka** so 77 715 divákmi.

— Najúspešnejším dokumentom roku 2022 v slovenských kinách boli **Slobodní** (r. Slavomír Zrebný), príbeh kresťanského disentu na pozadí dejín 20. storočia na Slovensku, ktorých videlo 4 222 divákov.

— Podobne ako v roku 2021 i vlni dominovali v slovenských kinách americké filmy. Prišlo na ne 71,19 % všetkých divákov. Podiel európskych filmov bez slovenských klesol z 19,49 % v roku 2021 na 17,50 % v roku 2022. Podiel domácich filmov na návštevnosti (vrátane nepremiérových titulov a minoritných koprodukcii) však stúpol z 9,98 % v roku 2021 na 12,74 % v roku 2022.

— Všetky slovenské filmy vrátane minoritných koprodukcii si vlni pozrelo v kine 552 409 divákov (203 452 v roku 2021). Záujem divákov o domácu tvorbu tak medziročne vzrástol 2,7-krát. Bolo z čoho vyberať. Medzi premiérami

Distribúcia premiérových slovenských a koprodukčných filmov v roku 2022 100% slovenské filmy a majoritné koprodukcie

	NÁZOV FILMU	RÉŽIA	ROK VÝROBY	KRAJINA PÔVODU	DÁTUM PREMIÉRY	POČET PREDSTAVENÍ	POČET DIVÁKOV	HRUBÉ TRŽBY	DISTRIBÚTOR	PRÍEMERNÝ POČET DIVÁKOV
1	Šťastný nový rok 2: Dobro došli	Jakub Kroner	2021	SK	17.3.2022	3,945	190,516	1,226,017 €	Continental film	H 48.29
2	V lete ti poviem, ako sa mám	Marta Ferencová	2021	SK	17.2.2022	3,428	125,478	818,332 €	Continental film	H 36.60
3	Vítaj doma, brate!	Peter Serge Butko	2022	SK	18.8.2022	1,276	18,238	120,350 €	Itafilm	H 14.29
4	Websterovci vo filme	Katarína Kerekesová	2022	SK/CZ	10/13/2022	1,248	17,204	102,835 €	Magic Box Slovakia	A 13.79
5	Zakliata jaskyňa	Mariana Čengel Solčanská	2022	SK/CZ	2.6.2022	1,000	16,590	64,206 €	Garfield film	H 16.59
6	Čierne na bielom koni	Rastislav Boroš	2022	SK	13.10.2022	891	14,650	100,805 €	Continental film	H 16.44
7	Svetlonoc	Tereza Nvotová	2022	SK/CZ	29.9.2022	843	11,774	81,816 €	Forum Film	H 13.97
8	Tvojazem	Peter Budinský	2022	SK/BE/CZ	26.5.2022	816	9,617	45,511 €	Forum Film	A 11.79
9	Piargy	Ivo Trajkov	2021	SK/CZ/MK	22.9.2022	594	9,406	59,690 €	CinemArt SK	H 15.84
10	Láska hory prenáša	Jakub Machala	2022	SK/CZ	5.5.2022	927	8,500	53,794 €	Continental film	H 9.17
11	Indián	Tomáš Svoboda, Vladimír Kriško	2021	SK/CZ	22.9.2022	471	4,768	31,846 €	Magic Box Slovakia	H 10.12
12	Slobodní	Slavomír Zrebný	2022	SK	15.9.2022	125	4,222	19,035 €	Itafilm	D 33.78
13	Superžena	Karol Vosátko	2022	SK	1.12.2022	556	3,758	24,323 €	Continental film	H 6.76
14	Stand up	Juraj Bohuš	2022	SK	23.6.2022	653	2,378	15,116 €	Continental film	H 3.64
15	Peter Dvorský	Iveta Malachovská	2022	SK	7.4.2022	233	2,100	10,723 €	Continental film	D 9.01
16	Kryštof	Zdeněk Jiráský	2021	SK/CZ	04/21/2022	388	2,002	11,522 €	Bontonfilm	H 5.16
17	Obeť	Michal Blaško	2022	SK/CZ/DE	15.9.2022	331	1,461	5,880 €	Continental film	H 4.41
18	Dežo Hoffmann – fotograf Beatles	Patrik Lančarič	2022	SK/CZ	30.6.2022	151	1,418	6,638 €	Continental film	D 9.39
19	Katedrála	Denis Dobrovoda	2022	SK/IT	13.10.2022	32	764	3,039 €	Film Expanded	D 23.88
20	Plastic Symphony	Juraj Lehotský	2022	SK/PL/CZ	1.12.2022	264	725	4,633 €	Bontonfilm	H 2.75
21	Budujeme Slovensko	Paula Reiselová, Jana Mináriková, Dušan Bustin, Marek Moučka	2022	SK	3.3.2022	23	415	694 €	Filmtopia	D 18.04
22	Odpočítavanie – posledný film Ivana Palúcha	Martin Palúch	2022	SK	24.11.2022	23	397	661 €	ASFK	D 17.26
23	Drzne a nežne	Ľubomír Štecko	2022	SK/CZ	6.10.2022	28	280	720 €	ASFK	D 10.00
24	Zavýjať po svojom	Asia Dér	2022	SK/HU	8.9.2022	18	201	476 €	Filmtopia	D 11.17
25	Ouca – (ne)skutoční príbehy	Peter Pavlík	2022	SK	19.10.2022	5	195	845 €	Artactive production	H 39.00
26	± 90	Marek Kuboš	2022	SK	1.12.2022	21	45	178 €	ASFK	D 2.14
27	Odchádzania	Mira Erdevički	2022	SK/GB/CZ	10.11.2022	4	42	188 €	Film Expanded	D 10.50
SPOLU 100% slovenské filmy a majoritné koprodukcie						18 294	447 144	2 809 871 €		24,44

H - hraný film, D - dokumentárny film, A - animovaný film

zdroj: Únia filmových distribútorov SR
 poznámka: Filmy sú zoradené podľa počtu divákov

Minoritné koprodukcie

	NÁZOV FILMU	RÉŽIA	ROK VÝROBY	KRAJINA PÔVODU	DÁTUM PREMIÉRY	POČET PREDSTAVENÍ	POČET DIVÁKOV	HRUBÉ TRŽBY	DISTRIBÚTOR	PRÍEMERNÝ POČET DIVÁKOV
1	Po čom muži túžia 2	Rudolf Havlík	2022	CZ/SK	21.4.2022	2,091	52,692	330,136 €	CinemArt Sk	H 25.20
2	Myši patria do neba	Denisa Grimmová, Jan Bubeníček	2021	CZ/FR/PL/SK	17.3.2022	764	16,479	77,855 €	CinemArt SK	A 21.57
3	Čiapka	Slobodan Maksimović	2022	SI/LU/SK/HR	20.10.2022	804	11,882	63,018 €	Forum Film	H 14.78
4	Tieňohra	Peter Bebjak	2022	CZ/SK	7.4.2022	467	3,329	21,092 €	Continental film	H 7.13
5	Grand Prix	Jan Prušinovský	2022	CZ/SK	11/17/2022	305	1,689	12,165 €	MagiC Box Slovakia	H 5.54
6	Buko	Alice Nellis	2022	CZ/SK	10/20/2022	262	1,567	8,328 €	CinemArt SK	H 5.98
7	Planéta Praha	Jan Hošek	2022	CZ/SK	4.8.2022	182	1,194	5,605 €	Film Expanded	D 6.56
8	Slovo	Beata Parkanová	2022	CZ/SK/PL	15.9.2022	262	1,170	6,182 €	Bontonfilm	H 4.47
9	Arvéd	Vojtěch Mašek	2022	CZ/SK	11/03/2022	200	1,002	6,525 €	CinemArt SK	H 5.01
10	Atlas vtákov	Olmo Omerzu	2021	CZ/SI/SK/FR	14.4.2022	113	574	2,783 €	CinemArt Sk	H 5.08
11	Cirkus Maximum	Artur Kaiser	2022	CZ/SK	11/10/2022	180	490	3,116 €	MagiC Box Slovakia	H 2.72
12	Turnaj snov	Adina Popescu, Iulian Manuel Ghervas	2022	RO/SK	11/10/2022	193	471	3,034 €	Forum Film	D 2.44
13	Michael Kocáb – rocker verzus politik	Olga Sommerová	2022	CZ/SK	17.11.2022	80	427	2,757 €	CinemArt SK	D 5.34
14	Večný Jožo alebo ako som stretol hviezdzu	Jan Gogola ml.	2020	CZ/SK	5.5.2022	45	349	1,640 €	Filmtopia	D 7.76
15	Správa o záchrane mŕtveho	Václav Kadrnka	2021	CZ/SK	24.3.2022	65	182	888 €	CinemArt SK	H 2.80
16	Let domov	Tomáš Bojar	2022	CZ/SK	27.10.2022	15	173	453 €	Filmtopia	D 11.53
17	Fragile Memory	Ihor Ivanko	2022	UA/SK	16.6.2022	19	104	298 €	Filmtopia	D 5.47
18	Identita ES	Alena Činčerová	2022	CZ/CA/SK	27.10.2022	28	90	507 €	CinemArt SK	D 3.21
19	Ľudia krvi	Miroslav Bambušek	2021	CZ/SK	3.2.2022	35	82	322 €	ASFK	H 2.34
20	Pongo Calling	Tomáš Kratochvíl	2022	CZ/SK/GB	10.11.2022	10	76	233 €	Film Expanded	D 7.60
21	Absence	Ali Mosa'ffa	2021	IR/CZ/SK	13.10.2022	3	0	0 €	CinemArt SK	H 0.00
	SPOLU MINORITNÉ KOPRODUKCIE					6 123	94 022	546 936 €		15,36
	SPOLU VŠETKY SLOVENSKÉ A KOPRODUKČNÉ PREMIÉROVÉ FILMY					24 417	541 166	3 356 807 €		22,16
	SPOLU VŠETKY SLOVENSKÉ A KOPRODUKČNÉ FILMY PREMIETANÉ V ROKU 2020 (NIELEN PREMIÉRY)					24 779	552 409	3 388 796 €		22,29

H - hraný film, D - dokumentárny film, A - animovaný film

zdroj: Únia filmových distribútorov SR
poznámka: Filmy sú zoradené podľa počtu divákov

bolo totiž aj 48 slovenských celovečerných filmov a pásiem, čo je o 62,50 % viac než v roku 2021. Ich distribučné výsledky nájdete v tabuľke.

— V roku 2021 bol priemer na domáce predstavenie 25,86 diváka. Vlni klesla priemerná návštevnosť domáceho filmu na 22,16 diváka a najvyššiu priemernú návštevnosť na predstavenie mal **Šťastný nový rok 2: Dobro došli** (48,29 diváka).

— Popri takmer piatich desiatkach dlhometrážnych filmov sa v roku 2022 dostali do kín ako predfilmy aj štyri krátke slovenské tituly: experimentálny **Strigov** (SK, 2022, r. Barbora Berezňáková) a animované **Zuza v zahradách** (CZ/SK, 2022, r. Lucie Sunková), **Aj kameň tečie** (SK, 2022, r. Ové Pictures /Veronika Obertová, Michaela Čopíková/) a **Milost** (SK, 2022, r. Ivana Laučíková).

— Dlhometrážne slovenské filmy distribuovalo v kinách celkovo jedenásť spoločností. Najaktívnejšie boli CinemArt SK a Continental film s desiatimi premiérami.

— Z hľadiska počtu divákov bol podľa Únie filmových distribútorov SR (ÚFD SR) najúspešnejšou distribučnou spoločnosťou opäť CinemArt SK. Počet divákov na jeho filmoch, 2 348 426, tvorí až 54,20 % celkovej návštevnosti. V Top 10 mal až sedem filmov – **Mimoni 2: Zloduch prichádza**, **Avatar: Cesta vody**, **Thor: Láska a hrom**, **Ježko Sonic 2**, **Top Gun: Maverick**, **Doctor Strange v mnohovesmíre šialenstva** a **Jurský svet: Nadvláda**. Spoločnosti CinemArt SK patrí prvenstvo i podľa hrubých tržieb, ktoré tvorili 55 %.

— Druhé miesto podľa návštevnosti (19,30 %) i podľa hrubých tržieb (19,90 %) patrí distribučnej spoločnosti Continental film. V Top 10 mala vlni dva filmy – **Šťastný nový rok 2: Dobro došli** a **V lete ti poviem, ako sa mám**. Na tretej priečke podľa oboch ukazovateľov skončil Itafilm (8,70 % divákov a 9,00 % hrubých tržieb), ktorý mal v Top 10 film **Spider-Man: Bez domova**.

— V uvedených číslach sú opäť zarátané len výsledky z ÚFD SR. V údajoch za rok 2022 nie je zahrnutá návštevnosť

projektu Bažant Kinematograf, projekcií v letných kinách, kde sa neplatí vstupné, výsledky festivalových projekcií nedistribučných titulov ani návštevnosť čoraz populárnejšieho alternatívneho obsahu.

— Rok 2022 v slovenských kinách bol oveľa úspešnejší ako dva predchádzajúce. Diváci sú však pri návrate do kín oveľa opatrnejší než pred pandemiou. A tak nás čaká ešte dlhá cesta k číslam z roku 2019. ◀

Top 10 divácky najúspešnejších filmov v roku 2022

(ZA OBDOBIE 1. JANUÁR – 31. DECEMBER 2022)

	POČET DIVÁKOV
1. Mimoni 2: Zloduch prichádza	293,466
2. Avatar: Cesta vody	220,783
3. Šťastný nový rok 2: Dobro došli	190,516
4. Thor: Láska a hrom	173,506
5. Spider-Man: Bez domova	150,513
6. Ježko Sonic 2	148,901
7. Top Gun: Maverick	148,750
8. Doctor Strange v mnohovesmíre šialenstva	143,553
9. V lete ti poviem, ako sa mám	125,478
10. Jurský svet: Nadvláda	109,942

zdroj: Únia filmových distribútorov SR

› 2. 3. 2023

Bella a Sebastián: Nová generácia

‹ **Belle et Sébastien: Nouvelle génération**, Francúzsko, 2022, r. Pierre Coré ›
Robinson Mensah Rouanet, Michèle Laroque, Alice David, Caroline Anglade, Syrus Shahidi, Aurélien Recoing, Lou Lambrecht – rodinný, 96 min., MP 12 – Forum Film

Blízko

‹ **Close**, Francúzsko, 2022, r. Lukas Dhont ›
Léa Drucker, Kevin Janssens, Émilie Dequenne, Igor van Dessel, Eden Dambrine – dráma, 105 min., MN 15 – Film Europe

Creed III

‹ USA, 2023, r. Michael B. Jordan ›
Michael B. Jordan, Tessa Thompson, Jonathan Majors, Phylicia Rashad, Florian Munteanu – dráma/športový, 118 min., MP 12 – Continental film

Hotel Chelsea

‹ **Dreaming Walls**, Belgicko/Francúzsko/Holandsko/Švédsko/USA, 2022, r. Amélie van Elmbt, Maya Duverdier ›
– dokumentárny, 80 min., MP 12 – ASFK

Jack Mimoun a tajomný ostrov
‹ **Jack Mimoun et les secrets de Val Verde**, Francúzsko/Belgicko, 2022, r. Malik Bentalha, Ludovic Colbeau-Justin ›
Malik Bentalha, Jérôme Commandeur, François Damiens, Joséphine Japy, Benoît Magimel – komédia, 104 min., MP 12 – Continental film

Macko Puf: Krv a med

‹ **Winnie-the-Pooh: Blood and Honey**, USA, 2023, r. Rhys Frake-Waterfield ›
Natasha Tosini, Amber Doig-Thorne, Craig David Dowsett, May Kelly, Chris Cordell, Danielle Scott, Simon Ellis – horor, 84 min., MN 18 – Vertigo Distribution

› 9. 3. 2023

Pacifiction

‹ **Pacifiction – Tourment sur les îles**, Francúzsko/Nemecko/Španielsko/Portugalsko, 2022, r. Albert Serra ›
Benoît Magimel, Sergi López, Mont-se Triola, Lluís Serrat, Marc Susini – dráma, 165 min., MN 15 – Film Europe

Úžasný Mauric

‹ **The Amazing Maurice**, Spojené kráľovstvo/Nemecko, 2022, r. Toby Genkel ›
v slovenskom znení: Peter Marcin, Lenka Debnárová, Dárius Koči, Dušan Szabó, René Jankovič, Peter Sklár – animovaný/rodinný, 93 min., MP – Bontonfilm

Villa Lucia

‹ Slovensko/Česko, 2023, r. Michal Kollár ›
Michal Kubovčík, Juraj Hrčka, Hana Vagnerová, Vlado Černý, Tomáš Mischura, Martin Meľo, Zdeněk Godla – komédia/romantický/krimi, 112 min., MP 12 – Bontonfilm

Vreskot 6

‹ **Scream VI**, USA, 2023, r. Matt Bettinelli-Olpin, Tyler Gillett ›
Jenna Ortega, Courteney Cox, Jasmin Savoy Brown, Melissa Barrera, Mason Gooding, Andre Anthony – horor, 120 min., MN 15 – Forum Film

Zatmenie

‹ **Zatmění**, Česko, 2023, r. Petr Kubík ›
Jakub Štáfek, Jan Zadražil, Ján Jackuliak, Tereza Švejdivá, Albert Čuba, Vladimír Polák, Robin Ferro – komédia/triler, 85 min., MN 15 – Continental film

Zlodej z Bagdadu

‹ **The Thief of Bagdad**, USA, 1924, r. Raoul Walsh ›
Douglas Fairbanks, Snitz Edwards, Charles Belcher, Julanne Johnston, Anna May Wong – rodinný/dobrodružný/akčný, 155 min., MP 12 – Film Europe

› 16. 3. 2023

65

‹ USA, 2023, r. Scott Beck, Bryan Woods ›

hrajú: Adam Driver, Ariana Greenblatt, Chloe Coleman – triler, 94 min., MP 12 – Itafilm

Banditi pre Baladu

‹ **Bandité pro Baladu**, Česko/Slovensko, 2022, r. Vladimír Morávek ›
Jan Zadražil, Tereza Marečková, Martin Huba, Norbert Lichý, Eva Vrbková, Attila Mokos, Dominik Teleky – komédia/poetický, 84 min., MN 15 – Filmtopia

Bastardi 4: Reparát

‹ Česko, 2023, r. Tomáš Magnusek ›
Zdeněk Godla, Tomáš Magnusek, Adam Kajumi, Petr Reif, Eva Čížkovská, Jiří Krampol, Jaroslava Obermaierová, Jan Přeučil, Igor Bareš – komédia/dráma, 86 min., MP 12 – Magic Box Slovakia

Běžná selhání

‹ Česko/Maďarsko/Taliansko/Slovensko, 2022, r. Cristina Grosan ›
Vica Kerekes, Beáta Kaňoková, Tatjana Medvecká – dráma, 100 min., MN 15 – ASFK

predfilm: **Peniaze a šťastie**

‹ **Money and Happiness**, Srbsko/Slovinsko/Slovensko, 2022, r. Ana Nedjelković, Nikola Majdak › – 10 min.

Il Boemo

‹ Česko/Taliansko/Slovensko, 2022, r. Petr Václav ›
Vojtěch Dyk, Elena Radonicich, Barbara Ronchi, Lana Vlady, Simona Houda Šaturová, Philippe Jaroussky – historická hudobná dráma, 140 min., MN 15 – Pilot Film

Krvavé pomaranče

‹ **Oranges sanguines**, Francúzsko, 2021, r. Jean-Christophe Meurisse ›
Alexandre Steiger, Christophe Paou, Lilith Grasmug, Olivier Saladin, Lorella Cravotta – dráma/komédia/krimi, 102 min., MN 18 – Film Europe

Ostrov

‹ Česko, 2023, r. Rudolf Havlík ›
Jiří Langmajer, Jana Plodková – komédia/dobrodružný/romantický, 100 min., MP 12 – CinemArt SK

Shazam! Hnev bohov

‹ **Shazam! Fury of the Gods**, USA, 2022, r. David F. Sandberg ›
Zachary Levi, Asher Angel, Jack

Dylan Grazer, Marta Milans, Adam Brody, Helen Mirren, Lucy Liu – akčný/dobrodružný, 132 min., MP 12 – Continental film

Veľryba

‹ **The Whale**, USA, 2022, r. Darren Aronofsky ›
Brendan Fraser, Sadie Sink, Ty Simpkins, Hong Chau, Samantha Morton, Sathya Sridharan, Huck Milner – dráma, 117 min., MP 12 – Asociácia slovenských filmových klubov

Yuku a himalájsky kvet

‹ **Yuku et la fleur de l’Himalaya**, Belgicko/Francúzsko, 2022, r. Arnaud Demuyncq, Rémi Durin ›
– animovaný, 62 min., MP ?? – Asociácia slovenských filmových klubov

› 23. 3. 2023

Bud' chlap!

‹ Česko, 2023, r. Michal Samir ›
Jakub Prachař, Tereza Ramba, Ondřej Sokol, Filip Novák, Nico Klimek, Sabina Remundová, Ester Geislerová, Ondřej Veselý, Ivana Chýlková, Igor Bareš, Naďa Konvalinková, David Prachař – komédia, ?? min., MP XX – Magic Box Slovakia

John Wick 4

‹ **John Wick: Chapter 4**, USA, 2022, r. Chad Stahelski ›
Keanu Reeves, Laurence Fishburne, Ian McShane, Lance Reddick, Rina Sawayama – akčný, 169 min., MN 15 – Forum Film

Mimi

‹ Slovensko, 2023, r. Mira Fornay ›
Rozmarína Willems, Cyprián Šulej, Veronika Kožínková, Dagmar Kusá, Roman Lipka, Bohuslav Zárychta, Margita Mrvová, Mária Fornayová, Emil Štvrtecký, Miro

Čevela ml., Jozef Renáč, Jazmína Cigánková – detský/rodinný, 83 min., MP – Filmtopia

Navždy mladí

‹ **Les Amandiers**, Francúzsko, r. Valeria Bruni Tedeschi ›
Louis Garrel, Nadia Tereszkiewicz, Micha Lescot, Vassili Schneider, Alexia Chardard, Baptiste Carrion-Weiss, Léna Garrel – dráma/historický/komédia, 126 min., MN 15 – Film Europe

Poznámky z Eremocénu

‹ Slovensko/Česko, 2023, r. Viera Čákanyová ›
– dokumentárny, 78 min., MP 12 – Film Expanded

Srdce duba

‹ **Le chêne**, Francúzsko, 2022, r. Laurent Charbonnier, Michel Seydoux ›
– dokumentárny, 80 min., MP – Vertigo Distribution

› 30. 3. 2023

Alibi na mieru 2

‹ **Alibi.com 2**, Francúzsko, 2023, r. Philippe Lacheau ›
Philippe Lacheau, Tarek Boudali, Élodie Fontan, Nathalie Baye, Arielle Dombasle – komédia, 88 min., MP 12 – Bontonfilm

Dungeons & Dragons: Česť zlodejov

‹ **Dungeons & Dragons: Honor Among Thieves**, USA/Kanada, 2023, r. John Francis Daley, Jonathan M. Goldstein ›
Chris Pine, Michelle Rodriguez, Justice Smith, Regé-Jean Page, Sophia Lillis, Hugh Grant – dobrodružná fantasy komédia, 134 min., MP 12 – CinemArt SK

Milenka

‹ **Maîtresse**, Francúzsko, 1975, r. Barbet Schroeder ›
Gérard Depardieu, Bulle Ogier, Roland Bertin, André Rouyer, Jeanne Herviale, Karl Otto Lagerfeld – romantický, 112 min., MN 15 – Film Europe

Pamfir

‹ Ukrajina/Francúzsko/Poľsko, 2022, r. Dmytro Sucholytkyj-Sobčuk ›
Olexandr Jacentuk, Stanislav Poťak, Ivan Šaran, Solomija Kyrylova, Olena Chochlatkina – dráma, 100 min., MN 15 – ASFK

Turnus

‹ Slovensko, 2022, r. Jaro Vojtek ›
– dokumentárny, 68 min., MP 12 – Filmtopia

Údolie

‹ **La Vallée**, Francúzsko, 1972, r. Barbet Schroeder ›
Michael Gothard, Jean-Pierre Kalfon, Bulle Ogier, Valérie Lagrange, Miquette Giraudy – dráma/akčný, 105 min., MN 15 – Film Europe

Viac

‹ **More**, Nemecká spolková republika/Luxembursko/Francúzsko, 1969, r. Barbet Schroeder ›
Mimsy Farmer, Klaus Grünberg, Heinz Engelmann – dráma/romantický, 117 min., MN 15 – Film Europe

Zachráňte tigra

‹ **Taigara: An Adventure in the Himalayas**, Taliansko, 2022, r. Brando Quilici ›
Claudia Gerini, Sunny Pawar, Yoon C. Joyce – dobrodružný, 94 min., MP 12 – Vertigo Distribution

— **Miro Ulman** —

<
POZNÁMKA: PRI MARCOVÝCH PREMIÉRACH UVÁDZAME ÚDAJE TAK, AKO BOLI V ČASE UZÁVIERKY K DISPOZÍCII
>

Deťom, lesom, rieke

Tri predchádzajúce filmy Miry Fornay mali úspešnú festivalovú dráhu a pozitívnu kritickú odozvu – jej celovečerný debut *Lištičky* mal v roku 2009 premiéru vo výbere Medzinárodného týždňa kritiky v Benátkach, o štyri roky neskôr získal *Môj pes Killer* hlavnú cenu Tiger Hivos na Medzinárodnom filmovom festivale v Rotterdame a tretí celovečerný film *Žaby bez jazyka* mal v roku 2019 premiéru na Filmovom festivale Čierne noci v Tallinne. Jej novinka *Mimi* videli ako prví diváci na Berlinale, kde snímka získala Grand Prix v sekcii Generation Kplus.

Na svojom štvrtom dlhometrážnom filme začala Mira Fornay pracovať počas jedného z lockdownov, keď musela neplánovane zostať na dlhší čas v Bratislave. „Išli sme do lesa a k Dunaju a na moje prekvapenie tam bolo toľko ľudí, ako bývalo v nákupných centrách. Bolo to fascinujúce obdobie, plné lesných dobrodružstiev. Hoci nemám a ani nechcem mať vlastné deti, deti milujem a trávim s nimi veľa času. Počas tohto obdobia som trávila veľa času so synovcami a s deťmi svojich priateľov. A tak sa zrodil náš nový film,“ píše Fornay v autorskej explikácii.

Mimi nesie meno podľa andulky, ktorá sa hlavnej hrdinke, dievčatku Romy stratí počas povinnej karantény po návrate z dovolenky. Romy sa rozhodne neposlúchnuť mamu a vyberie sa andulku hľadať do dunajských lesov, kde stretáva rôznorodé postavy – dôchodcu, biznismena, psa Enza či ženu bez domova, ako aj malého chlapca Cypka. Pre Fornay je *Mimi* poctou krajine jej detstva. Podľa vlastných slov film venuje „deťom, lesom a riekam – to je pre mňa svätá trojica našej ľudskej spoločnosti. Bez stromov, vody a detí by sme už neexistovali.“

V hlavných úlohách Romy a Cypka sa predstavia Rozmarína Willems a synovec Miry Fornay Cyprián Šulej. „Aj keď ide o hraný celovečerný film, napísala som ho priamo pre Romy a Cypka. Opäť, ako vo svojich predchádzajúcich filmoch, som si vybrala prácu s nehercami. S deťmi sme sa pred natáčaním hrali veľa hier vrátane hry, ktorú som pre ne vytvorila použitím metódy ‚cesty hrdinu‘ podľa knihy *Hrdina s tisícmi tvármi* (The Hero with a Thousand Faces) od Josepha Campbella,“ objasňuje Fornay. „V lete 2021 prišla pre deti náročnejšia časť nakrúcania, a tak sa museli vzdať prázdnin s priateľmi a rodinami. Podávali výkony dospelých, najmä malá Romy nás každý deň prekvapovala svojou statočnosťou a profesionalitou. Bola mi veľkou oporou.“

Fornay označuje svoj film prívlastkami spontánny a zelený – charakterizuje ho malý rozpočet a malý štáb, ktorý pracoval v minimalistických podmienkach: „S kameramankou Simonou Weisslechner sme zvolili štýl *Dogmy 95*: žiadne svetlá ani náročná kamerová výbava a predovšetkým žiadna technika, ktorá by rušila les.

Všetky prieskumy lokácií sme robili na bicykli, keďže sme na nakrúcanie na bicykli aj cestovali. *Mimi* je poctivý a čistý ako zelený film a sme naň hrdé,“ hovorí Fornay, ktorá je nielen scenáristkou a režisérkou, ale aj strihačkou a producentkou filmu *Mimi*. Jeho výkonnou producentkou je Zuzana Czaková, o kostýmy sa postarala Nataša Štefunková, o grafický dizajn Terezia Denková a o kameru už spomínaná Simona Weisslechner. K (väčšinovo) ženskému štábu Fornay dodáva: „Sme hrdé na to, že sme ženský tím, aj na to, že našou hlavnou hrdinkou je dievčaťko, ktoré prekonáva stereotyp rozprávkových princezien čakajúcich na záchranu.“

Na filme *Mimi* sa podieľala aj štvorica mužov – zvukový majster Jan Čeněk, asistent režisérky Adam Beran, color gradist Matej Šalko a skladateľ hudby k filmu Michal Kindernay.

Napriek detským protagonistom Fornay tvrdí, že *Mimi* nie je iba rodinným filmom; jeho oficiálne označenie je „dobrodružný“. „Je pre všetkých dospelých, ktorí stále neprestali byť zvedavými deťmi. A možno aj pre tých dospelých, ktorí sú pohltení svetom dospelých – náš film ich katapultuje späť do sveta ich zabudnutého detstva.“

Film *Mimi* vznikol v koprodukcii s RTVS a vo februári mal premiéru na filmovom festivale Berlinale v súťažnej sekcii Generation Kplus. Slovenskému publiku sa predstaví na marcovom MFF Febiofest Bratislava a následne bude mať 23. marca slovenskú distribučnú premiéru. ◀

Mimi (r. Mira Fornay, Slovensko, 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: V čase uzávierky Film.sk nebol rozpočet ešte uzavretý DISTRIBUČNÉ FORMÁTY: DCP, mp4

— text: Zuzana Sotáková —
foto: Punkchart films —

Stále na ceste za lepším životom

Odchádzajú, aby pomohli svojej rodine, a pritom jej paradoxne ubližujú. Pracovné týždňovky v zahraničí sa u nás stali fenoménom, ktorým sa ľudia snažia dostať z finančných pascí, no často sa dostávajú do vzťahových pascí. Na Slovensku tak (ne)žije mnoho ľudí. Hovorí o nich najnovší film dokumentaristu Jara Vojteka Turnus. Po premiére v hlavnej súťaži MFDF Ji.hlava prichádza do našich kín.

„Veľmi často cestujem na východ a skoro polovica ľudí z tohto regiónu dochádza za prácou niekam mimo. Rozprávali mi, aké je pre nich ťažké na dlhý čas opúšťať domovy. Sú to aj ľudia staršej generácie, a preto je pre nich veľmi nepríjemné zmeniť návyky. Celý život vyrastali na jednom mieste a chodili do práce v miestnych podnikoch. Skoro všetky ich zrušili a tie, čo ostali, zamestnávajú omnoho menej a hlavne mladších ľudí. Ťažko sa zamestnávajú starší ľudia, ktorí nevedia po anglicky a nie sú tak počítačovo zdatní, no stále musia živiť svoje deti, ktoré študujú na vysokých školách,“ približuje Jaro Vojtek.

Kamionista Pipo, opatrovatelka Majka a sadrokartonista Lety, protagonisti dokumentu, sú vlastne takými Jozefmi Makmi, akurát o svojich životoch nedumajú v rodnej dedine, ale v ubytovniach, na pumpách či v cudzích domácnostiach. Turnus odzrkadľuje ich sny a túžby, ako aj obete, ktoré prinášajú. K námetu Vojteka so scenáristom Marekom Leščákom priviedli opatrovatelky, teda tisíce slovenských žien, ktoré museli vymeniť svoje rodiny za rakúske. „Majka, rozvedená žena po päťdesiatke, sa v jednom okamihu musí sama postarať o seba a svoju dospievajúcu dcéru. Odchádza do Rakúska robiť opatrovatelku 90-ročnému Francovi. Práca je fyzicky nesmierne namáhavá, ale dochádza tam aj k ťažko emocionálnym tlakom. Franc sa do nej zalúbi a chce, aby tam aj s dcérou ostala bývať,“ vysvetľuje režisér. Majka vo voľných chvíľach píše a potreba naplniť svoj duchovný priestor ju spája s ďalšími postavami. „Kamionista Pipo je aj muzikant a bicie si bráva i na cesty. Robotník Lety, ktorý sa nevie vyrovnat' s odlúčením od svojich detí a prázdnotu vyplňa pitím, sa zase zaujíma o hviezdy, vesmír. Pozoruje nočnú oblohu a je ňou fascinovaný.“

Sledovanie hviezd, písanie či hra na bicích sú tým, čím si protagonisti zaplňajú prázdne miesta v duši, tým, čo im nahrádza rozpadnuté vzťahy. „Príbeh Pipa je príznačným modelom, ako takýto typ práce rozožiera vzťahy. Brázdí kamiónom celú Európu a doma nie je aj niekoľko mesiacov. Ale vždy priniesol veľké peniaze. Manželka ani nemusela pracovať. Kúpil jej ‚butik‘, kde sa mohla realizovať. Avšak

prázdnotu vzťahu si vyplnila s distribútorom ponožiek, do ktorého sa zamilovala. Prišiel rozvod, ale Pipo musí platiť alimenty, a tak naďalej brázdí cesty kamiónom. Je to začarovaný kruh,“ hovorí Vojtek s tým, že podobný problém zrkadlí aj Lety, ktorý má štyri deti so štyrmi ženami.

Režisér pri Turnuse zvolil úplne inú metódu práce než pri svojich predošlých filmoch. „Snažil som sa autentickým, reportážnym spôsobom zachytiť existenciu človeka v jeho živote. Teraz som to otočil. Hraným spôsobom som rekonštruoval život postáv. Na základe ich autentických príbehov mi akoby herci hrali svoje osudy. Situácie som mal pripravené, ale ich náplň potom prebiehala nerušene, dokumentárnym spôsobom. Napríklad Pipo chodí na dlhých cestách do erotického baru. Tak sme sa dohodli s jeho zamestnankyňami, že budem nakrúcať, ako prebieha život v bare, ale rozhovory už boli autentické. Takto som rekonštruoval situácie, ktoré postavy samy zažili, ale teraz to bolo aj za prítomnosti kamery. Postavy sú autentické, lebo tieto situácie už poznali a prežili v reálnom živote, teraz ich len nanovo zahrli,“ približuje Vojtek. „Chcel som objavovať pomyselnú tenkú hranicu medzi dokumentárnym a hraným filmom, skúšať objavovať možnosti týchto prelínajúcich sa žánrov. Povedal som si, že idem nakrútiť film s nehercami o ich živote, a či to bude hraný, alebo dokumentárny film, to som neriešil. Išlo mi o autentickú správu o ich živote.“

Snímka Turnus vznikala počas zhruba štyroch rokov, do ktorých vstúpilo niekoľko vln pandémie, čo si vyžiadalo dlhšie prestávky medzi natáčaním jednotlivých poviedok. Nakrúcanie prebiehalo okrem východu Slovenska aj v Rakúsku, Taliansku a Chorvátsku. ◀

Turnus (r. Jaro Vojtek, Slovensko 2022)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 106 728 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu 66 900 eur, vklad RTVS 21 000 eur)

DISTRIBUČNÉ FORMÁTY: DCP, mp4

— text: Zuzana Sotáková —
— foto: KFS Production —

Všetky cesty vedú k Lucii

Komédia Villa Lucia je najnovším prírastkom do autorského portfólia diváckych titulov Michala Kollára, ktorý sa podpísal pod kriminálku Červený kapitán či seriál Ultimátum. Aj v novinke stavil na vizuálne atraktívnu akciu.

— Keď Cyril dostane vychádzku z psychiatrickej liečebne, chce sa spolu s dávnymi kamarátmi Gorazdom a Svätoplukom stretnúť s Luciou, pre ktorú vlastne skončil v ústave a ktorá bola pre nich osudovou ženou. Netuší, že kým si on liečil zlomené srdce, Lucia sa zasnúbila s Gorazdom. Trvá na tom, že Luciu navštívia u nej doma, vo vile, ktorú sa akurát v tom čase chystajú vykradnúť dvaja skorumpovaní policajti a jeden beznádejne poverčivý taxikár. „Villa Lucia vznikla s úmyslom istej generačnej výpovede, podanej formou mixu romantickej komédie s krimi. Je to koláž filmov, na ktorých som vyrastal, mám ich rád a formovali ma. Zhodou okolností sú to väčšinou divácke filmy, vznikali s autorským zanietením, určite nie za pol roka a nemali šancu zostarnúť. Platí to pre filmy Smrtonosná pasca, Predátor, Co je vám, doktore? aj pre Pelíšky,“ približuje Michal Kollár. „Villa Lucia vznikala veľmi dlho a financie sa hľadali ešte dlhšie. Z veľkej časti za tým bola istá nedôvera verejnoprávných inštitúcií voči podpore slovenskej komédie, ktorá má byť na istej vizuálnej úrovni,“ hovorí Kollár. Do hlavných úloh obsadil Juraja Hrčku, Michala Kubovčika, Vlada Černého či Hanu Vagnerovú.

— Kým Červený kapitán vznikol podľa populárnej knižnej predlohy, najnovší počín má v námete Kollárova autorskú stopu. „Predlohu som našiel v reálnom živote, inšpirovalo ma prvé zamilovanie sa a obsesívne návštevy kina i videopožičovne. Na scenári som spolupracoval s Lukášom Sigmundom, ktorý nielenže vymyslel tie lepšie gagy, ale aj mi dovolil udržať si odstup. Platí, že scenár by vo svojej obnaženosti mal mať v sebe niečo za hranicou osobného studu.“ Kollár priznáva rešpekt ku komédii ako žánru a parafrázuje Christophera Nolana: „V komédii sa nemôžete skrýť za nepochopené umenie. Ste odkázaní na bezprostrednú reakciu publika.“ A dobrý humor? „Vychádza z nejakého svetonázoru a je to iný pohľad na bolesť, je jedno akú. Ostáva len načasovanie, a to v každom zmysle slova.“

— Pre Michala Kollára je dôležitá aj vizuálna stránka, a tak aj vo Ville Lucii použil množstvo trikov. „Inšpirácií k vizuálnemu štýlu je mnoho a isté scény nebolo jednoducho možné realizovať inak než digitálnymi trikmi. Už samotnú lokáciu sme z pragmatických dôvodov nevedeli v bratislavskom podhradí nájsť. Nahradila ju Arnoldova vila v Brne. Sme držiteľmi niekoľkých technologických prvenstiev, čo sa slovenskej kinematografie týka – vilu i s okolím sme naskenovali do 3D modelu a ten sme zasadili do Bratislavy v istých celkoch. Naša topografia teda v reáli neexistuje. Druhým náročným procesom bolo, že sme v istých scénach odmazávali bezpečnostné istenia hercov a doslova preanimovali ich celé telá, odmazával sa aj štáb a podporné zariadenia,“ vysvetľuje Kollár. Ďalším náročným elementom bola naháňačka, v ktorej reálne autá naskenovali ako 3D model a následne animovali do lokácií, kde s nimi mohli robiť to, čo v rámci deja potrebovali, teda výbuchy či jazdy cez náročný terén. Štylizoval sa aj pohľad na Bratislavu, kde istý developerský projekt nahradil prírodný porast. „Samostatnú kapitolu tvoria skutočne neviditeľné triky, ako výmeny a retušovanie dažďa v našom ‚letnom‘ filme či nočné oblohy. No a na záver spomeniem aj strihové postupy, ktoré sú v istom type filmu normou, napríklad v oscarovom Parazitovi či v Cuarónovom filme Roma. Ako strihač som vyberal tie najlepšie výkony hercov z rôznych klapiek toho istého záberu a digitálne ich zošival. Hlavným dôvodom tu bola rytmika komediálneho dialógu,“ dodáva Michal Kollár. ◀

Villa Lucia (r. Michal Kollár, Slovensko/Česko, 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 194 429 (podpora z Audiovizuálneho fondu: 631 503 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY:** DCP

— text: Mária Ferenčuhová —
— foto: guča —

Éra osamelosti aj posthumanistický žiaľ

Po filmoch FREM (2019) a Biela na bielej (2020), ktorými Viera Čákanyová otvorila tému budúcnosti našej planéty a života na nej a v ktorých sa venovala tak prirodzenej, ako aj umelej inteligencii či podstate a zmyslu umenia, nakrútila režisérka ďalšiu experimentálnu esej. Film Poznámky z Eremocénu symbolicky uzatvára Čákanyovej „posthumanistickú trilógiu“. Vo svetovej premiére ho vo februári uviedlo Berlinale a v marci prichádza do slovenských kín.

— „Z chronologického hľadiska sú Poznámky z Eremocénu záverečným filmom pomyselných trilógií, v ktorej sa objavujú rovnaké motívy, témy, problémy: umelá inteligencia, dystopická budúcnosť ľudstva, analóg verzus digitál, príroda verzus civilizácia a klimatická zmena. No z hľadiska obsahu a formy je to vlastne prológ k FREMu, pretože exponuje svet, ktorý vo FREMe už nastal,“ hovorí Viera Čákanyová v rozhovore pre noviny *What's Slovak in Berlin?*, ktoré pri príležitosti slovenskej účasti na Berlinale vydal Slovenský filmový ústav. Denníkovo-dialogickou formou *Poznámky z Eremocénu* zasa nadväzujú na druhú časť trilógie, *Biela na bielej*, kde autorka komentovala plynutie času v Antarktíde počas nakrúcania FREMu a po večeroch četovala s fiktívnou umelou inteligenciou ann_w. Podľa synopsy filmu v systéme Audiovizuálneho fondu sú *Poznámky z Eremocénu* „audiovizuálna pohľadnica, ktorú režisérka posla do budúcnosti“, založená na fiktívnom rozhovore s jej budúcou virtuálnou dvojníčkou.

— V čase, keď používatelia internetu objavujú čaro konverzácie s umelou inteligenciou ChatGPT, potvrdzujú virtuálne entity vo filmoch Viery Čákanyovej, že na Slovensku máme filmárku, ktorá pozorne, hravo a s humorom, ale aj úzkostlivo a kriticky sleduje a glosuje horúcu súčasnosť i blízku budúcnosť nášho sveta. Zároveň pri vytváraní audiovizuálnych obrazov invenčne, no aj s istou dávkou nostalgie kríži staré analógové technológie (8 mm a 16 mm film) s najnovšími (skener Lidar, využívajúci na snímanie priestoru laserové lúče), klasickú filmovú vizualizáciu kombinuje s tagovaním kľúčových slov vo verbálnych mapách a „zrnká“ solí striebra konfrontuje s pixelmi. „Chcela som vytvoriť napätie medzi dvoma vrstvami planetárnej mriežky – uhlíkovou a kremíkovou,“ hovorí o svojich postupoch Viera Čákanyová. Rovnako vytvára napätie medzi „postavami“ svojho filmu: ľudským pred-

obrazom, teda autorkou-narátorkou, jej virtuálnou kópiou a hlasovou asistentkou, ktorú využíva práve virtuálna kópia.

— *Poznámky z Eremocénu* nie sú pozoruhodné len z konceptuálneho a formálneho hľadiska. Dá sa totiž povedať, že nimi sa celá trilógia začína: Čákanyovej prapôvodným zámerom z rokov 2015 až 2017 – v registračnom systéme AVF ešte nazvaným huxleyovsky *Prekrásny nový svet* – bolo preskúmať potenciál decentralizovaného modelu globálnej ekonomiky postavenej na blockchainovej technológii a pozrieť sa bližšie – a skepticky – na utopický model kryptoanarchie. No sieť úvah, ktoré Viera Čákanyová začala rozvíjať, sa stala natoľko širokou a komplexnou, že prvotný zámer expandoval do troch filmových esejí a okrem témy individuálnej, spoločenskej, hospodárskej a politickej budúcnosti ľudstva do seba zahrnul aj klimatickú budúcnosť planéty a dokonca i otázky citového prežívania umelej inteligencie. „Všetky tri filmy sú prepletené a komunikujú navzájom, no zároveň stoja osamelo v rôznych kútoch toho istého univerza. Vytvoriť tieto tri filmy bol zdĺhavý a zložitý proces a v istej chvíli bolo pre mňa ťažké určiť, kedy a kde sa jeden film končí a ďalší začína,“ povedala pre noviny *What's Slovak in Berlin?* Viera Čákanyová.

— Už vo FREMe rezignovala na antropocentrickú perspektívu. V *Bielej na bielej* sa k ľudskému subjektu vrátila, no obklopila ho nehostinnou krajinou. V poslednej časti trilógie éru človeka, antropocén, explicitne nahradila eremocénom, érou osamelosti, ktorá podľa filozofa a biológa Edwarda O. Wilsona prichádza spolu s prudkým poklesom biodiverzity na zemi. Film strihala spolu s Alexandrou Gojdičovou a zvukový dizajn k nemu robil Marek Buranovský. Do kín ho prináša spoločnosť Film Expanded. ◀

Poznámky z Eremocénu (r. Viera Čákanyová, Slovensko/Česko, 2023) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU:** 81000 eur

(podpora z Audiovizuálneho fondu na vznik filmu 25 000 eur a zahraničnú distribúciu 8000 eur,

podpora z Bratislavského samosprávneho kraja: 2000 eur, vklad RTVS: 10 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY:** DCP, mp4

Ako sa robí kariéra a ako sa o ňu prichádza

Cestu najslávnejšieho českého skladateľa 18. storočia Josefa Myslivečka na vrchol i jeho pád zaznamenáva výpravný životopisný film *Il Boemo* režiséra a scenáristu Petra Václava. Český národný kandidát na Oscara mal premiéru v hlavnej súťaži festivalu v San Sebastiáne a v marci prichádza do slovenských kín.

„Vždy to bol pre nás film o osude umelca, usilujúceho sa preraziť v prostredí, v ktorom sa vtedy Josef Mysliveček pohyboval. Je to veľmi podobné tomu, čo zažívajú i dnes mladí umelci, ktorí chcú zaujať v súčasnom šoubiznise. Opera vtedajšej doby totiž bola svojím spôsobom šoubiznis, hoci sa niektorými pravidlami trochu líšila. A táto cesta za šťastím je základom nášho príbehu,“ hovorí v presskíte producent Jan Macola zo spoločnosti Mimesis Film. „Zaujímala ma téma človeka, ktorý by mohol žiť pokojným životom uznávaného pražského meštana, zdediť mlyn, veľmi pekný dom v centre mesta, pole a vinicu za mestom. Tieto istoty však opúšťa a odchádza za svojou túžbou stať sa operným skladateľom v Taliansku, vo veľmoci opernej hudby. Ide do neznáma, nemá peniaze ani vplyvných priateľov. Na Josefovom osude som chcel pozorovať, ako sa robí kariéra. A ako sa o ňu prichádza. Je to veľmi zaujímavá téma a už po stáročia sa na nej vlastne nič nemení,“ hovorí v presskíte scenárista a režisér Petr Václav. V roku 2010 získal na základe svojho filmového projektu o skladateľovi ročné štipendium na Francúzskej akadémii v rímskej Ville Medici, kde zbieral a študoval historické podklady o Myslivečkovom pobyte v Taliansku a o dobe, v ktorej žil. Počas tejto stáže vznikla prvá verzia scenára. „Scenár som napísal po francúzsky. Potom sme ho dali preložiť do češtiny a taliančiny. Ďalej som ho ešte v rámci realizačnej verzie prepisoval svojou taliančinou, samozrejme, za pomoci talianskej spolupracovníčky, a potom som na ňom pracoval ešte so špecialistkou na jazyk osemnásteho storočia.“

Keď so scenárom zvíťazil v súťaži Filmovej nadácie, oslovil ho producent Petr Macola, že by film rád v dlhodobom horizonte produkoval. „Dohodli sme sa, že kým príde na rad snímka *Il Boemo*, vytvoríme spoločne ešte ďalšie filmy. Vtedy totiž neboli v Českej republike podmienky na to, aby vznikol takýto nákladný film,“ cituje presskit Macolu, s ktorým tak Václav nakrútil snímky *Cesta ven* (2014), ocenenú siedmimi Českými levmi, *Nikdy nejsme sami* (2016, Cena poroty čitateľov Tagesspiegla, Berlín), *Skokan* (2017) aj do-

kument o Myslivečkovi *Zpověď zapomenutého* (2015).

Film *Il Boemo* sa nakrúcal v Česku a v Taliansku spolu na 18 lokáciách počas 40 natáčacích dní od júla 2019 do decembra 2020. Vznikol v česko-taliansko-slovenskej koprodukcii, slovenským koproducentom je Sentimentalfilm.

„Mysliveček nie je jediný skladateľ, na ktorého sa zabudlo. O uznávaných skladateľoch sa síce písalo ako o ‚celebre maestro‘, slávnom majstrovi, ale ako o súkromných osobách sa o nich nikto veľmi nezaujímal. Skladatelia patrili medzi luxusné služobníctvo,“ hovorí Petr Václav. „Isto hrá rolu aj to, že Mysliveček zomrel na syfilis, a teda mal povest' muža hriechnych mravov. Navyše bol cudzinec, ktorý v Taliansku neustále cestoval od mesta k mestu, nemal manželku ani veľmi blízkeho človeka, ochotného starať sa o jeho odkaz,“ dopĺňa režisér. Podľa neho bol Mysliveček úplne osamelou figúrou. „Snažil som sa priblížiť čo najviac jeho dobe a interpretovať jeho postavu podľa toho, čo som sa o nej dozvedel. Akákoľvek snaha o objektívnu, historicky úplne vierohodnú správu je však, samozrejme, nenaplniteľná. Filmový hrdina nemôže byť fiktívnou postavou,“ vysvetľuje Václav, ktorý čerpal napríklad aj z korešpondencie medzi Myslivečkom a Mozartovcami.

Kameru mal v snímke *Il Boemo* na starosti Diego Romero Suarez Llanos, o hudbu sa postaral orchester Collegium 1704 pod vedením dirigenta Václava Luksa. Ten bol pri filme aj kľúčovým hudobným konzultantom. Luks tvorcom odporučil aj obsadenie Vojtěcha Dyka do hlavnej úlohy a spolu s režisérom vyberali spevákov priamo „na telo“ áriám, ktoré zaznejú. Vo filme sa tak objavia francúzsky kontratenorista Philippe Jaroussky, maďarská sopranistka Emőke Baráth, pôvodom slovenská sopranistka Simona Šaturová, talianska sopranistka Raffaella Milanesi, španielsky tenorista Juan Sancho, poľský tenorista Krystian Adam či pôvodom nemecká mezzosopranistka Sophie Harmsen. ◀

Il Boemo (r. Petr Václav, 2022, Česko/Taliansko/Slovensko)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 138 miliónov českých korún /cca. 5,8 milióna eur (podpora z Audiovizuálneho fondu 126 000 eur*)

DISTRIBUČNÉ FORMÁTY: DCP?, mp4? * ÚDAJ POCHÁDZA Z REGISTRAČNÉHO SYSTÉMU AUDIOVIZUÁLNEHO FONDU

Keď sa zo sci-fi stane realita

Problematická tínedžerka, úzkostlivá matka a čerstvá vdova sú hrdinkami filmu *Běžná selhání*. Nakrútila ho maďarsko-rumunská režisérka Cristina Groșan. Snímka, ktorá vznikla v česko-maďarsko-taliansko-slovenskej koprodukcii, si z paralelnej sekcie festivalu v Benátkach Autorské dni odniesla Cenu Valentiny Pedicini pre autorky pod 40 rokov za réžiu filmu.

„Tieto ženy, ktoré sa búria proti obyčajným zlyháním, na nás veľmi zapôsobili. Chorálna a feministická dystópia Cristiny Groșan je varovaním pred svetom, ktorý sa záhadne zrúti. Zároveň nalieha, aby sme sa nepoddali závratu apokalypsy, ale bránili sa uzatváraním dohôd s ostatnými ľudskými bytosťami,“ povedala o filme umelecká riaditeľka Autorských dní Gaia Furrer. Trojicu protagonistiek postihnú rôzne osobné drámy. Čerstvá vdova, šesťdesiatnička Hana sa musí pasovať aj s nečakanou výpoveďou z práce, tridsiatnička Silvia trpí nespavosťou a prežíva krízu materstva a trinásťročná Tereza je na úteku z domova.

„Úplne na začiatku námetu bola idea mesta, ktoré postupne požiera katastrofa,“ povedala v krátkom filme zo zákulisia nakrúcania scenáristka Klára Vlasáková. Spolu s režisérkou začali príbeh písať ešte v roku 2018. Prvotný nápad sa odvíjal od predstavy blížiacej sa katastrofy a nevysvetliteľných detonácií, no ťažisko sa postupne presúvalo od tejto katastrofy k osobným drámam hrdiniek. „Na začiatku sme si mysleli, že robíme niečo so silným nádychom sci-fi, ale ako sme počas troch rokov pracovali na scenári, svet okolo nás sa radikálne zmenil. Keď sa začala pandémia, boli sme zatvorené v českej dedinke a pracovali sme na scenári. Dezinformácie a zmätok, ktoré sa v našom scenári šírili z oficiálnych miest, boli podivne podobné tomu, ako vlády našich krajín zvládali prvé vlny pandémie. Príde rok 2022 a pred dvermi nám zúri vojna. Chaos, dym a strašidelné panorámy, ktoré teraz vidím v správach, vytvárajú silnú paralelu s naším nastavením a vizuálnymi voľbami vo filme. Náš príbeh sa stal oveľa reálnejším, než sme kedy chceli alebo si mohli predstaviť,“ povedala režisérka v presskíte k filmu. Podľa Cristiny Groșan má každá z postáv – šesťdesiatnička, tridsiatnička aj trinásťročná v sebe niečo z nej a zo scenáristky. Hlavné po-

stavy stvárnila Tatjana Medvecká, Beata Kaňoková a Nora Klimešová. Vo filme účinkuje aj Vica Kerekes. Kamera-manom je Márk Györi, hudbu mal na starosti slovenský skladateľ Jonatan Pastirčák alias Pjoni.

Štáb podľa režisérky fungoval perfektne a spolupráca bola skvelá. „Pri natáčacích dňoch s deťmi, výbuchmi a množstvom akcie som mala obavy, či nám vystačí čas a všetko stihneme, boli to ťažké dni, ale nakoniec šlo všetko hladko,“ povedala režisérka filmu, ktorý sa nakrúcal dva mesiace počas 32 natáčacích dní v Prahe a Plzni. „Je to niečo, čo sa nie úplne často spája dajme tomu s regiónom strednej Európy alebo s Českou republikou, okolitý svet nie je zvyknutý na to, že by od nás prichádzali takéto príbehy,“ povedal na margo žánrového mixu český producent snímky Marek Novák zo spoločnosti Xova Film CZ, ktorá je hlavným producentom filmu. Za Slovensko sa pod film podpísali Monika Lošťáková, Zuzana Jankovičová, Simona Hrušová a Veronika Kocourková zo spoločnosti Superfilm. Snímku podporili okrem iných aj Eurimages a Audiovizuálny fond.

Podľa režisérky sa každá z postáv filmu *Běžná selhání* zameriava na to, aby zachovala svoj bolestný status quo, ktorý jej neumožňuje posunúť sa. Keď sa však vďaka udalostiam, ktoré sa dejú z vyššej moci, ich cesty skrížia, sú nútené prehodnotiť svoje postoje a spoznajú, že v jednote je sila a každý je silnejší, keď je súčasťou väčšieho celku a nie iba vo svojej osamelej bubline. Situácia hrdiniek by sa dala opísať slovami „sotva to zvládneme“. „Uprostred rozpadajúceho sa sveta sa potrebujú spojiť, spomaliť a počúvať. Ich boj má svoj dôvod. Je to túžba po novom svete,“ povedala režisérka. Ako hovorí vo filme jedna z postáv: „Je to vlastne strašne krásne. To staré sa končí a nové ešte nepoznáme.“ ◀

Bežná selhání (r. Cristina Groșan, Česko/Maďarsko/Taliansko/Slovensko 2022) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU:** 1 547 244 eur

(podpora z Audiovizuálneho fondu: 70 000 eur, podpora z fondu Eurimages 250 000 eur) **DISTRIBUČNÉ FORMÁTY:** DCP, MP4

Banditi pre Baladu alebo Ako poézia zachráni svet

Film *Banditi pre Baladu* z dielne režiséra Vladimíra Morávka predstavuje „hranú báseň“, ktorá pracuje s témou pôvodnej inscenácie Divadla Husa na provázku *Balada pre banditu*.

Do Koločavy na Ukrajine prichádza skupina intelektuálov. Plánujú tu odohrať predstavenie, ale pokazí sa úplne všetko. Prídu neskoro, ukrajinská strana očakáva niečo úplne iné a Juhočeská filharmónia, ktorá im má zabezpečiť hudobný podklad, sa cestou stratí niekde na Podkarpatskej Rusi. Príbeh o zbojníkovi Nikolovi Šuhajovi sa v rukách originálneho režiséra mení za pochodu.

Koncept filmu približuje dramaturg Jan Gogola ml.: „Čím viac sa zájazd brnianskych umelcov a ich obdivovateľov blíži ku Koločave, tým viac sa plánované predstavenie vzdaluje. Krachuje európsky grant, legendy, navigácia, súbor, tradície, vrtuľník, vzťahy a priebežne aj film ako taký. Zdá sa, že svet okolo nás i v nás sa nezadržateľne rozpadá. Ale ruky akéhosi dirigenta navzdory všetkému udržiavajú rytmus cesty a nádeje. Všeobecná entropia obnažuje pretrvávajúcu vôľu k spoločnému myšľu, ktorý sceluje naprieč hranicami každého druhu.“

Divadelnú inscenáciu *Balada pre banditu* s dnes už zľudovenými piesňami Milana Uhdeho (texty) a Miloša Štědroňa (hudba) uviedlo Divadlo Husa na provázku ešte v roku 1975. V roku 1978 toto dielo prvýkrát sfilmoval režisér Vladimír Sís s Ivou Bittovou a Miroslavom Donutimom v hlavných úlohách. Film, ktorý sa inšpiroval inscenáciou podľa románu Ivana Olbrachta *Nikola Šuhaj lúpežník*, osciluje medzi rozprávkou, baladou a muzikálom. Príbeh o divokosti v srdci, slobode, láske, zbojníckej cti a zrade sa odohráva v Koločave počas prvej svetovej vojny. V centre stojí vojenský zbeh Nikola, ktorý sa vracia do rodnej dediny a postupne sa z neho stane obávaný zbojník.

Banditi pre Baladu sa skladá z lyrických obrazov v kombinácii s grotesknými. Dôraz sa kladie na strihovú skladbu záberov. V zobrazenom deji sa manifestuje „poetická funkcia“ umenia a jeho schopnosť poslúžiť ako spôsob vyjadrenia krásy. A protagonistami nového filmového spracovania sú opäť herci Divadla Husa na provázku. Ide už o tretí dlhometrážny hraný film Vladimíra Morávka, ktorý sa stal populárnym najmä vďaka svojej prvotine *Nuda v Brně* (2003). V produkcii Českej televízie natočil

desiatky dokumentárnych filmov a niekoľko rozprávok. Dva z jeho nedávnych dokumentov sú spojené takisto s Ukrajinou: *KOLOČAVA: Sedm dní ve stejné řece* (2019) a *Natalka Šnadanko* z roku 2015 ako jedna z častí šestnástdielného seriálu *Ukrajinská čítanka*, v ktorom poprední českí, slovenskí a poľskí režiséri predstavujú každý jedného ukrajinského spisovateľa či spisovateľku. V rokoch 1989 až 1995 Morávek pôsobil v brnianskom Divadle Husa na provázku. Po krátkej odbočke v Klicperovom divadle v Hradci Králové sa do domovského divadla vrátil a stal sa jeho umeleckým šéfom.

Českým producentom filmu je nakladateľstvo Větrné mlýny, koproducentom Česká televízia a slovenským koproducentom MPhilms. Primárne sa natáčalo v Brne, jeho okolí a Starom Hrozenkove, šesť dní aj v samotnej Koločave. Pre producenta Petra Minaříka to bolo dlhé a komplikované obdobie. „Počas natáčania sa kazilo všetko, čo sa pokaziť mohlo. Do toho, samozrejme, covid, ktorý nás zastavil, a vo finále vojna na Ukrajine.“ Pavel Řehořík, takisto z Větrných mlýnov, dodáva: „S Vladimírom Morávkom je natáčanie náročné, neodpustí nič hercom, štábu, ale predovšetkým sám sebe, je maximalista, nepristúpi na kompromis. Ale myslím, že pre všetkých zúčastnených je natáčanie zážitkom, síce náročným, ale zážitkom.“

Slovenská producentka Zora Jaurová opisuje *Banditov pre Baladu* pre Film.sk ako „poctu legendám všetkého druhu a poéziu na filmovom plátne. Banditi vzdávajú hold klasickému filmovému a dramatickému umeniu tým, že porušujú všetky jeho pravidlá, rozprávajú starý príbeh o láske a slobode tak, že sa opäť nedozvieme, čo z toho je dôležitejšie. Ani teraz nám hrobári nepovedia, kde je chlap z Koločavy pochovaný, ale tá melódia sa opäť vryje do duše, ostane s nami počas celej strastiplnej cesty na Ukrajinu ešte predtým, než sa ocitla v každodenných správach zo sveta. Banditi pre Baladu sú správou o svete, ktorý nikdy nebol, a predsa sa ožýva z hĺbky nášho stredo-európskeho vedomia. Sme radi, že sme pri tom chvíľu boli. Poézia zachráni svet.“

Banditi pre Baladu (r. Vladimír Morávek, Česko/Slovensko, 2022)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 650 000 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu 150 000 eur) DISTRIBUČNÝ FORMÁT: DCP

Desať rokov blízkeho kontaktu s osobnosťami svetového filmu

V marci sa uskutoční jubilejný, 10. ročník networkingového a vzdelávacieho podujatia Visegrad Film Forum (VFF), ktoré prostredníctvom prednášok a premietaní s diskusiami prepája ľudí z profesionálneho prostredia filmu so študentstvom.

Nejde pritom iba o réžiu či scenáristiku, ale o široký záber rôznych profesií. V minulých ročníkoch VFF zavítali do Bratislavy strihačka Monika Willi, ktorá je aktuálne nominovaná na Oscara za strih filmu *Tár* (r. Todd Field), režisér Sergej Loznica, zvukový majster Eddy Joseph, kostymérka Debra McGuire či režisérka Angieszka Holland. Desiaty ročník, ktorý sa koná 15. až 18. marca na FTF VŠMU, v kinosále SNG a v kine Mladost, predstavuje zároveň piaty rok úzkej spolupráce so simultánne prebiehajúcim Medzinárodným filmovým festivalom Febiofest Bratislava; zakúpené akreditácie platia na obe podujatia.

Dmytro Sucholytkyj-Sobčuk

Jim Stark

Americký producent Jim Stark mal byť hosťom minuloročného VFF, pre chorobu sa na ňom však napokon nemohol zúčastniť, a tak príde do Bratislavy tento rok. Stark spolupracoval s režisérom Jimom Jarmuschom na filmoch *Mimo zákona*, *Tajuplný vlak*, *Noc na zemi* a *Káva a cigarety* a je aj producentom kriticky a divácky mimoriadne pozitívne hodnoteného filmu režiséra Rubena Östlunda *Trojuholník smútku*.

Ďalším potvrdeným hosťom VFF 2023 je ukrajinský režisér Dmytro Sucholytkyj-Sobčuk. Jeho celovečerný hraný debut *Pamfir*, odpremiérováný v sekcii Quinzaine des Réalisateurs na minuloročnom festivale v Cannes, premietnu počas VFF aj bratislavskému publiku, ktoré uvidí v súťaži krátkych filmov Febiofestu aj jeho najnovší krátkometrážny dokument *Liturgie of Anti-Tank Obstacles*. Uviedli ho už na prestížnych festivaloch IDFA, MFF Toronto či Sundance. S formátom masterclassu príde aj Paweł Edelman, poľský kameraman filmov Andrzeja Wajdu či Romana Polanského. Na VFF premietnu film *Důstojník a špión* (r. Roman Polanski) o Dreyfusovej afére – obvinení dôstojníka francúzskeho generálneho štábu z velezrady.

Masterclass bude mať počas štvordňového podujatia aj iránska režisérka Sepideh Farsi. Jej prvé dva celovečerné hrané filmy *Negah* a *Khab-e khak* mali premiéru na prestížnom festivale v Rotterdame a čerstvý celovečerný animovaný film *Siréna* premiérovali na tohtoročnom Berlinale v sekcii Panoráma. Farsi bola po iránskej revolúcii niekoľko mesiacov vo väzení za svoju politickú angažovanosť. Násilný kontext spoločensko-politickej situácie v jej domovskej krajine je, nanešťastie, stále aktuálny – v polovici septembra minulého roka sa začala ďalšia vlna protestov ako reakcia na smrť mladej Kurdky Mahsy Amiri, ktorá zomrela v dôsledku policajnej brutality.

Ďalšou hosťkou, ktorá bude mať na VFF masterclass, je Patrushkha Mierzwa, jedna z prvých žien mikrofónistiek v Hollywoode. V jej filmografii sa nachádzajú filmy ako *Ad Astra* (r. James Grey), *Od súmraku do úsvitu* (r. Robert Rodriguez) či *Vtedy v Hollywoode* (r. Quentin Tarantino). Mierzwa pracovala na vyše 90 filmoch a televíznych dielach renomovaných režisérov, ako Robert Altman či Roger Corman. Do Bratislavy príde so svojím partnerom, zvukovým majstrom Markom Ulanom, s ktorým úzko spolupracujú viac než štyridsať rokov. Ulan má na konte Oscara za najlepší zvuk vo filme *Titanic* (r. James Cameron) a je aj držiteľom ďalších troch nominácií za filmy *Ad Astra*, *Nehanební bastardi* a *Osem hrozných* (oba r. Quentin Tarantino).

Visegrad Film Forum predstaví opäť aj študentské projekty partnerských filmových škôl. Okrem Filmovej a televíznej fakulty VŠMU, ktorá je spoluorganizátorom podujatia, sa na ňom tento rok zúčastnia pražská FAMU, maďarská Freeszfe, poľská Warsaw Film School, litovská LMTA Vilnius a slovinská AGRFT Ľubľana. Slovenský filmový ústav je partnerom podujatia.

Ked' si Kubal nevedel poradiť, nakreslil ďalší obrázok

„Ked' som začiatkom sedemdesiatych rokov nastúpil do animovaného filmu ako dramaturg, zbavil som Viktora Kubala povinností, ktoré ako vedúci mal. Povedal: ‚Konečne môžem robiť svoje filmy‘ a šiel z jedného do druhého. Niektorí ho podozrievali, že si uzurpuje priveľa priestoru, ale on vedel robiť najrýchlejšie a najlepšie,“ hovorí Rudolf Urc. Pri príležitosti stého výročia narodenia Viktora Kubala (20. marca 1923) si pripomenieme zakladateľa slovenského animovaného filmu s jeho dlhoročným spolupracovníkom.

Okrem jeho monografie si aj autorom výberovky *Best of Viktor Kubal*. Bohatú Kubalovu tvorbu si musel riadne preosiať, aby sa jeho filmy vošli na tri DVD, najmä keď prvé dva disky obsadili celovečerné filmy *Zbojník Jurko* (1976) a *Krvavá pani* (1980).

— Z Kubala naozaj ťažko vyberať, dokonca si nie som istý, či som vybral to najlepšie. Ale snažil som sa ísť po dielach, v ktorých je výtvarne najcharakteristickejší a ktoré sú určené pre deti. Oveľa viac robil pre televíziu, ktorá mu otvárala priestor cez seriály. V tom sa vyžíval. A tam sa dalo nájsť hodne vecí. V štúdiu na Kolibe sme nemali možnosť robiť takto veľkoryso. Keď išlo o tvorbu pre dospelých, tam bol výber trochu zložitejší. Snažil som sa použiť filmy univerzálnejšie, myšlienkovito adresné smerom k súčasnosti. Aby to neboli len výtvarné animačné hry, ale aj veci spoločenskokritické, ktoré by zodpovedali súčasnej spoločenskej situácii. Podľa ohlasov, teda podľa toho, ako sa tie filmy premietajú a ako na ne ľudia reagujú, myslím, že som sa nepomýlil.

Koľko diskov by si potreboval, keby si mal vybrať všetky Kubalove „topky“?

— Už som robil toľko výberov, že dnes už viem, že by možno stačilo desať filmov z jeho tvorby pre dospelých. Boli by to vrcholné diela, ako *Šach* (1974), *Na pravé poludnie* (1988), *Idol* (1989), *Jedináčik* (1979), *Selekcia* (1982),

Prezent (1976), *Mikroskop* (1981), *Kino* (1977), určite aj niečo z *Janka Hraška*, ale namojdušu nedám ruku do ohňa za to, či by som sa nepomýlil a nemalo by to byť iných desať.

Údaje o počte Kubalových filmov sa rozchádzajú, niektoré hovoria o dvoch stovkách, iné o štyroch. Ako to teda je?

— Mám dojem, že to nikto nevie. Nerobil len pre Kolibu a televíziu, ale aj pre rôzne krúžky a filmových amatérov. Učil ich, a teda je vlastne aj spoluautorom ich vecí. Tých dvesto filmov je málo a štyristo asi veľa, niečo medzi tým bude správne číslo. Ale Kubal to dokázal sám, bežní animátori majú okolo seba štáb ľudí. On bol samorast, ktorý perfektne ovládal každú fázu výroby a vo všetkom si vedel poradiť.

Aj preto, že bol samorast a samouk, nevychoval generáciu svojich nasledovníkov?

— Bola to dokonca jeho devíza. Školou animácie si prešiel od tých najdrobnejších prác sám, dokonca aj v časopiseckej tvorbe. Tento individualizmus – nazvieme to tak – je preňho charakteristický. Nepotreboval žiadnych pomocníkov, dokonca si myslím, že by mu zavzdali. Povedal, že keby mal niekomu detailne vysvetliť, ako si záber predstavuje, dokonca aj škicovať, za ten čas si všetko urobí sám. Až v tých celkom posledných fá-

zach, ktoré patrili, povedal by som, druho- až tretoradým profesiám, to odovzdal nasledovníkom. Všetko prešlo jeho rukami, každý záber, každá fáza. Prichádzal na Kolibu s balíkom kresieb, položil to tam a vedúci výroby už vedeli, ako to rozdeliť medzi konturistov a koloristov podľa toho, kto ako dobre ovládal niektoré veci. Viem, že v jednom prípade zveril pomocnú animáciu chlapcovi, ktorý sa už predtým v animácii osvedčil. Bolo to asi v piatich dieloch seriálu *Kocúrko* (1979 – 1981). A to bol spôsob, ako odovzdávať svoje skúsenosti iným. Nemusel nič vysvetľovať, oni si pozreli, ako nasledujú jeho fázy, jeho kresby, a z toho každý, kto len trochu ovládal remeslo, pochopil, ako to ten Kubal robí. Ak by sme si predstavovali, že niekoho vychovával, tak to nie. Povedal im: „Takto som to robil ja, skúste to tak robiť aj vy. Vymyslíte si svoje figúrky, vymyslíte si svoj timing a svoj rytmus, takto to robím od začiatku, skúste sa aj vy na tom takto učiť.“

Pamätám sa, že v každej stredne situovanej rodine v štyridsiatych rokoch čítali Nižnánskeho knihy. V Kubalovi ostala trošku aj úcta k legendám, ale trošku aj snaha nejakto preonačiť, zmeniť, upraviť. Z toho sú aj rôzne verzie Janka Hraška, kde je základom Dobšinský, ale už prvý film odchádza od pôvodnej verzie. Možno by sa to dalo aj hlbšie analyzovať v zmysle, že je to vzťah k historickej literatúre, k veciam, ktoré sa dajú čítať v prvom pláne, ale aj v druhom.

Prečo Kubal vo svojich filmoch zväčša nepotreboval slovo? Stačila mu figúrka, situácia, gag, pointa a slovo mu vôbec nechýbalo.

— To je škola kresby a karikatúry. Ak by sme zalistovali v jeho starších veciach, vždy je na obrázku situácia bez komentára a tá hovorí všetko. Kubal vravel, že keď si nevedel poradiť, alebo mu niečo v narácii chýbalo, nakreslil ďalší obrázok. Nevie, či slovom šetril, ale nepo-

má ešte niekomu odovzdať. Občas mi povedal: A musím to napísať? Hovorím: Viktor, no nemusíš, ale ja ti potom nemám podľa čoho dať honorár – a ten potrebuješ. Keď nebude scenár, nedám ti honorár, film nepôjde do výroby a nebude sa realizovať. On to, samozrejme, vedel, boli to len také „šplechy“, ako si urobiť randu z našich debát. A ukázalo sa, že scenár je veľmi dôležitý. On v ňom mal pri každom zábere rad poznámok, úprav, škrtal, prepisoval, gumoval, dával nové varianty, takže scenár mu bol návodom, ako na to ísť. Ale vždy dodržal pôvodný zámer. Veľmi dôsledne dbal na to, aby idea, na ktorej sme sa dohodli, sedela, hoci v rozprávaní bolo všeličo poupravované aj to dostalo inú fazónu.

— Pri krátkych filmoch sa v podstate nebolo o čom dohadovať. Presne vedel, čo je začiatok, čo urobiť v strede a kde je pointa. Dokonca kdesi písal, že na začiatku jeho rozmyšľania o príbehu je vždy pointa. Pri tých väčších dielach sme nad scenárom sedeli dosť dlho, tam to bolo

tuáciu ponechal, ale zas to bolo po jeho. Ježibaba vôbec nebola stará, nosatá, krivá, sprostá, ale švárna mladá aj trochu sexi dáma. Decká nešli do pece, ale všetci spolu odišli do mesta, kde však ježibaba nenašla uplatnenie. Bolo to opäť kubalovské, svojské, vtipné, nápadité, ale možno už trošku poznačené množstvom vecí, ktoré mal za sebou. Kubal raz o sebe povedal: Už mi odišla čiara. A to bol moment, keď už asi stačilo. Na dlhú metráž som si už ani ja suverénne netrúfol.

V osemdesiatych rokoch bolo vedenie Koliby omámené predstavou, že animovaný film je skvelým vývozným artiklom. A od vidiny peňazí nebolo ďaleko k činu.

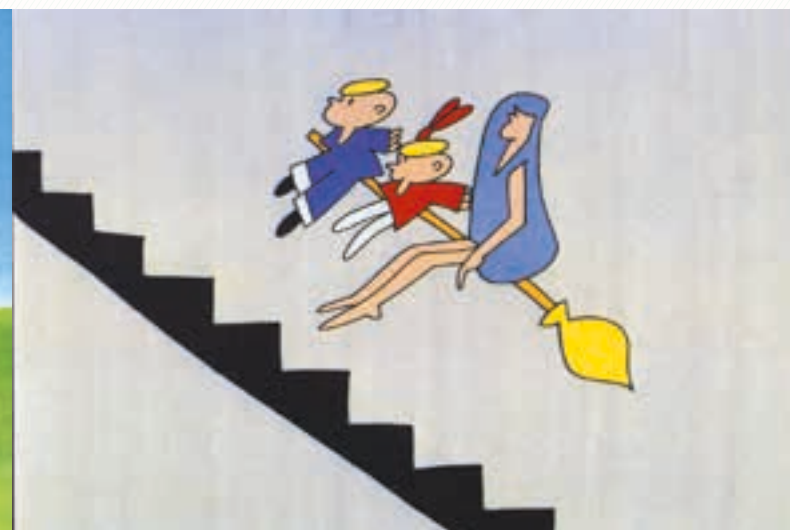
— Do Bratislavy prišli dvaja producenti z Alžírsku, že chcú k výroči revolyúcie kreslený film o ceste Alžírsku k nezávislosti. A chceli, aby to bolo vtipné. Dokonca vraj niekde videli Kubalove filmy a to ich inšpirovalo. Prišli so šibeničným termínom, ktorý nemohol nikto iný

Jedináčik (1979) —

Krvavá pani (1980) —

Marcipánová komédia (1987) —

Zbojník Jurko (1976) —

Studňa lásky (1944), *Janko Hraško* (1972), *Valibuk* (1989 – 1990), *Zbojník Jurko* (1976), *Krvavá pani* (1980)... Čím od samého začiatku provokovali Kubala legendy, mýty aj rozprávky, ktoré však vždy interpretoval veľmi svojsky?

— Myslím si, že najväčší vplyv naňho mala Terchová, kde trávil prázdniny. Legendami tam žil každý dvor, každý dom, každé dieťa. Hrami, rozprávaním aj spomienkami starých ľudí tam proste nasával Jánošíkovsku legendu a to mu ostalo. V neskoršom veku spomínal, že je rád, že mohol film o Jánošíkovi robiť, až keď na to dorástol. Druhá vec je, že všetky jeho prvé filmy sú spojené s folklórom. Jeho prvé postavičky sú vlastne oblečené v kroji, aj Janko Hraško, aj Jano, aj Peter; asi odtiaľ pramenil Kubalov záujem o Jánošíka, ale aj o Nižnánskeho, spisovateľa, ktorého veľa príbehov je zo slovenských dejín, aj o studni lásky na Trenčianskom hrade, aj o Čachtickej panej. Myslím si, že Nižnánsky ako autor naučil Slovákov čítať.

treboval ho. A to sa mu prenieslo aj do filmového rozprávania, čo bolo, samozrejme, úplne geniálne. Od začiatku vyrastal ako autor animovaného filmu, ktorý je univerzálny a chce byť zrozumiteľný aj v rôznych jazykoch. Len celkom výnimočne sa inšpiroval textom. *Puf a Muf* Nataše Tánskej, to bola literatúra. Nedalo sa to urobiť bez slov, pretože príbehy dvoch kocúrov žijú v dialógoch. Tam sa utrhol a rešpektoval pôvodný dialóg, ale vo svojich filmoch slovo nepotreboval. Vyrastal ako autor, pre ktorého je obraz dominantný, ostatné bolo druhoradé. Dokonca aj vo veľkých, celovečerných filmoch.

Nerád písal scenáre, vraj ich robil len pre teba. Aký bol dialóg dramaturga a režiséra?

— Každý jeho scenár bol rozcvičkou na budúci film. Táto etapa jeho práce mu nebola veľmi po chuti. Jeho skutočne nebavilo to písať, keď navyše vedel, že to

náročnejšie, pretože pri dlhej metráži je robota na scenári všeobecne komplikovaná. Viac sme to analyzovali, dokonca sme išli až po historických analógiách, strašne veľa sme toho preberali. Animácia je potvorská robota, až pri tvorbe sa ukáže, že všeličo malo byť inak, a Kubal to vedel. Už pri písaní scenára vedel nájsť optimálny tvar a ja som naozaj rád, že som mohol sledovať proces jeho rozmyšľania, ako tvorí a ako prišiel k tým nápadom. Bola to proste práca s človekom, ktorý bol nenahraditeľný nielen pre mňa, ale, myslím, aj pre slovenský film.

Po Zbojníkovi Jurkovi a Krvavej panej mal Viktor Kubal v pláne aj tretí celovečerný animovaný film. Marcipánová komédia (1987) však napokon skončila ako stredo-metrážny titul.

— Zaujalo ma, že to bolo opäť z klasiky, rozprávka *O Jankovi a Marienke* bratov Grimmovcov. Základnú si-

zvládnuť. On si to prečítal a povedal „dobré“, čo ma dosť prekvapilo. Doniesli si aj svoje výtvarné návrhy a predstav si, že Kubal rešpektoval cudzí výtvarný návrh! Respektíve upravil si ho na svoj obraz. Keď prišiel s filmom *Buzik a vlak*, boli sme nadšení. V jeho verzii je Buzik rušňovodič vlaku symbolizujúceho revolyúciu, ktorému zahraniční imperialisti stavajú do cesty rôzne prekážky. Nadšení boli aj objednávateľia, ale keď bol film dokončený a bolo treba zaplatiť, už sa neukázali. Napokon dalo vedenie slovenského filmu vyrobiť špeciálne kožené puzdro, do ktorého film veľkoryso zabalili a ako dar odovzdali alžírskemu ambasádorovi. Aj takto mohla pracovať znárodnená kinematografia.

Po roku 1989 zasiahli zmeny aj Kolibu, v rámci reorganizácie boli tvoriví pracovníci prepustení. A teda aj Kubal.

— V prvej etape odišli režiséri, v druhej drama-

„Od začiatku vyrastal ako autor animovaného filmu, ktorý je univerzálny a chce byť zrozumiteľný aj v rôznych jazykoch.“

turgovia, ale všetko to bolo tak rýchlo, že sme nestačili ani len pozbierať všetky veci. Ostali tam krásne dekorácie bábkového filmu, ultrafány, pôvodné rukopisy Kubalove aj ďalších režisérov... On neodíšiel do dôchodku, bol „odídenny“ v rámci prepúšťania. Raz mi povedal, že mu volali úradníčky z Koliby, vraj čo tam ešte robí, už pred ôsmimi rokmi mal byť na dôchodku. On na to, že si to vôbec nevšimol, a ja mu verím, veď makal ako šrób.

Viktor Kubal bol aj skvelým rozprávačom. Časom ho asi lákali aj iné veci ako len animovaný film.

Asi videl šancu uplatniť sa ešte niekde inde. Mal veľké skúsenosti s prácou v rozhlase, novinári s ním stále chceli robiť interview. Bol hosťom televíznych diálov s Lasicom a Satinským, s Milanom Markovičom a jeho programom *Nevyzúvajte sa, prosím* chodili na zájazdy, boli ich stovky. Na pódiu improvizovali a taká show ho bavila. Dokonca si aj zahral vo filme *Dávajte si pozor!* (1990). Kresba bola preňho v istom štádiu rozhodujúcim inšpirátorom a spôsobom existencie, ale len čo sa to skončilo, on sa nestratil. Mal svoje adresy, svojich známych

kom? Rozprával, že jeho otecko vojenčil v Budapešti, kde sa zoznámil s budúcou manželkou. Prišli na Slovensko, lenže ako obchodný cestujúci bol strašne málo doma. Viktor vyrastal s mamou, ktorá nevedela ani slovo po slovensky, takže v detskom veku hovoril perfektne po maďarsky. Ale prišla škola a bolo treba hovoriť po slovensky. Vysvetľoval mi, že jeho prvá slovenčina bola „tvrdá“ trnavská. V Terchovej, kde zvyčajne prázdninoval, sa s ním bavili len „írečitou“ terchovskou slovenčinou. A keď prišiel do Bratislavy, zažil zasa „prešpuráčku“ slovenčinu, takže mal bohatý jazykový kurz. Dá sa povedať, že niekedy sa z recesie na karikatúrach podpísal Kubál, ale na filmoch je vždy Kubal. ◀

Šach (1974) —

Díta vo vzduchu (1970) —

a dokonca aj ten jeho koniec bol taký. Na jedno vystúpenie si pripravili so Zvaríkom veselú scénu, ktorú si zahrajú so sympatickou misskou. Smiali sa, odrazu Kubal odpadol a bol koniec. Odišiel uprostred práce.

Na záver ešte jeden rébus. Všimla som si, že začiatkom päťdesiatych rokov je pod kresbami v *Roháči* podpis Kubál. Kde sa vzal dĺžeň v priezvisku legendy slovenského animovaného filmu a kam zmizol?

Chvíľu sme sa o tom s Viktorom bavili. On sa ma spýtal: A všimol si si, že to je s maďarským prízvuo-

Viktor Kubal

Vzťahová dráma alebo historická revízia?

Po dvoch rozprávkach, snímkach z viac či menej blízkej minulosti a historickej legende, po únikoch od reality, ale aj akútnych politických filmoch sa Mariane Čengel Solčanskej podarilo nakrútiť jej prvú historickú drámu – pomerne hodnovernú a pritom citlivo zameranú na tému lásky na pozadí krachu rakúsko-uhorskej monarchie.

Odlišnosť tohto filmu od režisérkinej predchádzajúcej tvorby je zjavná a je to tak vďaka rovnomennej knižnej predlohe Hany Lasicovej. Rozhodnutie upraviť v ňom lásku ústrednej, ženskej postavy na lásku k žene vedie v mnohých denníkových recenziách až k jeho skandalizovaniu a novinárov zväzda, aby písali o prvom slovenskom lesbickom filme. Keď k tomu však prirátame citlivosť zobrazenia vzťahu dvoch žien a výrazne feministický podtón, dá sa povedať, že ide o zatiaľ najodvážnejší, ale aj najmenej oportunistický režisérkin film – bez príliš explicitného politického ladenia, s citom pre psychológiu postáv a okolnosti, ktoré ich formujú. To, že *Slúžka* prišla do kín po vražde v bratislavskej Teplárni, je v tomto prípade náhoda, nie politický kalkul, o akom sa dalo uvažovať pri filmoch *Únos* a *Sviňa*.

Hoci vo filme pôsobia feministické vety z úst viacerých ženských postáv skoro ako heslá a autorky doň prepašovali množstvo problémov patriarchálnej meštiackej výchovy, výsledok nie je strojený. Režisérka sa navyše vyvarovala omylov explicitnosti, ktoré sa vyskytovali v jej predchádzajúcej politickej tvorbe. Filmu výrazne pomáha aj súhra vizuálnych prostriedkov, dovedených v našom kontexte takmer do dokonalosti. Kamera zdô-

razňuje kontrasty medzi klaustrofobickými tmavými priestormi služobníctva a priestranými, ale priveľmi pompéznymi miestnosťami, kde trávi čas panstvo, medzi prázdnyimi ulicami krásnej historickej Prahy alebo idylickými scenériami Banskej Štiavnice a rušnou ulicou, kam chodí Anka každé ráno vylievať panské exkrementy. Scénografia, kostýmy, účesy aj mejkap (t. j. takmer jeho absencia) zvyšujú hodnovernosť obrazov a to isté sa dá povedať o vyváženom herectve, kde exceluje najmä mladá a nie veľmi známa Dana Droppová, ale aj Zuzana Mauréry, Aňa Geislerová či Vica Kerekes. Mužskí predstavitelia im dôstojne sekundujú. Rušivo pôsobí iba hudba, nadužívaná v scénach, ktoré majú dojímať, ako aj – hoci to veľa divákov nepostrehne – nevelmi originálna: krásny „štiavnický“ motív je v skutočnosti ukrajinská svadobná pieseň, známa napríklad z Paradžanovových *Tieňov zabudnutých predkov*; ostatná hudba sa od jeho malebnosti radikálne líši.

Scenár je napísaný tak ambivalentne, že jeho hlavné klady môžu byť aj jeho najväčšími nedostatkami. Rozprávanie totiž prebieha vo výrazných elipsách. Na jednej strane to filmu pridáva na tajomstve, ktoré je pri ostatnej tvorbe Čengel Solčanskej takmer neobvyklé,

no na druhej strane sa elipsy využívajú aj ako výhybka ospravedlňujúca absenciu jasných motivácií a vývoja vzťahov, čo niektorým – hlavne mužským – recenzentom prekážalo najmä pri vývoji ústredného vzťahu medzi dvomi ženami. Puto medzi nimi nie je podporené dôvernými rozhovormi, a tak sa vlastne o jeho povahe a ani začiatku či konci nedozvedáme takmer nič, iba to, že je. Tento postup však nie je na škodu a vystihuje tajomstvo lásky, ktorá niekedy môže prepuknúť z ničoho nič, hoci reakcie postáv nie sú vždy práve hodnoverné (napríklad zblíženie sa pri prvom tanci sprevádzajú okamžité úsmevy z očí do očí, nie postupný zrod náklonnosti). Pre toto elipsovité rozprávanie pôsobia viaceré scény a motívy ťažkopádne, napríklad mlkvosť a vystrašenosť Resinej dcéry, o ktorej sa až v závere dozvieme, že je v skutočnosti „iná“ (a rozhovory s Hanou Lasicovou nás navádzajú vidieť v tom paralelu k príbehu pestúny jej matky). Inokedy elipsy podporujú kontrast medzi prežívaním postáv, ktorý je však čisto ilustratívny a tézovitý, ako keď sa Resin manžel teší z povolávacieho rozkazu a v nasledujúcej scé-

ne dve ženy skáču po posteli, kričia „Vojna, vojna!“ a tešia sa, že sa ho konečne načas zbavia.

Slúžka nie je len filmom o láske, ale najmä o krachujúcej monarchii, patriarcháte a meštianskej morálke a ich často až tragických dôsledkoch. Tie sú na rozdiel od zobrazenia vzťahov medzi postavami často predvídateľné: muž psychicky i fyzicky znetvorený vojnou, slúžka zradená naivnými predstavami o lepšom živote, panská dcérka neschopná postarať sa o vlastné dieťa. Množstvo problémov, ktoré má film predostrieť, sa do súvislého rozprávania ani nezmesť a elipsy sú v tomto prípade nevyhnutnosťou: právo ženy na interrupciu, popôrodná depresia, autizmus, absencia sexuálnej výchovy, meštianska drezúra žien i mužov, ale aj súboj symbolov „cisára pána“ a Štefánika. Aj keď by načrtnutých problémov mohlo byť menej, nič to nemení na tom, že Mariane Čengel Solčanskej sa tentoraz podarilo nakrútiť plnohodnotný, zrelý film a pri dobrej konštelácii spolupracovníkov a hercov potvrdiť režisérsky talent aj pred tými, ktorí o ňom doteraz pochybovali. ◀

Slúžka (Slovensko/Česko, 2023) RÉŽIA Mariana Čengel Solčanská SCENÁR Hana Lasicová, M. Čengel Solčanská
KAMERA Laco Janošák SCÉNOGRAFIA Tomáš Berka KOSTÝMY Katarína Štrbová Bielíková HRAJÚ Dana Droppová, Radka Caldová,
Zuzana Mauréry, Aňa Geislerová, Vica Kerekes, Karel Dobrý MINUTÁŽ 110 min. HDNOTENIE ●●●½ PREMIÉRA 2. 2. 2023

Óda na remix

Obrovské stereá a tehličkové telefóny, na ktorých sa dal meniť kryt, ale esemesku si bolo treba posúvať v jednom riadku. Videopožičovne a začiatky porna. Mafiáni a zločineckí papaláši, čo vytĺkali politický kapitál protirómskou rétorikou a uslintane pietnym obdivom prznili národné ikony. K tomu ľadvinky, šuštiakové súpravy a saká kriklavých farieb.

— To sú pamäťové stopy popkultúry deväťdesiatych rokov, do ktorých je zasadený film *Invalid* režiséra Jonáša Karáaska podľa scenára Tomáša Dušičku. Divákovi ich sugeruje s porciou podvratného humoru, intertextuálnych odkazov a akurátne vymeranou dávkou napätia. A vlastne aj s celkom nekľčovitou morálnou pointou len tak leda-bolo vsunutou do príbehu ako tričko do šuštiakov.

— Je to príbeh opravára v provinčnom múzeu, Laca Hundera, ktorého ataky hnevu pripravia o rodinu aj o zdravé nohy, aby napokon na invalidnom vozíku skúsil opraviť sám seba. Rozbiehavé retrospektívne rozprávanie filmu rámcuje policajný výsluch jeho kumpána Gaba Angalaya. Konštrukcia zápletky sa odvoláva na postmoderné naratívne a žánrové mozaiky kinematografie deväťdesiatych rokov a využíva tarantinovskú rozprávačskú metódu „najprv odpovede, potom otázky“. Prostredníctvom paródie, irónie a čierneho humoru remixuje hneď niekoľko žánrov v lokálnych reáliách raného kapitalizmu: od krimi a westernu cez *buddy* a *revenge movie* až po komédiu a rodnú drámu.

— Pamäťové stopy *Invalida* sú stereotypné, ale nie preto, že by sa Karáaskov efektívny a efektívny vizuálny štýl, postavený na neónovej farebnosti a videoklipovej estetike, vyzel na vlne módnjej retrománie. Karásek s Dušičkom vedia, že deväťdesiatky sú dnes in, a tak môžu s ľahkosťou všíť na seba kolektívne spomienky. No vo vydestilovanej turbo verzii ich používajú ako emblémy, ktoré nielen recyklujú, ale aj preskupujú: od princípu nomen omen hlavných postáv cez referenčné pozadie deväťdesiatych rokov (pamätníci na reklamnom bilborde isto ľahko identifikujú meno herca a podnikateľa s konexiami na svet biznisu i podsvetia aj figúru policajta s literárnymi ambíciami) až k historickým symbolom národnej identity, ako národnobuditeľská poézia, Milan Rastislav Štefánik či Slovenské národné povstanie. Emblémy dostávajú v tomto remixe

nečakaný náboj: Róm si oblečie uniformu SS, lebo je to kvalita značky Hugo Boss, detektívi citujú *Mor ho!* a *Slávy dcéru*, hercovo meno propaguje trenírky...

— Aby toho nebolo málo, tvorcovia to ešte významovo podmastia celým arzenálom popkultúry ako ironizujúcim komentárom: či už prostredníctvom obľúbených televíznych hrdinov, ako Winnetou s Old Shatterhandom a Dempsey s Makepeaceovou, účinkovaním známych slovenských raperov či citáciami a alúziami populárnej hudby. Koniec koncov, z princípu recyklácie a remixu vychádza aj titulná pieseň filmu *Ásal*, rómska verzia vzorového socialistického hitu *Úsmev* od skupiny Modus. Tento opulentný mix funguje vďaka rozprávačskej aj štýlistickej suverenite, s akou sú všetky extravagancie zápletky i vizuálu motivované.

— Film *Invalid* je priamočiari podvratný a nekorektný v jazyku i v narábaní so spomínanými symbolmi, ale dôsledne korektný v tom, ako si strieľa zo všetkých: z invalidov, Rómov, homosexuálov, mafiánov, politikov, zo zdravotných sestier, z riaditeľiek múzeí, policajtov, partizánov, zo Štefánika, z „Trnavákov“, východniarov, Čechov, Rusov... Napriek tomu smeruje k optimistickému záveru o triumfe bezmocných nad mocnými, o presune periférie do centra, premene priemeru na unikát. O tom, že zachrániť sa pred mixom stereotypov možno len vďaka nadhľadu. Podprahová výpoveď o DNA krajiny, paralyzovanej hnevom a pocitom krivdy, môže zostať pod povrchom nekorektného humoru nepovšimnutá. *Invalidovi* to však nijako neuškodí. Karáaskovmu režijnému naturelu totiž svedčí rozprávanie plnokrvnej komédie viacej ako politická satira s priamou referenciou k realite a so snahou o jej konšpiračnú interpretáciu, akú poznáme z jeho predošlých filmov. Deväťdesiate roky sú vo verzii, ktorú remixoval, stále divoké, ale o poznanie veselšie. A aj ten *Úsmev* je v rómčine akosi lepšie vyladený. ◀

Invalid (Slovensko, 2023) RÉŽIA Jonáš Karásek SCENÁR Tomáš Dušička KAMERA Tomáš Juriček

STRIH Matej Beneš Hudba Matuš Široký HRAJÚ Gregor Hološka, Zdeněk Godla, Olga Belešová, Ivo Gogál, Michal Dušička, Patrik „Rytmus“ Vrbovský, Vec, Helena Krajčiová, Daniel Fischer MINUTÁŽ 114 min.

HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 9. 2. 2023

— text: Katarína Mišíková / filmová teoretička
— foto: AZYL FILM PRODUCTION —

Prečo nemôžem byť namiesto svojho koňa mŕtvá ja

Život a predovšetkým charakter rakúskej cisárovnej Alžbety je témou mnohých filmových a seriálových spracovaní.

Vo filme *Korzet* rakúskej režisérky Marie Kreutzer sa hlavnej úlohy Sissi zhostuje Vicky Krieps. Sledujeme ju – oproti ostatným spracovaniam nezvyčajne – vo veku štyridsať rokov.

— Z detstva si živo pamätám animovaný seriál *Princzná Sissi*, o ktorom mám zápis v obrázkovom denníku, kam som vložila svoj smútok, na dvojstranu, rozrušeným písmom: Sissi zomrela. Alžbeta v podaní Romy Schneider v troch rakúskych filmoch Ernsta Marischku z 50. rokov je (neprimerane) detsky roztomilá a naivná. Marischkova trilógia mapuje predovšetkým začiatok manželstva šestnásťročnej Sissi s cisárom Františkom Jozefom a okrem sporadických mikrodrám vykresľuje ich spoločný život ako *princznovskú* romantickú idylu. Sissi vo väčšine adaptácií naplnia viac-menej rovnaké charakterové črty – koná impulzívne, najradšej jazdí na koni, chodí s otcom na poľovačky alebo pije pivo. Strojenosť aristokratickej etikety jej je cudzia, časté sú úteky na juh, vzpiera sa a je rozmaraná.

— Protagonistku fiktívnej biografie v *Korzete* charakterizuje Kreutzer nepriamo – cez situácie, v ktorých sa ocitá a z ktorých uniká absurdnými spôsobmi (finguje omdlenie, vyskočí z okna), cez priestory sálajúce chlad, ako chodby v Schönbrunne či chodby ženskej nemocnice, cez následnosť masochistických úkonov, ktorá zdôrazňuje rigoróznosť, s akou Sissi pristupuje k svojmu telu – zadržovanie dychu vo vani, zviazanie do korzetu a meranie pásu. *Korzet* sa objavuje už v jednom z prvých záberov a je všadeprítomnou metaforou existencie, ktorá je zväzujúca, zviazaná etiketou a príslušnosťou k cisárskemu dvoru, existencie, ktorá je verejná, neustále posudzovaná, kontrolovaná a hodnotená: „*Moja žena v novinách čítala, že máte problémy s váhou.*“

— Jej fyzická krása, psy a kone sú jediné, čo môže považovať za svoje. Posadnutosť kontrolou nad váhou je dôsledkom posadnutosti verejnosti jej vzhľadom. (Alebo

frustrácie z uväznenia?) Nasycuje ju validácia jej vzhľadu, v očiach obdivovateľov sa zrkadlí neha a túžba, ktorých sa jej nedostáva, Sissi hovorí: „*Rada sa pozerám na to, ako sa na mňa pozeráš.*“

— Cisárovná Alžbeta však v *Korzete* nie je vôbec (iba) normatívne étericky krásna – keď trúchli po smrti svojho obľúbeného koňa, zrkadlí mimiku zdutého, impulzívneho dieťaťa; Sissi má v podaní Krieps hĺbkku, ktorá sa najpriazračnejšie prejavuje práve v mimike, v melancholicky zastretom, no priamom pohľade očí, v drobných pohyboch svalov tváre a v účesoch. Vlasy – u Marischkovej Sissi vždy hodvábné lesklé a hladko učesané – má Sissi, ktorú stvorili Kreutzer a Krieps, rozstrapatené, rozčesané kučery konotujú civilnú taktlnosť, prácny proces pri ich úprave.

— Na Sissi, tak ako ju stvárnjuje Vicky Krieps, je čosi ťažko uchopiteľné. Črty tváre, v ktorých sa zrkadlí neha a disocipovanosť. Odpojenosť od všetkého, čo sa deje okolo nej. V tomto smere Kreutzer vytrháva Sissi zo synchronnosti dejín, k jej spomalenému pohybu pridáva súčasnú pieseň s anglickým textom, nechá ju stretnúť muža s filmovou kamerou. Priestory majú modernistické prvky, ktoré pôsobia na pozorovateľa zneisťujúco, scudzujúco. Schönbrunn by pokojne mohol byť nákupné centrum v Dubaji, plné opulentne lesklých plôch neskorého kapitalizmu, v ktorých by sa Krieps pohybovala s rovnakou fatalistickou melanchóliou, jedla plátky pomaranča a merala si obvod pásu. Jej nešťastie je vo veľa ohľadoch univerzálne, ako príznak patriarchátu a jeho fetišistickej obsesie rodovým konštruktom závislosti hodnoty ženy od jej krásy, štíhlosti a mladosti, ako smútok všetkých melancholických bytostí. ◀

Korzet (*Corstage*, Rakúsko, Luxembursko, Nemecko, Francúzsko, 2022) RÉŽIA A SCENÁR Marie Kreutzer KAMERA Judith Kaufmann

STRIH Ulrike Kofler HRAJÚ Vicky Krieps, Florian Teichtmeister, Katharina Lorenz, Jeanne Werner, Alma Hasun, Manuel Rubey

MINUTÁŽ 113 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 9. 2. 2023

— text: Barbora Nemčeková
— foto: ASFK —

— text: Zuzana Mojžišová /
spisovateľka a filmová publicistka
— foto: CinemArt SK —

Je veselý, ale je smutný

Najnovšia, štvrtá celovečerná snímka filmára Martina McDonagha Duchovia Inisherinu sa v origináli volá Banshees of Inisherin. Banshee je v írskej aj škótskej mytológii predstavovaná buď ako mladá víla, alebo ako starena. Kvíli, až v ušiach zalieha, a jej úlohou je ohlasovať smrť.

Na pevnine črtajúcej sa na obzore, hoci aj tá je vlastne ostrovom, sa odohráva občianska vojna, Íri zabíjajú Írov. Na ostrove, pomalom, tradičnom, chudobnom nielen na novinky, odstrčenom od veľkých dejinných poryvov, to spočiatku vyzerá na pokoj zbraní, no napokon aj tam vypukne spor. Čas odrátava hodiny, pravidelné návštevy miestnej krčmy dni, kostolné zvony nedele, more odrátava prílivy a odlivy, keď sa naň zahľadíš, pred očami sa ti môžu rozprestrieť minulosť, budúcnosť, sny, vyhliadky, premárnené šance, ľudia, vzťahy, rozchody, samota... až sa ti z toho hlava zatočí. Možno sa muzikant Colm Doherty pridloho pozeral do vln a potom sa rozhodol vypovedať priateľstvo susedovi Pádraicovi Súilleabháinovi, prostému duchom. Ten býva so sestrou, milovníčkou kníh, v zdedenom domci len o pár stoviek metrov ďalej, ide sa tam po ceste lemovanej kamennými medzníkmi. Dá sa (ale naozaj sa dá?) za ne skrytý pred vráskavou pani McCormickovou idúcou oproti. Pre Pádraica je náhla zmena Colmovho správania nepochopiteľná, žiada zdôvodnenie či skôr návrat do starých kolají. A potom sa začnú diať veci... V McDonaghovom podaní pripomína ostrov Inisherin divadelné javisko s prehľadným deskriptívnym rozložením a zas raz je potvrdením starej pravdy, že my ľudia sme schopní hoc na fliačiku zeme rozpútať peklo. Ale aj nebo. Že jeden od druhého chceme, ale aj nechceme závisieť. Občas pri tom vyzeráme komicky, občas tragicky – rovnako ako Pádraic s Colmom a ostatnými obyvateľmi. Chodia sem a tam, rozprávajú sa, rozhodujú sa pre činy. Pátos sa vkráda nenápadne a je ozdravný.

Martin McDonagh sa pôvodne, od druhej polovice 90. rokov minulého storočia, profiloval ako oceňovaný divadelný dramatik, ktorého hry sa hrali na Broadwayi, vo West Ende či v londýnskom Národnom divadle. Istotne

tam sa cibrila jeho precízna práca s ustanovením a rozvíjaním základnej zápletky, cit pre hereckú chémiu a najmä grandiózne používanie hovoreného slova v dialógoch postáv, to všetko sa neskôr prejavilo vo filmoch. Okrem iných dramatických textov začal McDonagh písať aj trilógiu viažucu sa na Aranské ostrovy; v prvej hre *Mrzák z Inishmaan* prichádza v roku 1934 hollywoodsky štáb na ostrov, jestvujúci aj v skutočnosti, nakrúcať dokument o tamojších životných podmienkach; v druhej hre *Poručík z Inishmore* sa vodca Írskej národnoslobodzovacej armády opäť na reálne existujúcom ostrove pomstí za smrť obľúbenej mačky. Posledná časť triptychu sa mala volať *Duchovia Inisherinu*. Ale nevznikla. Prinajmenšom nie ako podklad na divadelné predstavenie. Vznikol však rovnomený film, odohráva sa na fiktívnom ostrove, žánrovo i štylisticky je rozpoznateľne mcdonaghovský, všeličím pripomína autorove predchádzajúce snímky. Najvýraznejšie sa človeku asi v mysli vynorí debut *V Bruggách*, kde Brendan Gleeson a Colin Farrell hrajú rovnako nesúrodú a zároveň tesne navzájom primknutú dvojicu ako v *Duchoch Inisherinu*. (A keď sme pri hercoch, Barry Keoghan im v úlohe Dominica v *Duchoch Inisherinu* sekunduje jedna báseň.) Atmosférou má však tento nateraz posledný film bližšie k *Trom billboardom kúsok za Ebbingom*. Je v ňom veľa ticha, ešte aj tí duchovia a banshees kričia potíšku, striedajú sa impresívne obrazy krajiny, medzi ľuďmi sa motajú zvieratá, rezká írsky hudba tu dokáže znieť melancholicky...

„Myslím, že pri písaní sa darí najlepšie, keď ste najpravdivejší, narazíte na vlastnú neistotu alebo na najsmutnejšie miesta, na ktorých ste kedy boli,“ povedal o svojej práci Martin McDonagh. Nedá sa nesúhlasiť. ◀

Duchovia Inisherinu (The Banshees of Inisherin, Spojené kráľovstvo/USA, 2022) RÉŽIA Martin McDonagh

SCENÁR Martin McDonagh KAMERA Ben Davis HUDBA Carter Burwell HRAJÚ Colin Farrell, Brendan Gleeson, Kerry Condon, Barry Keoghan, Gary Lydon, David Pearse, Pat Shortt, Bríd Ní Neachtáin MINUTÁŽ 114 min.

HODNOTENIE ●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 2. 2. 2023

— text: Tatiana Rusnáková / filmová publicistka
— foto: CinemArt SK —

Symfónia moci

Ako a či vôbec rozlišovať medzi umením a umelcom, to je otázka, ktorá zaručene rozháda každú väčšiu skupinu priaznivcov hocakého umeleckého druhu. Človek prichádza dennodenne do kontaktu s umením, ktorého autori majú k antickému ideálu ďaleko. To, či má nárok na večnosť výtvor skorumpovaného či inak poklesnutého autora, je aj ústrednou témou snímky *Tár*, (takmer) trilerovej drámy amerického režiséra a herca Todda Fielda.

Filmom sa hlási o slovo po šestnástich rokoch; naposledy režíroval adaptáciu románu Toma Perotta *Malé deti*. *Tár* však v jeho krátkej filmografii značí zásadný zlom.

V rozpätí takmer 160 minút stavia Field cizelovaný a výborne napísaný príbeh s mimoriadne komplexnou hlavnou postavou, ktorú už tradične výnimočne stvárnila Cate Blanchett. Ťažko uveriť, že Blanchett nežila a doteraz nežije mimo filmového plátna ako Lydia Tár, fenomén na poli klasickej hudby. Využíva nielen mimiku, ale celé svoje telo – Lydia ho používa spôsobom, aký sa po pár minútach stáva pre ňu špecifickým a komplementárnym pre jej osobnosť. Má špecifickú reč, ale aj reč tela, vystupovanie, štýl obliekania. To všetko dáva zmysel žene, ktorá veľmi dobre vie, čo chce – obdiv, slávu, jedinečnosť a božskú nedotknuteľnosť. Blanchett rozohráva jedno z najlepších solí svojej kariéry – ak nie úplne najlepšie –, v tomto prípade však netreba zabúdať ani na skvelú dirigentskú taktovku a partitúru Todda Fielda.

Lydia sa na začiatku príbehu chystá na nahrávanie Mahlerovej Piatej symfónie – tá by mala byť vrcholom jej dlhoročnej úspešnej kariéry a posledným kúskom v jej súbornom diele nahrávok deviatich symfónii hudobného skladateľa. Ako žiačka samotného Bernsteina je Tár ikonou vo svojom odbore, no jej povesti môže uškodiť niekoľko incidentov nasledujúcich krátko za sebou – zúfalstvo bývalej žiačky Kristy, konflikt s kritickým okom mladej generácie, keď hostuje ako lektorka na umeleckej škole Juilliard, a príchod mladej krásnej čelistky Olgy do jej domovského Berlínskeho orchestra. Kým zo začiatku sa Lydiu vďaka jej moci a postaveniu darí nepríjemné

udalosti operatívne uhasiť, postupne ju začnú dobiehať s kulminujúcou intenzitou.

Vizuálne je film zrkadlením Lydie – obklopuje ju ultramoderné, citovo neovplyvnené, často chladné prostredie (betónové steny v detskej izbe jej dcéry, veľké koncertné sály). Je neutrálne, no efektívne, tak ako jej oblečenie, neobsahuje nič navyše a všetko má svoj účel. Hudba sa (ne)prekvapivo objaví len ako súčasť deja, ne-diegetická je použitá len pri úvodných a záverečných titulkoch.

Field, samozrejme, neodpovedá na otázku o oddelení umenia od umelca jednoznačne – ponúka len svoj názor. Lydia má konflikt so študentom, ktorý odmieta študovať Bacha-skladateľa, lebo má problém s Bachom-človekom. Lydia Tár neverí, že by sme mali umelca posudzovať na základe niečoho iného než jeho umenia. Sama však kladie dôraz na autorský zámer – Mahlerovu Piatu symfóniu si interpretuje aj pomocou toho, čo vie o manželstve skladateľa s Almou Schindler, ktoré zásadne ovplyvnilo jeho tvorbu. Lydia potrebuje veriť, že jej práca prežije jej pomínutelnosť a že nič, čo by mohla vo svojom živote pokaziť, by nemohlo ovplyvniť všetko to, čo dokázala (vytvoriť).

Field dáva svoj názor najavo už v úvode – keď uvádza nezvyčajne pred samotným filmom v titulkoch meno každého, kto sa na ňom podieľal. ◀

Tár (USA/Nemecko, 2022) RÉŽIA Todd Field SCENÁR Todd Field KAMERA Florian Hoffmeister STRIH Monika Willi

HUDBA Hildur Guðnadóttir HRAJÚ Cate Blanchett, Noémie Merlant, Nina Hoss, Sophie Kauer, Mark Strong, Julian Glover, Allan Corduner MINUTÁŽ 157 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 23. 2. 2023

— text: Mária Ferenčuhová —

foto: archív SFÚ – Postup

(r. Viktor Kubal, 1968) —

Humor podľa Kubala: skraty a skratky, príkre pointy

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietat' aj v digitálnych kinách. Dva krátke filmy Viktora Kubala Vstupujeme do doby atómovej (1963) a Postup (1968) prezentujú, každý na svoj spôsob, Kubalov ostrovtipný pohľad na individuálne ľudské snaženie a činy, ale aj na ducha doby či na riadenie celej spoločnosti.

Keď sa v roku 1962 Viktorovi Kubalovi, zamestnanému vtedy v redakcii humoristického časopisu *Roháč*, ozval kameraman Leopold Bródy s ponukou nakrútiť spoločne reportáž o snehovej kalamite v Bratislave, bol to nielen začiatok Kubalovej spolupráce so Spravodajským filmom a s „týždenníkarmi“, ale aj jeho veľký návrat k filmu po viac ako 15 rokoch. Hoci reportáž o kalamite *Prvý jarný deň* (1962), ako píše Rudolf Urc v knihe *Viktor Kubal. Filmár, výtvarník, humorista*, ešte neobsahovala animované prvky, hneď nasledujúci rok vytvorili Bródy s Kubalom spoločne ďalší film, tentoraz už kombinovanou technikou. Použili v ňom reportážne postupy, dokumentárnu kameru i voiceoverový komentár a zároveň rozpočítanú fotomontáž s prvkami jednoduchej papierikovej animácie. Film *Vstupujeme do doby atómovej* napodobňuje spôsobom snímania a dikciou dobové dokumentárne filmy či týždenníkové šoty, no svet v ňom akoby sa staval na hlavu. Viktor Kubal ako autor námetu i scenára sa tu smeje z technického a spoločenského pokroku na slovenský spôsob (ukazuje dámske lodičky-smetoberky, „pokazené“ medicínske zariadenia, domáce pálenice v panelákových, nefunkčné kúpeľne v novostavbách, ktoré však majú zatopené okolie), no ťahá aj z obyčajnej ľudskej „vynachádzavosti“ (prevracania kabátov, nosenia si „práce“ domov ako formy okradania štátu či ukrývania „šmeliny“ do kalerábov). Týždenníkovú rétoriku oživil tvorcovia aj groteskou o túžbe človeka (konkrétne ženy) po konštantnom zvyšovaní životnej úrovne, ako aj nenápadným zosmiešňovaním ženskej emancipácie zobrazením čisto chlapčenskej triedy, ktorá na čele s učiteľom odušu štrikuje (ako emancipovaná žena inak túto anti-stresovú aktivitu odporúčam každému bez ohľadu na rod). Vo filme *Vstupujeme do doby atómovej* vytvárajú Kubal s Bródy filmové vtipy výhradne prostredníctvom ironického kontrastu medzi slovným komentárom a obrazom, ktorý vzniká presným načasovaním informácií, či už vo zvuku, alebo v obraze: pointa prichádza v okamihu,

keď to medzi oboma (zdanlivo) neutrálnymi filmovými zložkami prudko zaiskrí, prípadne medzi nimi nastane krátke spojenie.

Naopak, v kreslenom filme *Postup*, ktorý vznikol o päť rokov neskôr a je extravagantnou hyperbolou stúpania neschopných po kariérnom rebríčku, postupuje Kubal celkom ináč. Vystačí si – ako vo väčšine svojich filmov – bez slov, len s obrazmi, ruchmi a hudbou. Film má číry a jednoduchý naratív, ktorý však zasahuje celé univerzum. Nepodarená biela (sic!) vrana nedokáže alebo nestihne odletieť spolu s krdlom pred nebezpečenstvom (alebo vyššou mocou), a tak aspoň predvedie komický tanček, ktorý pripomína gestá policajta riadiaceho premávku. Tým sa kvalifikuje na takúto riadiacu pozíciu na dedinskej križovatke, a keď takmer okamžite spôsobí zrážku, je *vykopnutá* na križovatku o čosi väčšiu v malom meste. Po ďalšej zrážke, o kus významnejšej, ju kopanec vystrelí na ešte väčšiu križovatku vo veľkomeste a následne, po spôsobení naozaj vážnej hromadnej nehody, vyletí vrana zo svojho pôsobiska až za orbitu Zeme, kde zapríčiní zrážku medziplanetárnych rozmerov. Hoci Viktor Kubal zvyčajne nesiahal po predlohách iných autorov, v *Postupe* pracoval so scenárom Jaroslava Jašša. Humor tohto filmu spočíva najmä v absurdnom gradovaní nielen kariéry bielej vrany, ale aj spôsobov, akými ju noha moci – za odmenu, za trest, pre istotu alebo len náhodou – vykopáva na zakaždým významnejšiu pozíciu; zároveň je však zameraný na gestá a reč tela – opäť rovnako vrany, ako aj anonymnej moci, reprezentovanej výlučne rukami a nohami.

Kubalov film *Postup* získava v čase, keď planétou otriasajú živelné katastrofy, u susedov zúri vojna, Slovensko „riadi“ vláda v demisii a parlament kypiaci nekompetentnosťou bezhlavo predkladá poslanecké návrhy šialených zákonov, priam obľudnú aktuálnosť.

Ostáva dúfať, že nevstupujeme do novej „doby atómovej“.

moje obľúbené slovenské filmy

Agnes Lovecká

[hudobníčka]

Nie som ani zďaleka filmová encyklopédia, a tak mi trvalo, kým som prišla na to, o ktorých slovenských filmoch napísať. A potom mi to došlo: veď ja som videla veľa filmov od istej slovenskej režisérky, ktoré mám rada.

Od Zuzy Piussi!

Prvý, *Výmet*, som videla v bratislavskej Stoke pred dvadsiatimi rokmi. Bol to dokument o slovenských kukláčoch, ktorých Zuza natáčala, rozprávala sa s nimi a nakoniec s nimi absolvovala aj jednu akciu – „výmet“. Vpadli do rodinného domu, za plaču a kriku manželky a detí podozrivého prikvačili, spúťali a odvedli preč. Bolo to napínavé, nočná kamera, zbrane, realita. A vonku zistili, že si pomýlili adresu. Vtedy sa Zuza tým svojim tenkým hlasom opýtala: „A to je všetko? Už ideme domov?“ A film sa skončil. Odpadla som ako neskôr pri jej filmoch ešte veľakrát. *Krehká identita* o nacionalistoch a hejslovákoch, *Anjeli plačú* o queer ľuďoch v Bratislave, za ktorý ju znenávidela celá LGBTI komunita. Nedávno som cestou do Prahy pozerala film *Muži revolúcie*, za ktorý ju, čuduj sa svete, skritizovali muži revolúcie. Postavy Zuziných filmov sa často cítia podvedené. Cítia krivdu, že ich nezobrazila tak, ako sa vidia ony samy. Tak, ako by chceli, aby ich videli druhí. Smola, Zuza proste natáča, čo vidí, nešpekuluje a nesnaží sa naplniť ničie predstavy. Miluje realitu a mne sa to veľmi páči. A ešte miluje trápno-vtipné scény, aj to sa mi veľmi páči. Vo svojich najznámejších filmoch sa venovala slovenskému súdnictvu a politike, za čo si vyslúžila aj trestné oznámenie. Ja si však najbližšie opäť pozriem *Bezbožnú krajinu*, kde sa rozpráva napríklad s Blahom Uhlárom alebo Iljom Zeljenkom o slobode, ideáloch a láske. Myslím, že ak o tristo rokov bude niekto chcieť nazrieť do slovenskej a českej reality 21. storočia, môže začať filmami Zuzy Piussi. ◀

zásadné filmy

Matúš Krajňák [režisér]

Tento text venujem autorským filmom, ktoré autori a autorky napísali, zrežirovali a aj si v nich zahrali hlavnú postavu a z ktorých často čerpám inšpiráciu.

Svetlá veľkomesta. Už samotný názov vo mne oživuje obrazy a zvuky rôznych metropol. A keďže neviem písať ani tvoriť v tichu a potrebujem okolo seba mestský život, milujem, ako ho Chaplin v tomto filme zachytil. Zároveň je to pre mňa jedna z najromantickejších filmových romancí, aké kedy boli na plátne, a ak mám niekomu odporúčať nemý film, je to vždy tento. A ak človek potrebuje dialóg, hneď odporučím aj Felliniho *Cabiriine noci*, čo je jediná podľa tohto kritéria „neautorská“ výnimka na mojom zozname, ktorú si však nedokážem odpustiť, keďže sa Fellini Chaplinom pri tomto krásnom filme inšpiroval.

Annie Hall. Ďalšia veľkomestská romanca na mojom zozname, ale New York sedemdesiatych rokov je neodolateľný. Žánrová inovácia, ktorá otvorila cestu mnohým mumblecorovým filmom a dodala odvahu mnohým invenčným autorom.

Buffalo '66. Z tohto filmu ide zúfalstvo a možno práve preto sa s nim divák dokáže ľahko stotožniť, hoci neočakávam, že humor, tempo a estetika tohto filmu zachutia každému. Ale v tom je asi čaro autorskej tvorby, že sa divákom prihovára veľmi špecifickým hlasom.

Imaginárne lásky. Myslím, že tento Dolanov film mám z jeho tvorby najradšej. Nachádzam v ňom veľa vtipných momentov a je to atmosférické dielo, ktoré ma baví pozerat' pre istú ľahkosť, farby a spomalené sekvencie.

Hedwig and The Angry Inch. Zbožňujem tento výtvar a vždy sa čudujem, keď ho niekto ešte nevidel, a teda sa nemôžem s dotýčnou osobou nadchýnať spoločne. I keď chápem, že pankový drag muzikál môže na prvý pohľad znieť príliš *niche*. Ale milujem tento film práve preto, a hoci si ctím ostatné diela, ktoré tu spomínam, stále nedokážem pochopiť, ako dokázal tvorca tohto filmu John Cameron Mitchell podať taký výkon – od scenára až po hudobné čísla.

Tiny Furniture. Absolventka umeleckej školy sa vracia do rodného mesta a nachádza tam svoju mamu, sestru, priateľov, ale nenachádza seba. A tak sa túla po New Yorku a zažíva rôzne tragikomické situácie v postabsolventskom delíriu. Tento film by sa mohol premietat' všetkým uchádzačom o štúdium réžie, scenáristiky a filmovej vedy. Aj čerstvým absolventom, aby sa ten skok do studenej vody po skončení štúdia trochu zmiernil.

Toto sú filmy, ktoré by som si so sebou zobral do opusteného kina na opustenom ostrove. ◀

— text: Martin Ciel / filmový teoretik —
 foto: Peter Kerekes, Martin Kollar —

8

Plaváreň ako malý model vesmíru

V tejto rubrike sa postupne vraciame k filmom, ktoré sa umiestnili v našej ankete *Film.sk* – slovenský film storočia, a pripomíname ich kompletnú dvadsiatku od posledného miesta po prvé. Snímka *66 sezón* (2003) Petra Kerekesa sa umiestnila na 8. priečke.

V roku 1995 mal premiéru film Dušana Hanáka *Papierové hlavy*. Pomocou mozaiky archívnych, hraných, štylizovaných a výpovedných prvkov v kontrapunkte vytvoril autor silnú emocionálnu výpoveď o vzťahu jednotlivca a moci v dejinách Československa, o zrade a kompromise, o bezradnosti a strachu. Bola to jedna z najprenikavejších obžalôb komunistickej diktatúry a jej propagandy (a v podstate akejkoľvek totality), aké vznikli na Slovensku po Novembri 1989, formálne brilantná a presvedčivá. A *Papierové hlavy* zároveň ukázali, že práca s metaforou, so symbolickými presahmi a s experimentálnou štylizáciou je v dokumente po ukončení okupácie opäť nielen možná, ale môže byť aj mimoriadne obohacujúca.

V roku 2003 mal premiéru film Petra Kerekesa *66 sezón*. Pomocou mozaiky archívnych, hraných, štylizovaných a výpovedných prvkov vytvoril autor silnú emocionálnu výpoveď o dejinách košickej mestskej plavárne. Túto mozaiku poskladal tak, aby vznikol model mikrosвета tejto plavárne so všetkými možnými súvislosťami, malý model vesmíru, niekedy tragikomický a niekedy hravý, ale vždy a v každej situácii konzistentný. Podobne ako Dušan Hanák v *Papierových hlavách* aj Peter Kerekes stvoril stroj času – a urobil to svojisky, originálne a autenticky, i keď nejaká inšpirácia Hanákom, domnievam sa, tu mohla byť.

Peter Kerekes sa zaoberá rokmi 1936 až 2002, najprv nostalgicky, neskôr aj s výčitkou, používa rôzne postavy a postavičky na to, aby sa ukázal svet plavárne ako súčin rôznych svetonázorov a filozofických pohľadov na svet. Tento svet je však akoby vonku. Plaváreň je priestor, ktorý existuje sám pre seba, je vrcholne demokratický; koniec koncov, každý je tu v plavkách. Žiadna okázalosť neplatí, neúprimnosť sa netoleruje, bola by iba smiešna, trápna. Spomienky sa začínajú miešať so súčasnosťou, okupačné tanky s detským džavotom v najmenšom bazéne, masarykovská republika so sexi dievčatami v bikinách.

Svet tam vonku je z pohľadu plavárne divný – plaváreň sa s ním kontaktuje a konfrontuje fotografiami, zvukmi, výpoveďami, vysielaním rádioamatérov alebo si ho aspoň inscenuje, vo veľkom bazéne vytvorí pomocou hračkárskych lodičiek more. To, že svet je divný, však neznamená, že by societu plavárne nezaujímala. Ide len o to, že na plavárni je lepšie. Do toho občas vstupuje režisér či iní členovia filmového štábu, scudzovací efekt funguje ako princíp. Celá výrazová rovina s príznačnými vyjadrovacími prostriedkami s rôznorodými prvkami beží bez väčšieho zakolísania celých 80 minút. Vysoká miera improvizácie je tu zdanlivo pravidlom. Len zdanlivo. Pri nakrúcaní improvizácia asi hrala nejakú úlohu, ale strihová skladba je takmer matematicky presná. Strieda jednotlivé zábery a situácie v precíznej chronológii a tvare, vytvára rytmus a tempo, ktoré sa miestami vďaka použitej hudbe zvyšuje alebo, naopak, upokojuje. Ale nikdy neskĺzne do nudy. Film napokon získal Cenu pre najlepšie stredoeurópsky dokumentárny film na Medzinárodnom festivale dokumentárnych filmov Ji.hlava 2003.

Na záver tohto textu skúsme akceptovať teoretickú hypotézu, že to, čo považujeme za skutočnosť, je sociálny konštrukt. Skutočnosť tvoria nielen reálne veci, javy a tak ďalej, ale možno v prvom rade ich pomenovania či obrazy. Ernst Cassirer vo *Filozofii symbolických foriem* ukazuje, že pre poznanie je uchopiteľný len predmet vytvorený symbolmi. Neexistuje niečo, pokiaľ to nie je pomenované. Skutočnosť vnímame cez jazykové či obrazové štruktúry, nevnímame ju priamo. Ak je to teda tak, že svet okolo nás je kolektívny sociálny konštrukt tvorený nejakou jazykovou štruktúrou či inou sociálnou stratégiou pohybujúcou sa v sieťach spoločných konvencií, musí byť aj umenie sociálnym konštruktom. Ale v istom zmysle individuálnym. Skutočnosť sa tak stáva nulovým stupňom rukopisu, umenie ďalším stupňom. Výsledkom tejto miniúvahy je, že úlohou umenia ako sociálneho, presnejšie autorsko-sociálneho konštraktu je dekonštruovať sociálny, presnejšie kolektívno-sociálny konštrukt, ktorým je skutočnosť. A Petrovi Kerekesovi sa to podarilo. Počas svojho výskumu rozplietol/dekonštruoval z časového odstupu 66 rokov historických súvislostí košickej plavárne, znovu a presnejšie ich vo svojom filme pomenoval a v skratke ukázal, čo a ako sa počas nich udialo. To nie je málo. A podporuje to tézu analytického filozofa Nelsona Goodmana, ktorý odmietal rozlišovať medzi umením a vedou, pretože oboje rovnako skúma skutočnosť, i keď, pravdaže, trochu inými nástrojmi. ◀

— text: Eva Šošková /
filmová teoretička —
foto: archív SFÚ —

HELENA SLAVÍKOVÁ- RABAROVÁ

Helena Slavíková-Rabarová je divadelná osvetľovačka, autorka divadelných hier, lektorka ochotníckeho divadla pre deti a v oblasti filmu sa zaslúžila o rozvoj slovenskej animácie ako dramaturgička, scenáristka a režisérka. Oslavuje 80 rokov.

Život a tvorba Heleny Slavíkovej-Rabarovej sú ovplyvnené silným kresťanským zázemím. Jej otec si zvolil medzi učiteľstvom a hrou na organe v kostole to druhé, čo jeho dcére neskôr ovplyvnilo kádrový posudok a možnosti štúdia. Napriek posudku ju napokon vzali na odbor so zameraním na javiskovú techniku, osvetlenie a zvuk a po skončení školy sa zamestnala v Štátnom bábkovom divadle. Robotnícka práca jej otvorila cestu na vysokú školu. Prijali ju na odbor dramaturgia a divadelná veda na Vysoké škole múzických umení a jej práca na diplomovke o bábkoherectve ju priblížila k animovanému filmu.

Na základe vedomostí o bábkovom divadle aj na základe odporúčania tvorca bábkových hier a vedúceho oddelenia triku a grafu Bohdana Slavíka sa v roku 1968 na základe konkurzu stala historicky prvou dramaturgičkou a neskôr vedúcou dramaturgičkou Kresleného filmu. Skupina animátorov dovtedy podliehala dramaturgom iných oddelení filmového podniku. Slavíková-Rabarová hľadala námety pre Kreslený film nielen v literatúre pre deti a vo folklóre, ale i v prostredí satirických karikatúristických časopisov. Práve zaradenie animovanej politickej satiry o Jánošíkovi karikaturistu Fedora Vica do dramaturgického plánu bolo jedným z hlavných dôvodov, prečo ju v čase normalizácie v roku 1972 z postu dramaturgičky zosadili. Tak sa začala jej vlastná režijná tvorba.

Animované filmy Heleny Slavíkovej-Rabarovej sú vizuálne rôznorodé tak, ako sú rôznorodí výtvarníci, s ktorými ako režisérka spolupracovala. Avšak v jej vlastných námetoch a scenároch možno vysledovať špecifické tematické či technologické zameranie, ktoré má spoločného menovateľa – vzťah animácie k realite a ku kultúrnym, resp. k národným reáliám najmä kresťanského charakteru.

V *Slncovej panne* (1976) adaptuje rozprávku autora štúrovskej generácie Pavla Dobšinského vlastnou technológiou fotoanimácie. Rozfázovaný tu nie je pohyb reálnych bábok pred kamerou, ale fotografovaný je pohyb

svetla, ktorý vytvára nielen ilúziu vonkajšieho pohybu postáv – zmeny miesta a času, ale aj ich vnútorného pohnutia. Okrem predkamerovej reality v štúdiu sú súčasťou rozprávania príbehu aj fotografie slovenskej prírody a historických stavieb.

Slavíková-Rabarová pristupuje k tvorbe akademickej, konceptuálnej. Potvrdzujú to aj jej slová adresované Štefanovi Vraštiakovi v rozhovore pre *Zpravodaj ČSF* z roku 1987: „Podľa mojej mienky je v animovanom filme otázka vzťahu obsahu a formy eliminovaná práve na vzťah témy a formového materiálu. (Pričom pod pojmom formový materiál rozumiem všetko, čo je viditeľné a čo sa môže stať nositeľom umelého pohybu.) Preto tento vzťah považujem aj z hľadiska režijnej koncepcie za principiálny.“ Najviac možno tento prístup vidieť v jej etnografických snímkach, v ktorých sa priamo nachádzajú historické artefakty alebo ich repliky. Je to kalendárny cyklus detského obradového folklóru *Maľovanky-spievanky* (1982 – 1990), ktorý nedávno vyšiel v zreštaurovanej podobe na DVD, film o živote droťárov *Drotárska púť* (1992) a *Prívet ponad tisícročie* (1997) na verše Konštantínovho predslovu *Proglas* k staroslovenskému prekladu *Bible*, kde sa cez kreslené pohanské a kresťanské symboly prezentuje zmena kultúry na našom území, ale aj historicky presný spôsob viazania kníh (*Bible*). Ku kresťanskej symbolike sa Slavíková-Rabarová prikláňa aj v rozprávkovej tvorbe pre deti, napríklad vo filme *Kriváň* (1995) z cyklu animovaných ľudových povestí o Vysokých Tatrách *Tatranská ríša*. Upriamovanie pozornosti na kresťanskú tradíciu Slovenska nebolo za socializmu vítané, preto výroba cyklu *Maľovanky-spievanky* trvala pomerne dlho a naplno mohla režisérka tieto témy rozvinúť až po revolúciu.

Súčasťou filmografie Heleny Slavíkovej-Rabarovej sú aj dobové spoločenskocritické filmy o správaní ľudí v rade (*Zástupy*, 1981), v paneláku (*Ticho, prosím*, 1979), v prírode (*Pozdrav z Tatier*, 1985), podobenstvo o ľudskej túžbe po moci (*Kridla*, 1986), ale i večerníčky a reklamné filmy. ◀

z filmového diania

Carlos Saura (4. 1. 1932 – 10. 2. 2023)

Deň predtým, ako si mal prevziať od Španielskej filmovej akadémie čestnú cenu Goya za „rozsiahly a vysoko osobný tvorivý prínos do dejín španielskej kinematografie od konca 50. rokov 20. storočia až dodnes“, zomrel v Madride vo veku 91 rokov španielsky režisér Carlos Saura. Jeho detstvo ovplyvnila španielska občianska vojna a dospelý život diktatúra generála Franca. Počas kariéry natočil viac ako 50 filmov, posledný z nich – dokument *Las paredes hablan* o pôvode a vývoji umenia mal premiéru minulý rok. Umenie, predovšetkým tradičné formy tanca ako flamenco, bolo dôležitou súčasťou Saurovej tvorby. Sauru ovplyvnil aj surrealizmus jeho vzoru Luisa Buñuela, ktorého obsadil do roly kata vo filme *Plač pre banditu* (1964). Za nasledujúci film *Hon* (1966) získal cenu za réžiu na festivale Berlinale. *Peppermint frappé* (1967) bol začiatkom tvorivej spolupráce s herečkou Geraldine Chaplin, ktorá účinkovala v ďalších štyroch najznámejších Saurových filmoch z rokov 1968 až

1973 – *Stres v trojici*, *Brloh*, *Záhrada rozkoší* a *Anna a vlci*. Za *Sesternicu Angeliku* získal v roku 1974 v Cannes Cenu poroty a o dva roky Veľkú cenu poroty za *Starý dom uprostred Madridu* (opäť s Geraldine Chaplin, 1976). Za kriminálnu baladu *Rýchlo, rýchlo* (1981) získal na Berlinale Zlatého medveďa. Bol držiteľom mnohých ďalších festivalových ocenení vrátane Zvláštnej ceny za mimoriadny prínos svetovej kinematografii z MFF v Karlových Varoch v roku 2000.

— bar —

Midpoint v Bratislave

V marci sa v Bratislave uskutočnia dva workshopy, ktoré organizuje Midpoint Institute. Prvým z nich je novinka *Intensive Queer*, „program vývoja scenárov vytvorený s cieľom podporiť rôznorodosť tém a podporiť filmárov v queer rozprávaní. Štvordňový program je určený pre medzinárodné tvorivé tímy (scenáristi, režiséri a producenti), ktoré rozvíjajú svoje projekty hraného filmu s queer zameraním.“ Jeho hlavnou ttor-

kou bude Lucia Kajánková, scenáristka, režisérka, dramaturgička a pedagogička, autorka oceňovaného webového seriálu Českej televízie TBH. Workshop *Intensive SK 2023* je zase určený na pomoc pri vývoji scenárov k pripravovaným hraným filmom slovenských autorov a jeho cieľom je podporiť lokálnu filmovú produkciu. Hlavným lektorom štyroch projektov bude režisér, scenárista, producent a strihač Ivo Trajkov.

— bar —

Profily osobností filmovej hudby

Portál DAFilms prináša nový tematický cyklus *Hudobní skladatelia*. Prvou z osobností série venovanej autorom našich najlepších filmových soundtrackov je Zdeněk Liška, ktorý zložil hudbu k viac ako 150 celovečerným a stovkám krátkych filmov. Dvadsiatka vo výbere DAFilms obsahuje kultové filmy československej kinematografie, ako napríklad *Spalovač mrtvol*, *Marketa Lazarová*, *Obchod na korze* či *Medená veža*.

— bar —

master classes / film screenings /
discussions

VFF
Visegrad
Film Forum

March 15 – 18, 2023 Bratislava

Organizer:

Co-organizer:

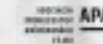
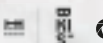
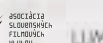
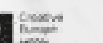

Financially supported by:

• Visegrad Fund

Partners:

Under the patronage of the Mayor of Bratislava **Matúš Vallo**.

Horský vodca

(K2 Studio)

Ako 35. titul z Grand Prix kolekcie režiséra Pavla Barabáša vyšiel jeho najnovší dokument *Horský vodca* (2022), ktorý vznikol v koprodukcii Rozhlasu a televízie Slovenska a K2 Studia. Film sa začína citátom Lionela Terraya: „Poslaním horského vodcu nie je konať v horách veľké činy, ale umožniť ľuďom výstupy, ktoré by bez jeho pomoci ostali pre nich neuskutočniteľné.“ Byť horským vodcom, to nie je vášeň, ale hlboké vnútorné poslanie. A zároveň veľká zodpovednosť. Toto povolanie vyžaduje nielen nadpriemerné fyzické a psychické schopnosti, ale najmä špecifickú osobnosť, a preto sa naň málokto hodí. Od počiatočných myšlienok organizovaného vodcovstva vo Vysokých Tatrách uplynú v roku 2023 už 150 rokov. A táto dávna tradícia ostala vo svojej podstate nezmenená. Film nie je profilom jedinca, je skôr pohľadom na povolanie či skôr poslanie horských vodcov. A trochu je aj o jeho odvrátenej strane a problémoch, ktoré sú s ním spojené. *Horský vodca* je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD 2.0 a s anglickými titulkami. Okrem neho je na DVD 20 minút bonusových materiálov – *Križ na Gerlachu*, *Ján Počúvaj* (o poslednom z prvých horských vodcov), *Vynechané scény* (výstup Batizovskou próbou na Gerlach) a upútavka na *Horského vodcu*.

Indián

(Magic Box Slovakia)

Komédia *Indián* (2022) vznikla v slovensko-českej koprodukcii a režíroval ju Tomáš Svoboda, ktorý debutoval v roku 2014 filmom *Hodinový manžel* a neskôr priniesol do kín viacero divácky vďačných komédií. Hoci sa dej začína v roku 1968 medzi Indiánmi v Nebraske, pokračuje o 52 rokov neskôr. Ondřej, riaditeľ úspešnej firmy, tvrdý obchodník a workoholik, dohodol v Nebraske svoj životný obchod. Bohatý investor zafinancuje výstavbu luxusných rezidencií na okraji Prahy. Na ceste z Ameriky lietadlo prelieta nad indiánskou rezerváciou, kde práve prebieha pohreb indiánskeho náčelníka Bieleho jeleňa. Duch Indiána stúpajúci k nebu narazí do lietadla, nedopatrením sa vteli do Ondřeja a teraz je uväznený v jeho hlave ako bizón v ohrade. Duch má o živote Ondřeja a jeho hodnotách úplne iné predstavy. Súboj medzi Ondřejom a Bielym jeleňom tak postupne spôsobuje celý rad problémov v práci i v rodine. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom Dolby Digital 2.0, Dolby Digital 5.1 a slovenským audiokomentárom pre nevidiacich a slabozrakých, s českými a so slovenskými titulkami pre osoby so sluchovým postihnutím a s anglickými titulkami bez bonusov.

Šťastný nový rok 2: Dobro došli

(Magic Box Slovakia)

Film *Šťastný nový rok 2: Dobro došli* (2021) režiséra Jakuba Kronera je voľným pokračovaním romantickej komédie *Šťastný nový rok*, ktorú v slovenských kinách videlo viac ako 280 000 divákov a figuruje v desiatke divácky najúspešnejších slovenských filmov v ére samostatnosti. A „dvojka“ so 190 516 divákmi, tretí najúspešnejší film roku 2022 v slovenských kinách, sa už do Top 10 dostala tiež. V pokračovaní sa opakuje hviezdne herecké obsadenie z predchádzajúceho projektu – Táňa Pauhofová, Antónia Lišková, Gabriela Marcinková, Zuzana Norisová, Ján Koleník, Emília Vášáryová, Jiří Bartoška, Tomáš Mašťalír a ďalší. Dej filmu sa opäť začína v období Vianoc a Silvestra, ale potom prechádza do letnej atmosféry dovolenkových zážitkov v Chorvátsku a zdanlivo jednoduchej prípravy svadby dvojice hlavných postáv. Všetci okolo nej však v podstate nechtiac robia všetko preto, aby zamilovanej dvojici svadbu skomplikovali. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, s českým aj so slovenským dabingom Dolby Digital 5.1 a Dolby Digital 2.0, so slovenským titulkami pre nepočujúcich, s anglickými titulkami a so slovenským audiokomentárom pre nevidiacich a slabozrakých bez bonusov.

Dežo Hoffmann – fotograf Beatles

(Slovenský filmový ústav)

Dokumentárny film o Dežovi Hoffmannovi, ešte donedávna takmer zabudnutom tvorcovi, ktorý sa preslávil za hranicami našej krajiny. Bol nielen fotografom Beatles, ako hovorí názov filmu, ale pred jeho objektívom neskôr stáli aj Kinks, Yardbirds, Pink Floyd, The Who, Jimi Hendrix, Frank Sinatra, džezmeni Count Basie, Duke Ellington, Oscar Peterson, Louis Armstrong či osobnosti filmu Charlie Chaplin, Marilyn Monroe, Marlon Brando, Marlene Dietrich a mnohí ďalší. Jeho fotografická tvorba bola originálna, metóda prevratná. Tvorcom sa podarilo zdokumentovať nielen jeho pôsobenie v Anglicku, ale aj jeho prácu v období španielskej občianskej vojny. Film obsahuje popri archívnych materiáloch množstvo aktuálnych rozhovorov s Hoffmannovými spolupracovníkmi, kolegami, odborníkmi, spevákmi, ktorých fotografoval, ale aj s jeho priateľmi a rodinou – so synom Davidom Hoffmannom a s dcérou Lady Dolores Prevost. Škodá len, že sa nepodarilo – až na krátku výnimku – zabezpečiť práva na piesne Beatles. *Dežo Hoffmann – fotograf Beatles* je na blu-ray nosiči so zvukom DD5.1, so slovenskými, slovenskými pre nepočujúcich a s anglickými titulkami a so slovenským audiokomentárom pre nevidiacich bez bonusových materiálov.

— mu —

čo robia

Jakub Medvecký
[scenárista]

Len nedávno som dokončil dva scenáre celovečerných hraných filmov. Prvým je *Cowgirl* v réžii Michala Blaška. Dej je zasadený do oravskej agrárnej krajiny a osciluje medzi žánrami filmu o dospievaní a moderného westernu. Druhým je *Spievajúci dom*, film Andreja Kolenčíka o absurdnej situácii, keď psychicky chorá žena dlhé roky terorizovala susedov púšťaním opernej árie. Spolupracujem na dvoch dokumentárnych filmoch vo vývoji s Máriou Pinčíkovou a Lenou Kušnierikovou, dramaturgicky sa podieľam na dokumentárnom cykle zameranom na slovenské školstvo a pomaly, ale isto sa začínam plnohodnotne venovať rešeršiam k televíznej minisérii na tému Havlových amnestií.

Miriam Petránová
[režisérka a spisovateľka]

Už vyše desať rokov režírujem dokumenty v cykle *Família* pre RTVS, ktorý považujem za jediný priestor, kde sa snažíme zachovávať autentickosť osudov rodín v novom tisícročí, čím sa vytvára filmový archív doby pre budúce generácie. Minulý rok ma tešila spolupráca na dokumentoch v cykle *Ostrov* o kultúrnych centrách a o tom, ako sa ľuďom v nich podarilo prežiť – nielen dva roky covidovej pandémie. A aby som sa postupne dostala k tomu, čo ma na filmovaní baví najviac, objaviť, ako veci fungujú, vydala som knihu pre deti *Listy mame*, aby som mohla dokončiť knihu *Atlas Anka* a mať tak konečne možnosť vizualizovať jej príbeh ako seriál pre deti.

Denisa Uherová
[zvukárka a hudobníčka]

Venujem sa natáčaniu dielu z dokumentárnej série *Ekokatastrofy* s režisérkou Barborou Sliepkovou, ktorý je o gudronových jazerách a filmu *Misia* z prostredia súdництва s režisérom Edom Cichom. Po dlhej púti sme doročili film *Pozor padá SNG!* (r. Jana Durajová, Lena Kušnieriková), ktorý bol pre nás vzácnym náhľadom do diaľnic galérie a rekonštrukcie. Postprodukujem sériu edukatívnych filmov o autizme. Mám rada pestré životné príbehy a filmy, ktoré môžu pomôcť zmenám v systéme. Hudobne dlhodobo spolupracujem s ansámbľom súčasnej hudby Ensemble Spectrum. Tiež tvorím a hrám vo vlastnej novovzniknutej kapele Éter.

Slovenský film na 25 posedení

Storočnica slovenského filmu je už nejaký ten čas skloňovaným pojmom, ktorý zastrešil hneď niekoľko aktivít a podujatí. Slovenský filmový ústav sa ju rozhodol oslavovať a reflektovať aj prostredníctvom celoročnej filmovej prehliadky v Kine Lumière. Tá bola koncipovaná ako abecedár – každé písmeno predstavovalo jedno heslo, určujúce filmový program daného večera. Knižná verzia Abecedára slovenského filmu 1921 – 2021 je formálnym záverom tejto aktivity a hmatateľnou spomienkou na ňu. (S malou obmenou – prehliadkové C ako Cena je v publikácii nahradená heslom Cenzúra.)

Kniha pozostáva z dvadsiatich piatich esejí profesionálov z teoretickej a v menšej miere aj z praktickej oblasti kinematografie. Príspevky netvorí chronologický, historický prehľad. Ich väzby majú omnoho voľnejší charakter, štruktúra tvorí pomyselnú fluidnú, vždy rozširiteľnú mapu národnej kinematografie, ktorá sa skladá z reflexie konkrétnych udalostí, dobových praktík, zoskupovania diel na základe ich obsahu, žánru, charakteristických črt a pod. Spája ich najmä snaha o zachytenie „najvýraznejších tém nášho myslenia o filme, fenoménov a črt filmovej práce, naratívnych a vizuálnych motívov, vo filmovej tvorbe zreteľne artikulovaných či nonšalantne naznačených“.

Na obálke abecedára sa síce vynímajú roky 1921 – 2021, sú však iba orientačné. Ak sa oprostíme od definície počiatku národnej kinematografie ako synonyma prvého dlhometrážneho hraného filmu, zistíme, že čriepky počiatkov národnej kinematografie sú roztrúsené v predošlom desaťročí. Na dobu „predjánošíkovskú“ upozorňuje príspevok Moniky Mikušovej *Frída*, venovaný (nielen) Fríde Schreiberovej, prvej (ne)herečke na území dnešného Slovenska.

Ak to vezmeme z opačného konca, zistíme, že filmy z 21. storočia, hlavne nakrútené v poslednom desaťročí, sú v publikácii zastúpené striedamejšie. Zväčša figurujú iba ako zmienky. Ich analýze či hlbším úvahám o nich sa autori vyhýbajú. O príčine sa dá len špekulovať – možno ňou bola potreba dostatočne zmapovať diela, javy, procesy staršieho datovania, a až keď sa im dostane zadostučinenia, keď budeme mať pocit, že im (a ani sebe) nie sme nič dlžní, presunie sa pozornosť na minulosť neďavnu. Rovnako je na tom množstvo aspektov a profesií, ktoré majú zásluhu na existencii kinematografického priemyslu, ale často sa na ne zabúda. Abecedár tieto biele miesta, bohužiaľ, nevyplní. Dominanciou postavy filmového režiséra a idey autorstva, ktorá stále pretrváva a ktorou je slovenský film determinovaný, sa v príspevku *Absolvent* zaoberá Katarína Mišíková.

V mnohých esejach je badateľný záujem o 60. roky. Hrané filmy z tohto plodného obdobia sú centrom záujmu *Ideálov* Jeleny Paštékovej, ktorá poukazuje na „ruptúru“ ideálov vo filmoch 322 a *Slnko v sieti*. Katarína Mišíková nabáda k možnosti uvažovať o novovlnových filmoch ako o hre, tajomnej hádanke, ktorú nás vyzývajú rozlúštiť (*Sfinga*). Zahraníčný pohľad zas prináša v esejí *Yorick* Jonathan Owen, ktorý sa zameriava na bláznov ako signi-

fikantné jakubiskovské, havettovské či baladovské filmové charaktery.

Rovnako ako filmy zo 60. rokov otvárajú pálčivé otázky aj heslá *Róm* Zuzany Mojžišovej (jediný text venovaný minoritám), *Láska* (ale v skutočnosti „sexuálna výchova“) a *Xantipa* Evy Filovej či *Kubal* Evy Šoškovéj – posledné dva sa zaoberajú filmovou reprezentáciou žien.

Petra Hanáková uvažuje o zobrazovaní slovenskej krajiny a filmoch propagujúcich domáci turizmus v hesle *Zaslúbenosť*, Jana Dudková sa zameriava na predstavu *Raja*, ktorá sa v priebehu desaťročí mení a naráža na realitu. Snahu umelo kreovať obraz raja zas dokazuje na príklade štyroch dokumentárnych filmov o obci Pribeťta Kristína Aschenbrennerová (*Objektív*). Menšími geograficky definovateľnými celkami sa zaoberá aj Petra Hanáková v esejí *Mesto*, ktorá kontruje *Horám* Martina Ciela.

Grapefruit a *Chlieb* editora abecedára Martina Kaňucha si vyžadujú trochu mozgovej akrobacie; predstavujú o niečo zložitejšie, no o to pútavejšie prierez históriou lovu a významu chleba vo filme. Rovnako netradične poňaté sú príspevky *Umenie* Denisy Jašovej a *Veda* Rudolfa Urca, venované filmom o umení a odvetviu populárno-vedeckých snímok, či *Paštékovej Beštia*. Nechýbajú ani konvenčnejšie heslá ako *Povstanie* (Rastislav Steranka), *Nástup* (Petra Hanáková), *Televízna a filmová tvorba* (Jana Dudková), *Cenzúra* (Tomáš Hudák) či *Detektív* (Olaf Möller). A, samozrejme, ani reflexia jánošíkovskej tradície – ako národného obrazu v kolektívnom vedomí z poľsko-slovenskej perspektívy (Joanna Goszczyńska).

Mozaikovitá skladba oku lahodiacej publikácie sa síce vyznačuje hravejším prístupom, umožňujúcim pokračovať v hádam nekonečnom generovaní nových hesiel, ale stále pomerne konzervatívnym, bez výrazných medzi-odborových presahov. Autori navyše v rámci jednotlivých príspevkov štruktúrujú svoje texty poväčšine chronologicky. Ich styčné body miestami vyvolávajú pocit repetitívnosti, avšak pomáhajú usúvzťažniť si jednotlivé fakty do relatívne konzistentného obrazu našej kinematografie. Eseje sú svižné a vďaka rôznorodej skladbe máme príležitosť dozvedieť sa aj o témach, ktoré zvyčajne nestoja v centre záujmu. Príspevkové „jednohubky“, samy osebe dostatočne saturujúce, sú skvelým predjedlom na hlbšie ponorenie sa do problematiky, ľahko strávitelným aj pre skeptickjšieho čitateľa. ◀

Hľadanie strateného – zmyslu

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

Pod rovnou polovicou týždenníkov premietaných v marcovej kolekcii je podpísaný autor tohto textu. (Druhú polovicu režíroval český, presnejšie moravský kolega Miroslav Barta.) Aj keď by sa na prvý pohľad zdalo, že spomienky na to, čo bolo pred šesťdesiatimi rokmi, nemusia byť celkom dôveryhodné, pri konfrontácii so záznamom prameňov sú uveriteľnejšie...

Už viackrát sme na tomto mieste spomenuli komplikované vzťahy, ktoré sprevádzali filmový týždenník na začiatku siedmej dekády minulého storočia. Otvorene povedané: žurnál bol v kríze. Centralizácia brzdila akúkoľvek tvorivú iniciatívu, nepretržitý rast pokrytia územia televíznym signálom minimalizoval informačné poslanie predtým jediného prístupného audiovizuálneho média. A nové ciele alebo aspoň nový formálny postup pri ich hľadaní si tvorcovia filmového týždenníka zatiaľ nenašli. (Na rozdiel od experimentálnych výbojov v dokumentárnom filme, všeobecne označovaných za „novú vlnu“.)

Nuž, nečudo, keď sa divákovi ponúkali bezkonfliktné „zaujímavosti z domova a zo sveta“, ako ich ten domov a svet prinášal. A tak sa v jednom čísle (22) stretli syntetické diamanty, módna prehliadka, jedn miestny vrtník, baranie a kohútie zápasy, škola toreadorov a zábavka amerických študentov, pri ktorej rozbili na verejnosti piano a poskákali po ňom. Informačnú hodnotu tejto zmesi nech hodnotí čitateľ/divák. (Súdobé publikum to dávalo najavo tým, že do kinosály vstúpilo až po premietnutí týždenníka.)

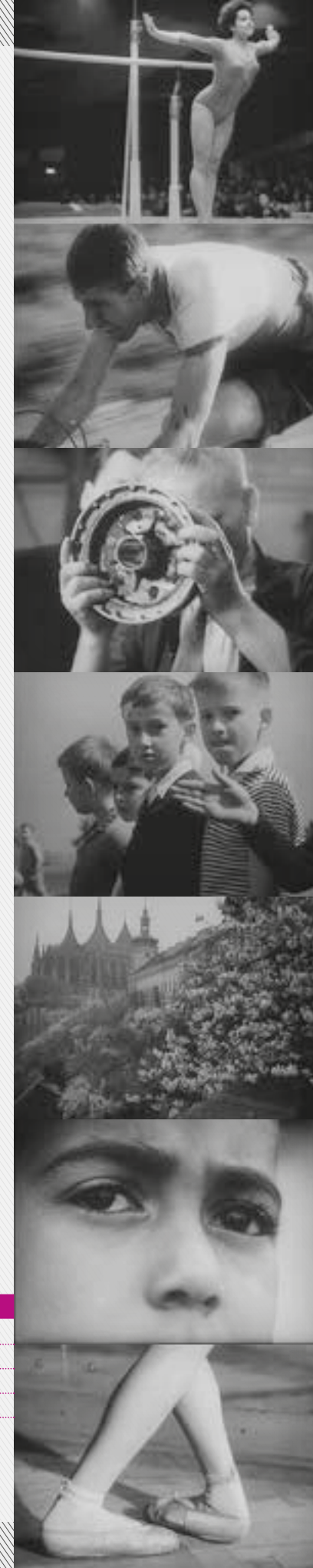
Sem-tam, samozrejme, nájdeme aj záznam trvalejšej hodnoty. Viaceré zaujímavejšie boli zo sféry kultúry a umenia. Šot o „maliarke dunajskej krajiny“ Eve Trizuljakovej, ktorú (nezaslúžene a nechtiac) zatienil jej oveľa známejší manžel sochár (č. 20). V Prahe našli po 95 rokoch – konečne – základný kameň Národného divadla (č. 24) a vystúpila tam Viedenská filharmónia s dirigentom Herbertom von Karajanom (č. 26). Nuž a z tohto sveta je aj (už tretia) svadba Miloša Kopeckého, na ktorej nechýbali Miroslav Horníček, Ján Roháč ani členovia Orchestra Karla Vlacha.

Pokus o analýzu, prečo hráme (v Československu) zlý futbal (č. 20), bol do- ložený dokonca využitím filmových trikov.

Netušili sme, že v dohľadnom čase sa začnú zmeny a žurnál „vstane z mŕtvych“. ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – MAREC 2023

- ▶ Týždeň vo filme č. 19 – 20/1963 ▶ 4. 3. o 7.30 h a 5. 3. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 21 – 22/1963 ▶ 11. 3. o 7.30 h a 12. 3. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 23 – 24/1963 ▶ 18. 3. o 7.30 h a 19. 3. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 25 – 26/1963 ▶ 25. 3. o 7.30 h a 26. 3. o 14.30 h

→ Na konci januára zverejnili nominácie na Oscary za rok 2022 (95. ročník). Najviac (11) ich má film *Všetko, všade, naraz* (r. Dan Kwan, Daniel Scheinert), po 9 nominácií majú *Duchovia Inisherinu* (r. Martin McDonagh) a film *Na západe nič nové* (r. Edward Berger), ktorý je spolu so snímkami *Argentina, 1985* (r. Santiago Mitre), *Blízko* (r. Lukas Dhont), *IÁ* (r. Jerzy Skolimowski) a *An Cailín Ciúin* (*Tiché dievča*, r. Colm Bairéad) nominovaný v kategórii medzinárodný film. Slávnostný ceremoniál odovzdávania cien americkej Akadémie filmových umení a vied (AMPAS) sa uskutočnil 12. marca.

→ Najlepším filmom na Cenách českej filmovej kritiky 2022 sa stal *Arvéd* (koprodukovaný Ivanom Ostrochovským, Punkchart films), ktorý získal ocenenie aj za najlepší scenár (Jan Poláček, Vojtěch Mašek) a pre najlepšieho herca (Michal Kern). Slovenský režisér Michal Blaško sa stal objavom roka za réžiu filmu *Obeť* a seriálu *Podezření*. Zároveň sa Vít Smačeluk z *Obeť* stala najlepšou herečkou a *Podezření* bodovalo v kategórii Mimo kina.

→ Asociácia slovenských filmových klubov sa rozhodla venovať 100 seniorom preukaz člena filmového klubu, aby dostali celoročnú zľavu na vstupné na premietania vo filmových kluboch, a uľahčiť tak seniorom prístup ku kvalitnej kinematografii. Preukaz získa prvých sto seniorov, ktorí sa zapoja do súťaže tak, že sa odfotografujú v kine a svoju fotografiu dajú na sociálne siete.

→ V spolupráci s Veľvyslanectvom Japonska v Slovenskej republike sa 8. a 9. februára v košickom kine Úsmev uskutočnil Festival japonského filmu, na ktorý nadviazali štyri premietania výberu z japonskej tvorby posledných rokov v kine *Mladost* v Bratislave o týždeň neskôr (16.2. - 19.2.).

→ Animovaná séria príbehov pavúčej rodinky *Websterovci* bude na jar 2023 dostupná aj v Nemecku prostredníctvom streamovacej platformy Amazon. Pavúcie príbehy *Websterovci vo filme* pôjdu navyše na Veľkú noc aj do nemeckej kinodistribúcie.

→ V polovici februára vstúpila na slovenský trh nová streamovacia platforma SkyShowtime. Slovensko je súčasťou osmičky krajín (vrátane Česka, Albánska či Rumunska), o ktoré SkyShowtime rozšírila svoje pôsobenie. Prináša seriály, filmy, obsah pre deti od spoločností Universal Pictures, Paramount Pictures, Nickelodeon, DreamWorks Animation, Paramount+, Showtime, Sky Studios a Peacock.

→ Americká herečka Raquel Welch, ktorá patrila k najväčším sexsymbolom 60. a 70. rokov, zomrela 15. februára vo veku 82 rokov. Jej najúspešnejšou z niekoľkých desiatok filmových a televíznych úloh sa stala pani Bonacieuxová z *Troch mušketierov* (r. R. Lester, 1973), za ktorú získala Zlatý glóbus. Po boku Jeana-Paula Belmonda účinkovala v komédii *Zvíra* (1977).

→ Prvý slovenský film v kinodistribúcii v roku 2023 *Slúžka* režisérky Mariany Čengel Solčanskej vstúpil do kín 2. februára. Podľa údajov ÚFD zaznamenal za prvé dva týždne (do 16. 2.) návštevnosť 22 140 divákov. *Invalida* režiséra Jonáša Karáska, ktorý prišiel do kín o týždeň neskôr (9. 2.), videlo zatiaľ 56 772 divákov.

→ Film *Na západe nič nové* ovládol britské filmové ceny BAFTA, keď zo 14 nominácií premenil 7 vrátane tých za najlepší film, réžiu, adaptovaný scenár a cudzojazyčný film. *Duchovia Inisherinu* a *Elvis* skončili so štyrmi cenami. Najlepšou herečkou v hlavnej úlohe sa stala Cate Blanchett (*Tár*) a hercom Austin Butler (*Elvis*).

→ Do slovenských kín prišiel 23. februára film *Kuciak: Vražda novinára* (r. Matt Sarnecki), ku ktorému zorganizovali v náhradných priestoroch Kina Lumière na FTF VŠMU diskusiu s režisérom Sarneckým a so sociológom Michalom Vašečkom.

— bar, mak —

MAREC 2023

3. 3. 1943	Helena Slavíková-Rabarová – režisérka, animátorka
4. 3. 1933	Benedikt Krivošík – kameraman (zomrel 27. 11. 1992)
9. 3. 1938	Jozef Novan – režisér (zomrel 21. 12. 2011)
11. 3. 1923	Jozef Lubina – vedúci Diafilmu, riaditeľ SPF (zomrel 27. 6. 2010)
12. 3. 1953	Lubomír Fífik – režisér
13. 3. 1903	Jozef Šikuta – herec (zomrel 11. 1. 1985)
13. 3. 1938	Dušan Medzihradský – režisér, scenárista
14. 3. 1913	Dominik Tatarka – spisovateľ (zomrel 10. 5. 1989)
14. 3. 1973	Tina Diosi – režisérka, scenáristka
17. 3. 1963	Martin Jaroš – scenárista, dramaturg
18. 3. 1973	Gabriela Dzuríková – herečka
19. 3. 1923	Jozef Oravec – vedúci výroby (zomrel 26. 7. 1989)
20. 3. 1923	Viktor Kubal – režisér, výtvarník (zomrel 24. 4. 1997)
22. 3. 1943	Luba Vančíková – režisérka
24. 3. 1933	Jozef Malovec – hudobný skladateľ (zomrel 7. 10. 1998)
27. 3. 1973	Vanda Raýmanová – režisérka, animátorka
28. 3. 1943	Olga Feldeková – spisovateľka, dramaturgička

zdroj: Kalendár filmových výročí 2023
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková
pripravil Matúš Kvasnička

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

ISSN 1335-8286

03